

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MARTINA STARE

**RAZVOJNA VIZIJA BOHINJA S POSEBNIM
POUDARKOM ZAPOSLOVANJA MLADIH**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MARTINA STARE

MENTOR: DOC. DR. ANTON KRAMBERGER

**RAZVOJNA VIZIJA BOHINJA S POSEBNIM
POUDARKOM ZAPOSLOVANJA MLADIH**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

ZAHVALA

Za strokovno pomoč in nasvete pri pisanju diplomskega dela se iskreno zahvaljujem mentorju doc. dr. Antonu Krambergerju.

Posebna zahvala gre vsem sogovornikom in zaposlenim na Statističnemu uradu Republike Slovenije, ki so mi posredovali številne podatke in tako pripomogli k celovitosti diplomskega dela.

Prisrčno pa se zahvaljujem tudi moji družini, Niku in prijateljem, ki so mi stali ob strani in verjeli vame.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	6
SEZNAM SLIK, TABEL IN GRAFOV	7
1. UVOD	9
2. ....O BOHINJU	12
2.1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI	12
3. ... O VIZIJI RAZVOJA BOHINJA	15
3.1 TEORETSKE OPREDELITVE	15
3.1.1 OSNOVNI POJMI	15
3.1.2 POMEN NAČRTOVANJA RAZVOJA	17
3.1.2.1 KONCEPT TRAJNOSTNEGA RAZVOJA	19
3.1.3 REGIJA KOT VZVOD RAZVOJA IN VLOGA OBČINE PRI TEM	20
3.2 NAČRTOVANJE RAZVOJA OBČINE BOHINJ	27
3.2.1 ANALIZA STANJA PO PODROČJIH	30
3.2.1.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	30
3.2.1.2 STRUKTURA ČLOVEŠKEGA POTENCIALA.....	32
3.2.1.3 GOSPODARSKA GIBANJA	38
3.2.1.4 INFRASTRUKTURA	41
3.2.2 VIZIJA RAZVOJA IN RAZVOJNE USMERITVE BOHINJA	42
3.2.2.1 POLSTRUKTURIRANI INTERVJUJI Z RAZVOJNIMI AKTERJI.....	42
3.2.2.2 REZULTATI SWOT ANALIZE	48
4. .... O MLADIH IN NJIHOVEM ZAPOSLOVANJU	50
4.1 POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE	50
4.1.1 MLADI IN SPREMINJANJE MLADOSTI V MODERNI DRUŽBI	50
4.1.2 ZNAČILNOSTI MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE	51
4.1.2.1 ZNANJE.....	53
4.1.2.2 DELOVNE IZKUŠNJE	54
4.1.2.3 SOCIOKULTURNI KAPITAL	55
4.1.3 SPREMENJENE OKOLIŠČINE IN TRENDI ZAPOSLOVANJA MLADIH	55
4.1.3.1 DEMOGRAFSKI TRENDI (UPADANJE RODNOSTI)	56
4.1.3.2 SPREMENJENA STRUKTURA ZAPOSLOVANJA PRILOŽNOSTI ZA MLADE	56
4.1.3.3 SPREMEMBE NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA IN POMEN IZOBRAZBE ZA MLADE V MODERNI DRUŽBI	60

4.2 POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE V BOHINJU (v PRIMERJAVI Z GORENJSKO IN SLOVENIJO).....	64
4.2.1 ZAPOSLENOST MLADIH.....	67
4.2.2 BREZPOSELNOST MLADIH	72
5. ....O MOŽNOSTIH POSPEŠEVANJA ZAPOSLOVANJA MLADIH.....	77
5.1 STRATEGIJA ZAPOSLOVANJA.....	77
5.2 DINAMIČNEJŠE ZAPOSLOVANJE MLADIH V BOHINJU?	79
6. ZAKLJUČEK.....	83
7. LITERATURA IN VIRI.....	87

SEZNAM KRATIC

ADS - Anketa o delovni sili

APZ - Aktivna politika zaposlovanja

ARR – Agencija za regionalni razvoj

BSC Kranj – Business Support Centre Kranj (Poslovno podporni center Kranj)

EU – Evropska unija

LTO – Lokalna turistična organizacija

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

MSP – Mala in srednja podjetja

NPZapos – Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja

OECD – Organisation for Economics Co-operation and Development (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj)

OS – Območna služba

RAGOR – Razvojna agencija Zgornje Gorenjske

RRA – Regionalna razvojna agencija

RRP – Regionalni razvojni program

RS – Republika Slovenija

SGRS – Strategija gospodarskega razvoja Slovenije

SRDAP – Statistični register delovno aktivnega prebivalstva

SRRS – Strategija regionalnega razvoja Slovenije

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

SWOT – Strengths, Weakness, Opportunities, Threats (Prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti)

TDS – Trg delovne sile

TNP – Triglavski narodni park

UE – Upravna enota

Ur.l. RS - Uradni list Republike Slovenije

ZSRR – Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja

ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

SEZNAM SLIK, TABEL IN GRAFOV

<i>Slika 2.1: Bohinjsko jezero in Zgornja bohinjska dolina</i>	12
<i>Tabela 2.2: Število in gostota prebivalcev občine Bohinj v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo, 2002</i>	13
<i>Graf 3.1: Deleži prebivalstva občine Bohinj po nekaterih starostnih skupinah, v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo, 2002</i>	31
<i>Tabela 3.2: Aktivnost prebivalcev občine Bohinj v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo, 2002</i>	33
<i>Tabela 3.3: Aktivno prebivalstvo občine Bohinj, v obdobju od 1998-2002</i>	34
<i>Tabela 3.4: Delovno aktivno prebivalstvo glede na delovno mesto, v občini Bohinj, 2002</i>	35
<i>Tabela 3.5: Delovno aktivno prebivalstvo po področjih dejavnosti, glede na delovno mesto in stalno prebivališče, Bohinj, 2002</i>	35
<i>Tabela 3.6: Starostna struktura registrirano brezposelnih Bohincev, v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo, 2002</i>	38
<i>Tabela 3.7: Kratka SWOT analiza razvojnih možnosti</i>	48
<i>Tabela 4.1: Gibanje mladih, starih od 15 do 24 let, v strukturi prebivalstva občine Bohinj, Gorenjske in Slovenije, 1998-2002</i>	64
<i>Tabela 4.2: Aktivnost mladih, starih od 15 do 24 let, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, v obdobju 1998-2002</i>	65
<i>Tabela 4.3: Aktivnost mladih, starih od 15 do 24 let, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, na Gorenjskem in v Slovenijo, 2002</i>	66
<i>Tabela 4.4: Gibanje delovno aktivni mladih, stari od 15 do 24 let, po dejavnostih, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, leta 1998 in 2002</i>	68
<i>Graf 4.5: Delovno aktivni mladi, stari 15 do 24 let, po dejavnostih glede na občino dela, v občini Bohinj, 2002</i>	69
<i>Graf 4.6: Izobrazbena struktura mladih, starih od 15 do 24 let, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, leta 1998 in 2002 (v deležih)</i>	70
<i>Tabela 4.7: Delovno aktivni mladi, stari od 15 do 24 let, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, po dejavnosti in stopnji strokovne izobrazbe, 2002</i>	71
<i>Graf 4.8: Gibanje deležev mladih, starih od 15 do 24 let, med vsemi brezposelnimi v občini Bohinj in na Gorenjskem v obdobju 1998 do 2002</i>	73
<i>Tabela 4.9: mladi registrirano brezposelni glede na opredeljena obdobja mladosti, v občini Bohinj, na Gorenjskem in v Sloveniji, 2002</i>	73
<i>Tabela 4.10: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih mladih (do 26 let) in iskalcev prve zaposlitve, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, na Gorenjskem in v Sloveniji, 2002</i>	74

1. UVOD

Bohinj je krajinski fenomen Julijskih Alp, Triglavskega narodnega parka, cele Slovenije, in nenazadnje, sedaj ko smo polnopravni člani EU, tudi Evrope. Je slovenski biser, ki vsebuje in združuje izjemne naravne znamenitosti, kulturne in zgodovinske spomenike ter dragoceno kulturno izročilo. Bohinj je tudi kraj, v katerem živim in mi je blizu. Vse to je lepo in prav, toda zastavlja se mi vprašanje, kaj pa Bohinj ponuja svojim ljudem, kako je poskrbljeno za kakovost življenja Bohincev in Bohinjek, kakšne možnosti imajo za zaposlitev in razvoj kariere, še posebej mladi, za katere predvidevam, da so skupina, ki spada med težje zaposljive. Kakšna je torej vizija razvoja Bohinja?

Iskanje odgovorov na ta in podobna vprašanja so me vodila k pisanju tega diplomskega dela. Moj glavni **namen** je zato predstaviti oz. raziskati problematiko razvoja Bohinja, ki naj bi označeval kakovostne spremembe na bolje. Danes je razvoj mogoč predvsem z vlaganjem v človeški kapital, saj se razvoj dogaja zaradi ljudi in za ljudi. Poudarek pa dajem mladim, saj so ravno mladi nosilci nadaljnjega razvoja. So tudi segment delovne sile, ki je ta hip precej izpostavljen in nezaščiten ter zato podvržen temu, da občuti vse posledice zaostrovanja na trgu delovne sile. Na katerem koli, ameriškem, evropskem, slovenskem, kaj šele na lokalnem, majhnem trgu delovne sile, kakršen je Bohinj, ki spada med manjše kraje, v katerem so možnosti in priložnosti razvoja in s tem tudi zaposlovanja omejene. Razvoja pa ni brez skrbnega načrtovanja. Pomembno iztočnico pri raziskovanju, načrtovanju razvoja krajev, kakršen je Bohinj, ponuja Bordieu (2003:68):

»Ti kraji z veliko koncentracijo pozitivnih ali negativnih značilnosti (stigme) so pasti za raziskovalca, ki jih sprejema kot take in tako dopušča, da mu uide bistveno«.

Zapiranje vase, poudarjanje nerazvitosti oz. stopicati na mestu in tarnati, da nam mora država nekaj dati, ker nimamo, dolgoročno ni smiselno. Razvoj ni potreben le za to, da bi dohiteli ali prehiteli druge, pač pa tudi za to, da obdržimo sedanjo raven kakovosti življenja. In taki majhni kraji, bodisi območja ali občine, ki so že zaradi razlik, ki jih je prinesla zgodovinska logika, ločeni z naravno mejo (Bordieu, 2003), pravi razvojni pomen dobijo šele v povezavi z širšim okoljem oz. partnerskim odnosom. Le ustvarjanje endogenih dejavnikov razvoja bo pomenilo celovito aktiviranje vseh lokalnih potencialov, tako v ljudeh, prostoru, gospodarski strukturi in povezavi s širšim okoljem.

Osnovna **teza** diplomskega dela je, da na dinamičnost zaposlovanja (mladih) vpliva dobro načrtovana in oblikovana vizija razvoja, kjer ključno vlogo igrajo akterji, družbeni konsenz vseh partnerjev o prioritetnih razvojnih usmeritvah, ciljih in načinu, kako jih doseči. Tako domnevam, da *Bohinj ni dobro pripravljen za hitrejše in dinamičnejše zaposlovanje mladih*. Nadalje pa predpostavljam, *da bi na osnovi dobrega partnerstva oblikovana razvojna vizija Bohinja dvignila možnosti za zaposlovanje, tudi in predvsem mladih*.

Pot do potrditve ali ovržbe postavljenih domnev je oblikovana po korakih oz. poglavjih, ki odražajo **strukturo** diplomskega dela. Poleg uvodnega in zaključnega dela je razdeljeno na štiri poglavja. Da bi lahko ovrednotili razvojne in s tem zaposlitvene možnosti mladih v Bohinju, moramo najprej spoznati občino Bohinj. Zato v drugem poglavju na kratko predstavim splošne značilnosti Bohinja ter osebne lastnosti prebivalstva.

Tretje poglavje je razdeljeno na dva dela, posvečeno pa načrtovanju in oblikovanju vizije razvoja Bohinja. Najprej v teoretskem delu predstavim pojem občine, regije ter opredelim pojem razvoja. Nadalje razvijem pomen načrtovanja razvoja, t.i. soodločevalsko načrtovanje, sodelovanje in povezovanje med seboj odvisnih akterjev, torej doseganje družbenega soglasja o osnovnih razvojnih ciljih, dejavnikih in usmeritvah. Pri tem ne moremo mimo koncepta trajnostnega razvoja, ki pa ga je moč uresničevati predvsem na lokalni in regionalni ravni. Zato največ pozornosti namenjam razvojni vlogi regije, t.i. inteligentni regiji, kjer poskušam regijo prikazati kot vzvod razvoja, kar pa je možno samo z zadostno kritično maso vseh razvojnih potencialov. Pri tem še posebej izpostavim vlogo občine oz. manjšega kraja. Tako preidem na drugi del, načrtovanje in oblikovanje vizije razvoja Bohinja. Najprej analiziram stanje v Bohinju po posameznih področjih, kjer še posebno pozornost posvetim strukturi človeškega potenciala ter analizi trga delovne sile, ki ga tudi primerjam z Gorenjsko regijo in Slovenijo, kar se mi zdi potrebno zaradi boljšega razumevanja (lokalnega) mladinskega trga delovne sile. Na podlagi ocene stanja in opravljenih intervjujev s ključnimi razvojnimi akterji občine o viziji razvoja, z vsemi prednostmi oz. priložnostmi ter slabostmi oz. tveganji na koncu podam kratko SWOT analizo razvojnih možnosti, predvsem z vidika zaposlovanja.

Četrto poglavje je v celoti posvečeno zaposlovanju mladih in tudi razdeljeno na dva dela. V prvem delu predstavim položaj mladih na trgu delovne sile s teoretičnega vidika. Opredelim pojem mladih in določim ključne značilnosti, ki jih postavljajo v specifičen položaj. Nadalje skušam prikazati spremenjene okoliščine in trende, ki nastajajo tako na strani povpraševanja

kot ponudbe delovne sile, in tako vplivajo na zaposlovanje mladih. Gre za trend upadanja rodnosti, spremembe v strukturi zaposlitvenih priložnosti (prehod iz izobraževanja na trg delovne sile se podaljšuje, postaja bolj zapleten in večplasten; mladi se ob vstopu na trg delovne sile pogosto srečujejo z fleksibilnimi oz. nestandardnimi oblikami dela in zaposlitve, ki na eni strani prinašajo večjo dinamiko, na drugi pa zlasti mladim večjo negotovost in tveganje; in nenazadnje je pomemben dejavnik pri zaposlovanju mladih tudi struktura gospodarstva lokalnega ali regionalnega okolja) ter spremembe na področju izobraževanja in povečevanja izobraževalnih aspiracij. Nato v drugem delu sledi empirična analiza, kjer na podlagi ključnih kazalcev trga delovne sile (zaposlenosti in brezposelnosti) skušam prikazati »Bohinjski mladinski trg delovne sile«, v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo.

Delo zaključujem s petim poglavjem, kjer govorim o možnostih pospeševanja zaposlovanja mladih. Med številnimi smernicami in cilji ter ukrepi in mehanizmi strategije zaposlovanja, izpostavim le tiste, ki so pomembne z vidika pospeševanja zaposlovanja mladih in ki ponujajo uporabno iztočnico za kreiranje novih zaposlitvenih možnosti na lokalnem in regionalnem nivoju. V tem delu se tudi sprašujem, kako bi bilo možno v Bohinju ustvariti bolj dinamične zaposlitve za mlade in tako mlad izobražen kader obdržati doma, pri čemer nakažem nekaj možnih rešitev.

Tema diplomskega dela mi nalaga interdisciplinarno obravnavo in uporabo različnih **metodoloških pristopov**. S pomočjo sekundarnega gradiva, zbrane domače in tuje literature ter medmrežja, opredelim teoretska izhodišča, pojme in definicije s področja proučevanja, načrtovanja razvoja, pomena regije in manjšega kraja v sodobnem razvoju, ter predstavim značilnosti in položaj mladih na trgu delovne sile. Skratka, črpam iz teoretičnega gradiva, ki se je s to problematiko že ukvarjalo. Pri tem se poslužujem tudi analize in interpretacije primarnih virov (strateških razvojnih dokumentov države ter zakonodaje s tega področja). Strateški dokumenti občine Bohinj ter opisna metoda so mi služili pri predstavitvi splošnih značilnosti Bohinja in podrobnejši analizi stanja po področjih. Za ugotavljanje alternativnih vizij razvoja Bohinja so uporabljeni polstrukturirani intervjuji s ključnimi akterji ter SWOT analiza. S pomočjo podatkov, pridobljenih na SURS-u in ZRSZ-ju, pa podrobno analiziram trg delovne sile v Bohinju (celotni in posebej »mladinski«), v petletnem obdobju (empirična analiza polpreteklega obdobja), katerega primerjam z razmerami na Gorenjskem in v Sloveniji. S tem je uporabljena tudi primerjalna analiza. Celotno delo pa je v bistvu študija primera.

2. ....O BOHINJU....

Bohinj je s svojim jezerom in okolico eden izmed tistih naravnih čudežev, s katerimi je bila Slovenija bogato obdarovana. Slikovito oblikovanje planeta je v svoji zgodovini tukaj ustvarilo naravni paradiž. (...) Lepota narave je tod tista večnost, ki sama sebe opazuje v gladini jezera. In takrat obiskovalec ustavi korak za trenutek ali dva, pozabi na vse, kar je izmerljivo, koliko je vredno, kaj je s časom.(...)

Slika 2.1: Bohinjsko jezero in Zgornja bohinjska dolina

Vir: http://www.bohinj.si/narava/narava_in_naravna_dediscina_si.html, 22.3.2004

Bohinjci so posebna vrsta ljudi. Med svojim dolgim bivanjem v tem naravnem paradižu so se zaobljubili temu kosu zemlje. Čas merijo z letnimi časi in srce odprejo ravno toliko, da pozdravijo obiskovalca in z njim delijo njihove lepote. Gorske vrhove, redke živali, ribe v jezeru, sončni vzhod in zaton, udobje, svojo zdravo hrano. Od tod ne bo nihče odšel praznega srca in vsakdo se bo rad vračal.

(Langus Klemen)¹

2.1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI

Občina Bohinj leži na zahodnem delu statistične regije Gorenjske. Nahaja se v osrčju Julijskih Alp, ob vznožju Triglava in v povirju Save Bohinjke. V zgornjem delu jo predstavlja izrazita jezerska kotlina z največjim stalnim jezerom v Sloveniji; v srednjem delu se dolina razcepi v vzporedni Zgornjo in Spodnjo dolino, v spodnjem delu pa jo zaključuje manjša Nomenjska kotlina (predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004:4). Bohinjsko površje je posledica delovanja ledenikov v preteklosti, zato je relief v Bohinju zelo razgiban, slikovit, po drugi strani pa to predstavlja tudi težje pogoje za kmetovanje in izkoriščanje gozdov ter gradnjo infrastrukture (Program razvoja kmetijstva..., 2001:2).

---

¹ Besedilo dostopno na: http://www.bohinj.si/splosno/bohinj_si.html, 22.3.2004

Občina Bohinj je bila ustanovljena leta 1995, ko se je nekdanja radovljiška občina razdelila na občine Radovljica, Bled in Bohinj. Je del upravne enote Radovljica. Meji na občine Bled, Radovljica, Kranjska Gora, Tolmin, Bovec, Kobarid, Železniki in Kranj. Skupna površina občine Bohinj (333,7 km²) predstavlja kar 32,9% površine območja Zgornje Gorenjske (t.j. šest občin na zgornjem Gorenjskem v skupni površini 1015,2 km²) in 15,6% statistične regije Gorenjske². Velika po površini, a majhna po številu prebivalcev je občina Bohinj tako ena najredkeje naseljenih občin v državi. S 15,8 prebivalci na km² dosega komaj šestino povprečne gostote prebivalstva v državi, saj je močno pod povprečjem območja Gorenjske in državnim povprečjem (tabela 2.2).

Tabela 2.2: Število in gostota prebivalcev občine Bohinj v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo, 2002

	BOHINJ	GORENJSKA		SLOVENIJA	
		število	% na Gorenjskem	število	% v Sloveniji
Število prebivalcev (dec 2002)*	5271	197648	2,7 %	1995033	0,3 %
Površina	333,7 km ²	2137 km ²	15,6 %	20273 km ²	1,6 %
Gostota prebivalcev (dec 2002)	15,8 preb./km ²	92,5 preb./km ²		98,4 preb./km ²	

Vir: SURS, Statistični letopis RS 2003, stran 535,536,542,566; gostota prebivalcev in deleži (%) – lasten izračun.

* število prebivalcev se nanaša na dan 31.12.2002

V štirih krajevnih skupnostih, Bohinjska Bistrica, Stara Fužina, Srednja vas in Koprivnik-Gorjuše je 24 naselij³, od katerih je največje Bohinjska Bistrica, ki ima tudi največ prebivalcev. Je tako rekoč srce občine, saj se v kraju nahajajo tako zdravstveni dom, osnovna šola, vrtec, banka, pošta, podjetja...kot tudi sama občinska stavba z upravo. Ima tudi največ prebivalcev (skoraj 2000), ostala naselja so manjša (v povprečju 200 prebivalcev). Velik del občine je gorat, porasel z gozdom in slabo poseljen. Kar 12 naselij spada med demografsko

² SURS od leta 1995 uporablja za zbiranje in izkazovanje podatkov na regionalni ravni t.i.statistične regije, ki so pravno podlago dobile leta 2000 z Uredbo o standardni klasifikaciji teritorialnih enot - SKTE (Ur. l. RS 28/00). Slovenija je razdeljena na 12 statističnih regij; osnovni teritorialni gradnik le-teh pa so občine. Ker je s tem zagotovljeno ujemanje meja občin in meja statističnih regij, je omogočeno tudi natančno agregiranje občinskih statističnih podatkov na regionalno raven (<http://www.stat.si/katalogrds/start.html>,17.07.2004). Tega se poslužujem tudi v diplomskem delu. Gorenjsko statistično regijo sestavlja 17 občin.

Občine Bled, Bohinj, Jesenice, Kranjska Gora, Radovljica in Žirovnica ležijo na zgornjem Gorenjskem in podatki za le-te so večkrat prikazani kot agregirani – pod imenom Zgornja Gorenjska. Območje teh občin, ki v skupni površini meri 1015,2 km² (Statistični letopis, 2003:536), pokriva tudi Razvojna agencija Zgornja Gorenjska, s sedežem na Jesenicah (več o tem v poglavju 3.2.). Zgornja Gorenjska torej ni uradno upravljana teritorialna enota, je pa bila tudi med predlogi za samostojno pokrajino – Zgornjo Gorenjsko.

³ Bitnje, Bohinjska Bistrica, Bohinjska Češnjica, Brod, Goreljek, Gorjuše, Jereka, Kamnje, Koprivnik v Bohinju, Laški Rovt, Lepence, Log v Bohinju, Nemški Rovt, Nomenj, Podjelje, Polje, Ravne v Bohinju, Ribčev Laz, Savica, Srednja vas v Bohinju, Stara Fužina, Studor v Bohinju, Ukanc, Žlan.

ogrožena območja, med katerimi pa jih je 5 opredeljenih tudi kot gorsko višinska območja z omejenimi naravnimi dejavniki za kmetijstvo⁴.

Bolj kot samo število prebivalstva pa so z razvojnega vidika, pomembne predvsem vrednote, osebnostne lastnosti prebivalstva, ki živi na določenem območju. Za Slovence so po nekaterih, včasih spornih raziskavah, značilne naslednje temeljne osebnostne lastnosti: usmerjenost k sebi – introvertnost (egoizem, zadržanost, relativno šibek občutek skupinske odgovornosti in kooperativnosti, čustvena labilnost, psihoticizem (dominantnost in dogmatičnost), disciplina, pridnost in odgovornost ter zavist (Plut, 1995 v Jaklič idr., 2002: 258). Tem lastnostim bi za Bohince dodali še naslednji rek: *»Vsak po svoje, Bohinc pa s svedrom!«*. To kaže na bohinjsko zagnanost, iznajdljivost, predvsem pa trmo (zagovarjanje določenega stališča in nikakršno odstopanje od tega) oz. odločenost nekaj doseči ali pa ničesar spremeniti, kar ima lahko tako pozitivne kot tudi negativne posledice.

Območje Bohinja je že dolgo časa prepoznano po izjemnih naravnih vrednotah (Bohinjsko jezero, Slap Savica, globoke soteske - korita in seveda Triglavsko pogorje). Da je Bohinj del naravne dediščine nacionalnega pomena, je bilo potrjeno z ustanovitvijo Triglavskega narodnega parka, v katerem leži pretežni del (65,5%) občine. Celotno območje narodnega parka, še zlasti pa osrednji del, je pod posebnim, z zakonom določenim družbenim varstvom, kar pomeni, da je na tem območju razvoj v bistvu nadzorovan (predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004: 4). Turistična privlačnost Bohinja temelji zato predvsem na neokrnjeni naravi. K privlačnosti območja pa pripomore tudi kmetijstvo, predvsem živinoreja na planinah (Program razvoja kmetijstva..., 2001: 2). Čeprav manj poznana, je bogata tudi kulturna dediščina, s *»Krstom pri Savici«* pa je Prešeren Bohinj neizbrisno vtisnil v zavest Slovencev.

---

⁴ 1. in 3. člen Uredbe o območjih, ki se štejejo za demografsko ogrožena območja V RS (UR.l. RS, št. 19/1999 in 60/1999 v predlog Razvojna strategija Bohinja, 2004: 13).

3. ... O VIZIJI RAZVOJA BOHINJA...

*»Merite proti soncu! Morda ga nikoli ne boste dosegli,
vendar boste leteli višje, kot če si sploh ne bi zastavili cilja«*

(Mladič, Mirjana, 1998: 24)

3.1 TEORETSKE OPREDELITVE

3.1.1 OSNOVNI POJMI

Govoriti o razvoju nekega območja je zelo relativno. Zato si za boljše razumevanje pogledimo nekaj osnovnih pojmov, povezanih z razvojem prostora, kraja, v našem primeru občine, regije.

Občina je temeljna lokalna samoupravna skupnost, za katero so značilne tri sestavine, in sicer: 1. da je glavni oziroma najpomembnejši tip (oblika) lokalne samouprave, 2. da je oblikovana v okviru naravne zgodovinsko nastale lokalne skupnosti, kakršna so naselja, 3. da ima položaj samoupravnosti – z vsebino, kakor ga določa sistemska zakonodaja o lokalni samoupravi v posamezni državi. Gre za naravni tip lokalne samoupravne skupnosti, ki se je razvil iz »gole« lokalne skupnosti in si med tem razvojem pridobil določen položaj v širši (državni) skupnosti. (Šmidovnik, 1994: 14). V Sloveniji občine sestavljajo t.i. statistične regije⁵, sicer pa za sam pojem regije (še vedno) ni točne definicije.

Beseda **regija** izhaja iz latinske besede *regio, regionis*, ki pomeni kraj, ozemlje, pokrajina, predel, področje ali območje (Verbinc, 1976: 605) s podobnimi ali istovrstnimi naravnimi in/ali družbeno-gospodarskimi značilnostmi (Grafenauer v Borovac, 2000: 7). Zanimiva je predvsem ugotovitev Massart-Pierarda, da je definicija regije v prvi vrsti odvisna od avtorja, ki regijo opredeljuje, tako da imamo prav toliko definicij kot avtorjev (Bučar, 1993 v Weixler, 2002: 6). Pa vendarle te definicije imajo skupno točko: pojem regije nanašajo na prostor, ki pa

---

⁵ Statistična regija je enota na tretji ravni klasifikacije statističnih teritorialnih enot. (http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=360&PodrocjeID=2, 17.07.2004). Do ustanovitve pokrajin je po ZSRR statistična regija tudi enota za izvajanje regionalne strukturne politike. To je najprimernejša časna rešitev, ko pokrajine kot splošne, politične, teritorialne enote še niso izoblikovane. Ko bodo pokrajine izoblikovane in bodo znane njihove pristojnosti, bodo lahko v tej vlogi v celoti nadomestile sedanje statistične regije (Strmšnik, 1997 v Vučina, 2002: 5).

ima veliko različnih pomenov: teritorialni, politični prostor, prostor socialnih interakcij, ekonomski prostor, funkcionalni prostor, fizični prostor. Regija je tako rezultat različnih konceptov prostora (Keating, 1998 v Weixler, 2002: 6). V mojem delu bo ta pojem opredeljen predvsem z razvojnega vidika. Regija »kot vmesni prostor med državo in občino, v katerem se pojavljajo aktualne potrebe, kot so izgradnja in vzdrževanje lokalnih cest regionalnega pomena, varstvo okolja, planiranje na regionalnem nivoju, oskrba z elektriko idr., ki jih je treba upoštevati in zadovoljevati. V tem vmesnem prostoru se kopičijo problemi, ki temeljijo na eni strani na interesih države, na drugi pa gre za interese lokalnega pomena« (Čokert, 1998: 150-151). Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja pa regijo v 4. členu opredeljuje kot funkcionalno ozemeljsko enoto za izvajanje regionalne strukturne politike (ZSRR, 1999).

Ker govorimo o razvoju, je smiselno opredeliti tudi ta pojem. Po mnenju Senjurja sta razvoj in rast dve magični besedi, dva pojma, ki nam dasta misliti. To sta besedi, ki ju moramo razločevati. Gospodarska rast je ožji pojem, v mislih imamo količinske spremembe, količinska razmerja in povečanja. Gospodarski **razvoj** pa označuje predvsem kakovostne premike na boljše - poudarek je na kakovostih, novostih, strukturnih spremembah, pa tudi povečevanju (Senjur, 2002: 5-6). Čeprav je z vidika zaposlovanja najpomembnejši gospodarski razvoj, pa z razvojem mislimo tudi na socialni in okoljski razvoj, skratka, na družbeni razvoj nasploh. Kakovost življenja postaja središčna kategorija in merilo družbenega razvoja. Ekonomska merila so seveda še vedno zelo pomembna, vendar le kot instrument za doseganje temeljnega razvojnega cilja, tj. čim boljšega življenja za vse člane konkretne prostorske skupnosti (Kos, 2002: 33). Držimo se torej osnovnega cilja, zastavljenega v Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije⁶ (SGRS): *»trajnostno povečanje blaginje prebivalcev in prebivalk Slovenije, ki jo opredeljujemo kot uravnoteženo celoto njene gospodarske, socialne in okoljske sestavine«* (SGRS, 2001: 5). Blaginja kot cilj Strategije torej poleg materialnih vključuje tudi nematerialne sestavine, kot so osebni razvoj in

---

⁶ **Strategija gospodarskega razvoja (SGRS)** je v slovenski zakonodaji opredeljena kot dolgoročni strateški dokument države, ki opredeljuje razvoj dejavnikov gospodarskega in socialnega razvoja, cilje in ciljni razvojni scenarij, instrumente in politiko za doseganje ciljev ter osnovne smeri delovanja sektorskih razvojnih politik. SGRS določa, usklajuje in povezuje razvojne programe v enoten programski in finančni okvir, določa pa tudi prednostne naloge države (4. člen ZRSS, 1999). Sprejeta je bila leta 2001 za obdobje do leta 2006. Vlada RS se je ob vstopu Slovenije v EU odločila za pripravo nove celovite razvojne strategije (do vključno leta 2013), katere namen je s široko družbeno razpravo opredeliti vizijo prihodnosti Slovenije ter oblikovati usmeritve in ukrepe za njeno uresničitev. Zato v letošnjem letu (2004) potekajo intenzivne razprave.

samouresničevanje, vključenost v družbo in varnost, sodelovanje, razvoj individualne in kulturne identitete (SGRS,2001: 5).

Skladno s tremi sestavinami blaginje pa so poudarjeni tudi gospodarski, socialni in okoljski razvojni dejavniki. Vsebinsko gospodarskega razvojnega dejavnika v sodobnih razmerah opredeljujeta internacionalizacija gospodarjenja, inovativnost v vseh fazah proizvodnega procesa, ter razvoj novih, zlasti informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Razumevanje okolja kot razvojnega dejavnika pomeni, da je potrebno tradicionalno »varovanje okolja« nadgraditi z razvojnimi aktiviranjem naravnih virov in storitev ter prostorskih struktur za ustvarjanje blaginje iz doslej neuporabljenega okoljskega kapitala. Narašča pa pomen človeškega razvojnega dejavnika, skladno z vlogo, ki jo imajo pri globalni konkurenčnosti znanje, inovativnost, ustvarjalno izkoriščanje, obvladovanje informacij, organizacija in vodenje ter drugi kakovostni dejavniki (SGRS, 2001: 6-7). Torej nedvomno so človeški viri najpomembnejši dejavnik razvoja. Tako ugotavlja tudi Senjur, ko pravi, da je človeški dejavnik v primerjavi z drugimi dejavniki gospodarskega razvoja poseben; je subjekt in kot tak deluje na podlagi motivov svojega delovanja. Spodbujanje delavnosti in varčnosti ter grajanje lenobe in zapravljenosti sta primera, kako razvojna politika⁷ poskuša nekatere motive krepiti v korist razvoja, druge pa slabiti, če negativno vplivajo na razvoj (Senjur, 2002: 64). Razvoj se torej dogaja zaradi ljudi in za ljudi, njihov vpliv in prispevek pa je bistven za razvoj. Pri tem pa je ključno načrtovanje razvoja.

3.1.2 POMEN NAČRTOVANJA RAZVOJA

»Četudi je jasno, da ni in ne more biti gotove prihodnosti, podobe prihodnosti vendarle vplivajo na to, kako ljudje delujejo v sedanosti« (Wallerstein et.al 2000 v Kos, 2002: 28). To pomeni, da je prepričljivo in argumentirano načrtovanje, pa četudi »načrtovanje utopij«, lahko učinkovit mehanizem, ki odganja negotovost kot grozečo izkušnjo prihodnosti (Kos, 2002: 28-29). Ker državno središče ne more več »poveljevati« preštevilnim izjemam, je cilj načrtovanja razvoja prostora preprosta občutljivost do domačih tradicij, lokalnih zgodovin, posebnih želja, potreb in slogov (Giddens, 1998 v Kos, 2002: 44).

---

⁷ Razvojna politika je sklop vseh politik, ki vplivajo na izboljševanje vseh razvojnih dejavnikov, dolgoročno ohranjanje razvojnih ravnotežij in trajnostno povečevanje blaginje (SGRS,2001: 34).

Soočamo se z sodobnim strateškim načrtovanjem, ki postaja projektivno strateško načrtovanje z odprtimi postopki, v katerih glavni akterji poizkušajo pridobiti družbeno podporo za svojo razvojno perspektivo (Kos, 2002: 46). Bistveni poudarki take opredelitve so:

- strateško načrtovanje nima enega samega »komandnega« mesta, temveč se lahko določena pristojnost prerazporedi »navzgor ali navzdol«;
- načrtovanje ni omejen proces, temveč neskončna operacija;
- načrtovanje ni podrobno in načrtno organizirano, temveč bolj nekakšen odločevalski »happening« med seboj odvisnih akterjev (Mastop, 1998 v Kos, 2002: 46).

Tako se v sodobni načrtovalski teoriji vse bolj uveljavlja izraz »soodločevalskega načrtovanja«. »Komunikacija kot ustvarjanje skupnih ciljev, posredovanje znanja, razvoj skupnih rešitev in družbeno učenje, je vitalni element planerjevega dela« (Rydin, 1998 v Kos, 2002: 47). Seveda obstajajo pomisleki glede praktične uveljavitve soodločevalskega načrtovanja. Zato je za zagon učinkovitosti takega načrtovanja treba precej pozornosti nameniti naslednjim temam: različni jeziki sodelujočih, ki so lahko velika ovira za uspešnost partnerskega sodelovanja; ustvarjanje soglasja na podlagi konflikta ali »iskanje skupnega v različnem«; razmislek o naravi kolektivnega delovanja; vloga profesije v procesih izvajanja politik ter sam status načrtovanja (forma načrta) (Kos, 2002: 48-50). Tako naj bi načrtovanje gospodarskega oz. splošnega družbenega razvoja vsebovalo tri zaporedne faze:

1. začetje koncepta, dolgoročnega razvoja (postaviti cilje razvoja, ugotoviti možnosti in pogoje razvoja v daljšem časovnem obdobju, postaviti zasnove razvoja);
2. strategija razvoja (pot za uresničitev zastavljenih razvojnih ciljev) in
3. operativni plan razvoja (se izdelava na podlagi strategije razvoja in vsebuje konkretne ukrepe razvojne politike, kombinirane s tekočo ekonomsko politiko) (Senjur, 2002: 26), kjer se zadolži vodilne agencije za razvoj podrobnejših načrtov in določitev virov za doseganje ciljev (Rydin, 1998 v Kos, 2002: 50).

Tem trem fazam, bi dodali še četrto, nič manj pomembno fazo - nadzor uresničevanja zastavljenega načrta razvoja, kajti lažje je nekaj napisati, kot to realizirati.

Torej pri načrtovanju ključno vlogo igra sodelovanje in povezovanje. **Brez čim širšega družbenega soglasja** o osnovnih razvojnih ciljih, dejavnikih in usmeritvah razvoj ni možen, ker je razvoj v veliki meri odvisen od avtonomnih odločitev različnih gospodarskih in družbenih subjektov in ker je končna presoja ustreznosti razvoja nujno subjektivna in

povezana s preferencami in željami posameznikov in posameznic, z njihovimi vrednotami in potrebami (SGRS, 2001: 11).

O pomenu sodelovanja ključnih akterjev v družbi pričajo tudi izkušnje dveh trenutnih evropskih »razvojnih zvezd«, Irske in Finske (Jaklič idr., 2002: 234). Poleg osredotočenosti na eno panogo⁸, je ključno vlogo pri nadpovprečnem razvoju teh dveh držav odigralo trdno soglasje o dolgoročni viziji naroda, tako glede izbranih strateških ciljev kot tudi glede izvedbenih načrtov (prav tam: 244). Finski je relativno hitro uspelo zgraditi trdno družbeno soglasje, zaradi visoke stopnje medsebojnega zaupanja (Inglehert, 1997 v Jaklič idr., 2002: 245), ki ni potrebno le za ohranitev solidarnosti, ampak olajša tudi pogajanje in sodelovanje in tako omogoča demokratizacijo akterjev in pospešuje gospodarski razvoj/blaginjo (prav tam: 245). Široko soglasje o družbenih razvojnih ciljih je tako osnova družbenega partnerstva oziroma sodelovanja različnih družbenih akterjev za uresničitev temeljnega nacionalnega interesa, ki je povečevanje blaginje z uravnoteženim, trajnostnim razvojem vseh njenih sestavin (zniževanje razvojnega zaostanka na področju gospodarstva, brez ogrožanja socialnega in okoljskega razvoja) (SGRS, 2001: 4). Nekatere države⁹ so pripravile nacionalne programe koncepta trajnostnega razvoja (Brown, Lemons, 1995 v Adamič, 2003: 17), Slovenija je skušala ta koncept vključiti v Strategijo gospodarskega razvoja. Tak pristop k domačim razvojnim priložnostim pomeni v prvi vrsti izhajanje iz notranjih (endogenih) razvojnih možnosti in je skladen s smerjo spreminjanja vrednot prebivalstva ter sodobnimi razvojnimi usmeritvami EU (SGRS, 2001: 4). Na kratko si v nadaljevanju pogledimo koncept trajnostnega razvoja.

3.1.2.1 KONCEPT TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

K popularnosti tega koncepta je veliko prispevala preprosta izhodiščna opredelitev Brundtlandove komisije¹⁰: »Trajnostni razvoj pomeni zadovoljevanje potreb sedanje generacije, ne da bi s tem ogrožali sposobnost prihodnjih generacij za zadovoljevanje njihovih potreb« (WCED, 1987 v Kos, 2004: 334). Bistvena značilnost in kvaliteta te opredelitve je medgeneracijska pravičnost, solidarnost do prihodnjih rodov. Prav tako je kvalitetno tudi drugo temeljno načelo, ki ga je izpostavila Brundtlandova komisija, da je treba lokalni in

---

⁸ Irska: na neposredne tuje investicije, Finska na razmere, ki omogočajo inovativno razmišljanje, spodbujanje vlaganj v raziskave in razvoj in informacijske in telekomunikacijske tehnologije (Jaklič idr., 2002).

⁹ Nizozemska, Kanada, ZDA, ...

¹⁰ Brundtlandove komisije iz leta 1987 v poročilu Svetovne komisije za okolje in razvoj (World Commission on Environment and Development - WCED) z naslovom »Naša skupna prihodnost« (Kos, 2004: 334).

globalni razvoj načrtovati tako, da bodo uravnotežene tri temeljne komponente: a) varovanje okolja, b) ekonomska rast in c) družbena enakost (Kos, 2004: 334). Trajnostni razvoj se torej izraža strukturno (skozi tri vire oziroma sestavine blaginje), medčasovno (oziroma medgeneracijsko) in prostorsko (s poudarkom na regionalni skladnosti razvoja) (SGRS, 2001: 4-5).

Trajnostni razvoj je postal nekakšna magična beseda, ki se je mnogim uporabnikom ne zdi potrebno podrobno opredeljevati. Vendar po mnenju Kosa, od te načelne ravni dalje postaja trajnostni razvoj vse bolj skrivnostna in enigmatična zamisel (Kos, 2004: 333-334), ki jo je potrebno opazovati na treh ravneh, analitični, normativni in strateški (Becker et.all, 1997 v Kos, 2004: 335). Pristop, ki spodbuja izmenjavo informacij med analitsko, normativno in strateško ravno, je obenem dovolj pregleden in dovolj fleksibilen, da bi lahko prispeval k vzpostavitvi dinamičnega ravnotežja med okoljskimi, socialnimi in ekonomskimi komponentami trajnostnega razvoja. Tako bi končno prišlo do vsebinskega interdisciplinarnega sodelovanja med številnimi vpletenimi naravoslovnimi, tehničnimi in družboslovnimi strokami. Omogočil pa bi tudi (kar je z vidika tega diplomskega dela še najpomembnejše), da bi v konkretnih »trajnostno« naravnanih ukrepih upoštevali lokalne posebnosti (Kos, 2004: 338). Kajti z procesom globalizacije se večja tudi vloga lokacije kot prostora, kjer se odvija gospodarska dejavnost in razvoj. Tako je po mnenju Kosa mogoče opaziti t.i. novi lokalizem, kjer fizični prostor izgublja nekatere funkcije, obenem pa pridobiva nove vrednosti in postaja vse redkejša dobrina (2002: 32). In kot vzvod razvoja ter doseganja trajnostnega načela se vse bolj poudarja regionalni razvoj.

3.1.3 REGIJA KOT VZVOD RAZVOJA IN VLOGA OBČINE PRI TEM

Bourdieu v delu *Sociologija kot politika* govori o učinkih kraja, kraja kot točki fizičnega prostora, na katero sta akter¹¹ ali stvar umeščena, »se dogajata«, obstajata (2003: 66). V hierarhični družbi ni prostora, ki ne bi izražal hierarhij in družbenih razdalj v obliki naravnih meja. Tako Bourdieu poudarja, da prav odnos med distribucijo akterjev in distribucijo dobrin in storitev v prostoru definira vrednost raznih regij - fizično realiziranega družbenega prostora (prav tam: 67-68) in da se je potrebno povezovati in sodelovati v širšem prostoru, v nasprotnem primeru je lahko to past oz. razvojna ovira (prav tam: 68). Na primer prestolnica,

---

¹¹ Bourdieu govori o agentu, vendar se mi zdi bolj smiselno uporabljati izraz akter.

kot kraj fizičnega prostora – kraj kapitala, kjer so koncentrirani pozitivni tečaji vseh polj in večina akterjev, ki so na vodilnih položajih, ima pravi pomen samo v razmerju do province, ki je zgolj in samo odsotnost in pomanjkanje kapitala (prav tam: 69). Torej ima vsak kraj pozitivne značilnosti, svoje prednosti, ki vrednost dobijo v širšem prostoru, in negativne značilnosti oz. slabosti, ki se lahko premagujejo oz. minimizirajo le v širšem prostoru. Skratka, za manjši kraj oz. občino ni razvoja brez povezovanja in sodelovanja oz. partnerskega odnosa med ključnimi akterji in institucijami v širšem prostoru, v regiji.

»Uspešen regionalni razvoj se uveljavlja kot ena najpomembnejših osnov gospodarske rasti tako v razvitem svetu kot v državah v razvoju« (Sočan, 2001: 36). Regionalni razvoj razumemo kot proces družbenih sprememb, ki je v krajšem časovnem obdobju usmerjen v zmanjševanje, v daljšem pa v odpravljanje razlik v stopnji razvitosti regij in hkrati razlik v kakovosti življenja njihovih prebivalcev (Gulič, Praper, 2000 v R. Megušar, 2003: 7). Regionalni razvoj temelji na zagotavljanju kritične mase znanja (hot spots) in drugih potencialov za razvoj mikro, malih in srednjih podjetij, zato je že dolgo temeljni vzvod za povečevanje zaposlovanja (job creation) ter s tem gospodarskega in družbenega razvoja (Sočan, 2001: 36). Empirična dejstva kažejo, da se povečuje pomen regionalizacije¹² in regionalizma¹³ predvsem v evropskih državah (če govorimo o EU 15). Najbogatejše evropske regije ležijo v različni evropskih državah: Avstriji, Belgiji, Nemčiji, Italiji, na Nizozemskem, Danskem, Irskem in Finskem. Analiza regij v omenjenih državah je pokazala, da imajo prav vse odlično razvito celotno infrastrukturo, predvsem razvojno-izobraževalno, fizično in podjetniško. Poleg tega te regije dosegajo visoko stopnjo konsenza socialnih partnerjev – oblasti, vodstev podjetij, organiziranih delojemalcev in množice institucij civilne družbe. Takšne mreže prispevajo k večji konkurenčnosti regij, s tem pa tudi države. Velja tudi obratno: za izboljšanje konkurenčnosti celote, države, je treba vzpodbujati rast produktivnosti v vseh njenih delih - regijah in tudi manjših teritorialnih enotah. To pomeni pospeševanje razvoja tudi v manj razvitih regijah, ne le v že razvitih (Vučina, 2003: 8).

---

¹² Po Guliču (1998) regionalizacijo opredeljujemo kot instrument za družbeno legitimacijo in pravno legitimacijo ter kot instrument za uresničitev ciljev regionalnega razvoja države, regij in lokalnih skupnosti. Predstavlja sredstvo za povezavo in soodvisno gospodarsko, prostorsko, socialno ter kulturno členitev prostora države zaradi ustvarjanja ustreznih formalno-upravnih in organizacijskih pogojev (1998:52).

¹³ Regionalizem je pojav, ki je prek regionalizacije usmerjen h končnemu cilju - ustanovitvi regij. Gre za sodoben pojav pri oblikovanju držav, kjer je na eni strani centralna oblast, na drugi pa lokalne skupnosti (Čokert, 1998:151). Regionalizem uveljavlja tudi posebno identiteto in samostojnost neke regije (Mlinar, 1986 v Gulič, 1998:53).

V EU so torej spoznali, da se lahko večji razvojni problemi učinkovito rešujejo le na dovolj velikem območju z zadostno kritično maso razvojnih potencialov. Zato govorijo o t.i. **inteligentni regiji**. To je regija, ki jo upravlja moderna, razvojna uprava, le-ta spodbuja in povezuje lokalno/regionalno gospodarstvo, ki svojo konkurenčnost dosega s pomočjo znanja, ki ga črpa iz akademskih in drugih virov. Inteligentna regija se razvija na sonaravni način in tako zagotavlja prijazen odnos in vpliv na svoje socialno, gospodarsko in naravno okolje (Pogljajen, 2000 v Vučina, 2002: 5). Inteligentna regija je torej regija, ki zagotavlja trajnostni razvoj.

Po Sočanu inteligentno regijo lahko opredelimo tudi kot regijo, ki predstavlja žarišče znanja (»hot spots«), hkrati pa vsebuje mrežo poslovnih sodelovanj med različnimi subjekti, ki jih lahko razvrstimo v tri skupine:

- izobraževalno-razvojna infrastruktura: univerzitetni oddelki, šole, nosilci raznovrstnih usposabljanj, specializirani inštituti, razvojni oddelki, tehnološki centri;
- fizična infrastruktura: prometne, komunikacijske in telekomunikacijske poti, stanovanja, komunalne storitve, kulturne zmogljivosti;
- podjetniška infrastruktura: mikro, mala, srednja in velika podjetja (Sočan, 2000a v Vučina, 2002: 6).

Samo inteligentno oblikovana regija je lahko konkurenčna in zagotavlja trajnostni razvoj, saj vsebuje razvojni konsenz, ki temelji na določanju skupnih prednostnih razvojnih ciljev med socialnimi partnerji (delati prave stvari pravilno) (Sočan, 2001). V bistvu gre za to, da se na eni strani manj razvite regije soočajo z dejanskimi konkurenčnimi normami sodobnega globalnega gospodarstva, medtem ko jim prav notranji razvojni dogovor omogoča zagotavljati dolgoročni nadpovprečni razvojni napor, ki bo regijo, ob zunanji pomoči države in EU, pripeljal do višje razvojne uspešnosti (Sočan, 2001: 37). Gre za mrežo aktivnih odnosov, ki jo lahko imenujemo tudi grozd. Grozdi (clusters) so mreže podjetij in skupnosti s posebnimi interesi, ki jim združitev v sodelovanju pomaga izboljšati konkurenčnost.

Ključni akterji v grozdih so proizvajalci in uporabniki znanja: podjetja, storitveni sektor, oblast, raziskovalni in izobraževalni sistem (Honkasalo, 2000:1). Po Whittamu in Dansonu (2001) je grozdenje proces, v katerem ključni akterji preko usklajenega delovanja dosegajo sinergijo v določenem geografsko zamejenem območju. Doseganje sinergije vodi h kompetitivnim prednostim regionalne ekonomije, ki se dosežejo samo z vzpostavitvijo

zaupanja in sodelovanja med ključnimi akterji (v Rončević, 2003: 115). Nazoren primer visoke stopnje zaupanja med različnimi akterji je že omenjena Finska. Za finsko prebivalstvo je značilna zelo razvita kultura druženja v počitniških hišicah, obvezno sodelovanje polnoletnih moških na vojaških vajah, ne glede na socialni status (Tainio, Lilja, 2002), kar omogoča srečevanje tako nosilcev odločanja kot zaposlenih. Takšno neformalno druženje pomaga oblikovati povezanost in pospešuje prenos idej (v Jaklič idr., 2002: 245). Finska je že dolgo znana tudi po zelo dobri povezanosti gospodarstva z šolskim sistemom. Visokošolski sistem zaznamujejo predvsem: visoka dostopnost, usklajenost s potrebami gospodarstva, veliko število univerz, politehnik, ki skrbijo izključno za strokovne kadre za gospodarstvo, in internacionalizacija (Jaklič idr., 2002: 251). Torej, vloga države je v tej zgodbi uspeha zelo pomembna. Uspeh so prinesli tudi grozdi, ki so odpravili prepreke med znanstvenimi disciplinami in poslovnim sektorjem in tako odprli pot novemu viru inovacij. Omeniti pa je potrebno tudi to, da je gonilna sila razvoja prav »inteligentna« regija Uusimaa s prestolnico Helsinki, saj ustvarja tretjino državnega bruto družbenega proizvoda (R. Megušar, 2003: 33).

Samo inteligentne regije so zanimive za potencialne vlagatelje, saj edine zagotavljajo napredek in dobiček. Da bi lahko regija zagotavljala in spodbujala razvoj, mora imeti na voljo dovolj potencialov, predvsem pa človeških virov, njihovega znanja, inovativnosti in ustvarjalnosti. Ključ do uspeha je torej družba znanja, katere sestavine so sistem inovacij, razvoj človeških virov oz. investicije v človeški kapital, informacijsko komunikacijske tehnologije in stabilno ter učinkovito poslovno okolje s spodbujanjem podjetništva (Pavlin, 2003a v Svetlik, Pavlin, 2004: 202). Pri tem pa je še posebej pomembno, da gre za enakomerno porazdelitev znanja in dela, kajti brez tega ni družbe znanja (Svetlik, Pavlin, 2004: 209).

Slovenija se zaveda pomena regije kot nosilca razvoja, saj v Strategiji regionalnega razvoja¹⁴ (SRRS) kot glavne cilje (ki dopolnjujejo cilje SGRS) navaja: zmanjševanje razvojnega zaostanka Slovenije in slovenskih regij za povprečjem EU, zaustavitev povečevanja razlik med regijami, trajnostni razvoj vseh regij, dvig zaposlenosti in izboljšanje človeškega kapitala

---

¹⁴ **Strategija regionalnega razvoja Slovenije (SRRS)** je prav tako dolgoročni strateški dokument, ki v skladu z SGRS in Prostorskim planom Slovenije opredeljuje cilje regionalnega razvoja ter določa instrumente in politiko za doseganje teh ciljev. SRRS vsebuje štiri strategije (Strategija spodbujanja skladnega regionalnega razvoja, Strategija razvoja institucij regionalne politike, Strategija in politika regionalnih državnih pomoči, Strategija vključevanja Slovenije v strukturno in kohezijsko politiko Evropske unije) ter poglavje o spremljanju ter vrednotenju učinkov regionalne politike (SRRS, 2001).

vseh regij, visok življenjski standard prebivalcev vseh regij (SRRS, 2001: 6-7). Državni razvojni program kot izvedbeni dokument SGRS in SRRS pa jasno opredeli slovensko vizijo: »na znanju temelječa družba z mednarodno konkurenčno ekonomijo ter trajnostnim, regionalnim uravnoteženim razvojem« (DRP, 2001 v Vučina, 2002:39). Torej poudarja se skladi regionalni razvoj¹⁵ in s tem Slovenija sprejema t.i. sodobno vlogo države, ki združuje naslednje postavke: *država kot demokratični akter; poudarjena skrb države za pravni red in varnost lastninskih pravic; osrednja vloga strukturne in razvojne politike; razvojna vloga države se decentralizira; manjša neposredna vloga države v gospodarstvu in javnih službah* (SGRS, 2001: 31-35), katerim bi morali dodati še eno postavko, to je *uvajanje konsenza v upravljanje družbe in vodenje gospodarstva* (OECD, 2001 v Vučina, 2002).

Toda eno so besede, drugo pa dejanja. Po mnenju Sočana se v Sloveniji preveč zanemarija konsenz kot temeljni vzvod za krepitev znanja, inovacijskega okolja in drugih potencialov, ki so osnova za nadpovprečno uspešen razvoj (2004: 249). Voz bo mogoče prestaviti v višjo hitrost samo z jasno vizijo, načrti, za kaj se je vredno vsem družbenim partnerjem bistveno bolj prizadevati. To bo tudi trdna osnova za njihovo razvojno soglasje (prav tam: 254). Demokratične družbe z visoko ravno konsenza so tako sposobne uvajati učinkovito institucionalno infrastrukturo in uveljavljati nove razvojne paradigme, kot so zaposljivost celotnega prebivalstva, preglednost poslovanja, dostojanstvo človeka, ki v času, ko dela, ni »nezaželeni strošek«, takrat ko obiskuje trgovine pa »kralj«, ampak je vse bolj ustvarjalni član sodobne države (Sočan, Medica, 2003: 79). »Ne gre za zamisel »manj države«, ampak »več drugačne države« - posodobljene države, ki je sposobna »prostovoljno«, dogovorno oddajati pristojnosti tako navzgor kakor tudi navzdol« (Kos, 2002: 41).

Razviti center namreč sam ne more zagotavljati razvoja celotni državi; še toliko manj lahko poskrbi za minimalno poseljenost na celotnem ozemlju države (Vučina, 2003: 8). Kljub temu zavedanju Sloveniji še ni uspelo izoblikovati regij, niti v upravo-administrativnem pogledu in še manj v razvojnem pogledu sodobnega globalnega gospodarstva. »Dosedanji pristopi k oblikovanju slovenskih regij so zgodovinski, kulturni, civilizacijski, samo ne razvojni« (Sočan, 2001: 29). Večina od 12 obstoječih statističnih regij praviloma ne zagotavlja

---

¹⁵ **Skladi regionalni razvoj**, ki ga lahko definiramo kot: »spodbujanje uravnoteženega gospodarskega, socialnega in prostorskega vidika razvoja, zmanjšanje razlik v gospodarski razvitosti in pri življenjskih možnostih med regijami, s poudarkom na celostnem pristopu k razvoju podeželja. Preprečevanje nastajanja novih območij z večjimi razvojnimi problemi, ohranjanje poseljenosti na celotnem ozemlju RS ob upoštevanju policentričnega sistema poselitve in pospeševanje okolju prijaznega gospodarstva ter varovanje naravnih dobrin, narave in kulturne dediščine ter drugega javnega dobra« (ZSRR, 1999).

minimalne kritične mase potencialov (»hot spots«), da bi regija postala najpomembnejši ali pa zelo važen vzvod slovenskega gospodarstva. Tem kriterijem praktično zadošča samo osrednja slovenska statistična regija (Sočan, 2001). »Imamo premajhne regije z nezadostnim številom razvojnih potencialov in pomanjkljivo razvito infrastrukturo, polovica jih nima niti ene fakultete¹⁶« (Vučina, 2003: 9). Če hočejo naše (statistične) regije zagotoviti strateško in razvojno naravnost, praviloma z jedrom okrog univerze ter z vsaj minimalno kritično maso razvojnih potencialov, potem njihovo število, po mnenju Sočana, ne bi smelo presegati treh regij; pa še te bi morale uspešno razvojno sodelovati med seboj. Take regije bi ustrezale tudi kriterijem za regionalno pomoč EU (Sočan, 2003: 126). Trček pa glede na to, da je družba znanja ključni mehanizem doseganja gospodarske uspešnosti in družbenega razvoja, razmišlja o večjem številu (specializiranih) regionalnih univerz, kot je to praksa na Finskem¹⁷(2004: 275). Regionalne univerze bi lahko svoje poslovno-upravno-ekonomske programe oblikovale glede na zahteve in potrebe regionalnih ekonomij, hkrati pa bi se za regije specifične potrebe oblikovale skozi z gospodarstvom prepletene raziskovalno podprte visokošolske programe. S tem bi zagotavljali tudi potrebno raven regionalne inteligence, ki je nujna za uspešno vključevanje naših regij v bodoča širša regionalna sodelovanja (prav tam: 276).

Po Ribičiču je osnovni problem, ki onemogoča izoblikovanje inteligentnih regij v Sloveniji, izrazito centralizirana država. Zato je nujno uvajanje decentralizacije in s tem načela subsidiarnosti¹⁸, po katerem naj bi nižje oblasti opravljaje vse tiste funkcije, ki jih lahko (1998: 13). Na višji ravni naj bi se določene naloge opravljale le, če za to govorijo razlogi učinkovitosti in ekonomičnosti (Žagar, 2003: 99). Pri nas smo od prevelikih občin prešli na veliko število premajhnih občin, ki se niso sposobne v celoti financirati in zagotavljati lastnega razvoja. Do razmejčitve pristojnosti na državno in lokalno raven je sicer prišlo, vendar pretirano v korist države in v škodo lokalnih skupnosti (Ribičič, 1998: 13). Med strokovnjaki torej prevladuje mnenje, da je potrebno uvesti pokrajine - kot manjkajoče teritorialne enote - iz treh razlogov, kot razvojni vzvod, kot prilagoditev evropskim normam za potrebe evropskih

---

¹⁶ Slovenija ima tri univerze: ljubljansko, mariborsko - katere podružnica je tudi na Gorenjskem - Fakulteta za organizacijske vede in novo koprsko (primorsko). Skupaj ima Slovenija 47 visokošolskih zavodov in 169 raziskovalnih inštitutov (Vučina, 2003: 9).

¹⁷ Čeprav ima Finska 5 milijonov prebivalcev (samo dvainpolkrat več kot Slovenija), ima kar 20 univerz (Borovac, 1998 v R.Megušar, 2003: 33).

¹⁸ **Načelo subsidiarnosti** je med temeljnimi načeli Evropske listine lokalne samouprave, ki je temeljni dokument Sveta Evrope za področje lokalne samouprave (Žagar, 2003: 98). Je tudi eno izmed načel, na katerih temelji SRRS, ki se v osnovi ne razlikujejo od načel koriščenja strukturnih skladov EU (načelo celovitosti izvajanja regionalne politike, načelo partnerstva, načelo subsidiarnosti, načelo usklajevanja, načelo programskega usmerjanja, načelo spremljanja in vrednotenja učinkov, načelo sofinanciranja) (SRRS,2001).

strukturnih skladov in kot drugo stopnjo lokalne samouprave (Vučina, 2003:8). Ni pa povsem jasno, v kakšni obliki naj bi bila tovrstna regionalizacija izpeljana. Avtorji so različnih mnenj, ker imajo tako majhne kot velike regije svoje prednosti in pomanjkljivosti. Povzemam jih po Ravbarju, ki ugotavlja, da imajo v primeru razvojno naravnanih regij, velike regije nedvomno prednost pred manjšimi, saj imajo večje sposobnosti oblikovanja gospodarskih združenj, večje možnosti za izvajanje regionalne razvojne politike. Večje so možnosti vlaganja v infrastrukturo, večje število prebivalcev - uporabnikov javnih funkcij pa pomeni tudi cenejšo upravo. Bistvena prednost majhnih regij pa je predvsem njihov večji posluš za lokalne zadeve, zadostitev različnim lokalnim pobudam in več upravnih središč z novimi delovnimi mesti (Ravbar, 1999: 98), kar se mi zdi izrednega pomena za kakovost življenja prebivalcev in zadovoljevanje njihovih potreb. Pod pogojem, da nova delovna mesta so.

Občina kot lokalna skupnost mora zagotavljati pogoje za kvalitetno življenje njenih občanov. To dolgoročno lahko zagotovimo le z zadovoljevanjem potreb vseh ali vsaj velike večine občanov. Za uspešno dolgoročno razvojno načrtovanje pa sta nujna dva ključna pogoja, in sicer nujnost izdelave lokalnih razvojnih načrtov, kot pogoj za aktivno vključevanje interesov posamezne občine v regionalni razvojni program, ter ustanovitev pokrajin, kot nadgradnje trenutne organiziranosti lokalne samouprave (Dolinšek, 2001: 3). Pokrajine bodo sodelovale z občinami na svojem območju, saj bodo urejale širše lokalne in regionalne zadeve. V marsičem bodo morale biti programi, plani, projekti, sestavljanka iz občinskih oz. velikokrat tudi obratno – na osnovi državnega, nacionalnega programa na posameznem področju bodo pripravljene pokrajinski in nato na njihovi osnovi občinski (Prašnikar, 2003: 69). »Kompetenčni spor med periferijo, ki ima nizko gostoto, a visoko identiteto, in osrednjo točko inovativnosti in razvoja v jedru ni potreben; načrtovalci morajo gledati na obe strani in iskati trajne in trajnostne vrednote...« (Mušič, 2004: 329).

Ugodno razvojno okolje regije je moč doseči samo s sodelovanjem in povezovanjem (sinergijo) med razvito infrastrukturo (materialno, intelektualno, institucionalno, informacijsko), institucionalno mrežo regije (le-ta povezuje razvojno sodelovanje lokalne samouprave, državne uprave, sosednjih regij, mednarodnega okolja), različnimi institucijami civilne družbe (posebna znanja, usposabljanja, prekvalifikacije) in zadostnim številom podjetij (Sočan, 2000b v Vučina, 2002: 43). Skratka, temelj razvojno usmerjene regije mora biti razvojni konsenz vseh akterjev in kristalno jasna vizija razvoja regije, ki omogoča stalno krepitev notranjih zmožnosti regije (Sočan, 2003). Zato bi bilo smiselno v vsaki regiji

oblikovati regionalni razvojni svet, kjer bi predstavniki različnih sfer: podjetniki in delodajalci (industrija, finančne institucije, malo gospodarstvo); sindikati, delojemalci (predstavniki zaposlenih, brezposelnih), izobraževalni sektor; svetovanje in razvoj (raziskovalni inštituti, informacijska tehnologija, strateško svetovanje); institucionalni predstavniki (razvojne agencije, GZS, župani, predstavniki oblasti) in mediji, zavzemali skupna stališča glede razvojnih potencialov, ciljev in programov (Sočan, 2000b v R. Megušar, 2003: 68). Skratka, partnerstvo v sodelovanju in interesih, kot tudi v dajanju in prejemanju. Nujno je izoblikovanje »mehkega polja razmerij« med zainteresiranimi akterji, v okviru katerega lahko razločimo »omrežje vezi in povezav, odvisnosti, izmenjav, lojalnosti« (Sztompka, 1994 v Rončević, 2003:118).

Lahko vidimo, da regije res pomenijo dodaten, če ne že nujen vzvod razvoja. Lahko pa ugotovimo tudi, da v Sloveniji nimamo inteligentnih regij (razen Osrednjoslovenske, ki bi jo lahko označili za inteligentno). Gorenjska statistična regija ima po mnenju R. Megušarjeve vse možnosti postati inteligentna. Ima nadpovprečno izobražen kader, dober tranzitni položaj, dokaj dobro fizično infrastrukturo, možnost razvoja turizma, neizkoriščen industrijski potencial. Ustanoviti pa je potrebno univerzitetno in raziskovalno središče znotraj regije (R. Megušar, 2003). Tem ugotovitvam se pridružujem, menim pa, da lahko postane inteligentna predvsem s pomočjo razvoja vseh njenih delov, torej občin. Občina Bohinj je »geografsko oz. zgodovinsko območje«, z izjemnimi naravnimi danostmi, nima pa zadostne kritične mase vseh razvojnih potencialov. Zato je za razvoj takega manjšega kraja bistveno lastno oblikovanje vizije, sodelovanje z sosednjimi občinami in njeno konkuriranje v širšem regijskem, nacionalnem, in tudi mednarodnem prostoru. Pri tem pa ključno vlogo igrajo prav akterji, njihovo znanje ter sposobnost sodelovanja in povezovanja.

3.2 NAČRTOVANJE RAZVOJA OBČINE BOHINJ

V času vstopa Slovenije v EU in v času, ko so že pripravljene tudi regionalni razvojni programi, postaja vsaka od občin na zemljevidu vedno manjša in manj pomembna. Zapiranje vase in poudarjanje nerazvitosti in tega, da nam mora država nekaj dati, zato ker (tega še) nimamo, pa dolgoročno ni smiselno. Kot ima vsak posameznik, ki želi uspeti, na listu papirja napisane svoje sanje (vizijo, cilje) in način, kako jih doseči, si mora tudi občina, ki želi biti

uspešna, zastaviti cilje, vizijo razvoja, ter opredeliti strategijo, to je pot, kako doseči svoje cilje.

Strategija razvoja občine je eden od dolgoročnih planskih dokumentov, ki je osnova za njen gospodarski, družbeni in prostorski razvoj. Služi občinskemu svetu in županu za izdelavo in sprejem Načrta občinskih razvojnih programov in vsakoletno proračunsko financiranje, pa tudi lokalnim podjetjem in organizacijam za oblikovanje konkretnih poslovnih načrtov (Adamič, 2003: 1). Še več, je tudi osnova za konkuriranje na razpisih za pridobitev sredstev iz evropskih strukturnih skladov.

Pomena načrtovanja se je začela zavedati tudi občina Bohinj, saj ima že narejenih nekaj razvojnih programov. Leta 1999 je bil sprejet Program razvoja turizma v občini Bohinj, leta 2001 Program razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti v občini Bohinj. V času nastajanja tega dela pa se pripravlja tudi Razvojna strategija občine Bohinj¹⁹.

Občina pa mora pri oblikovanju Strategije upoštevati vrsto določil, dokumentov, še posebej Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS), ki je podlaga za pripravo strateških dokumentov regij in občin in Strategijo regionalnega razvoja Slovenije (SRRS), ter se ravnati v skladu z zakoni, ki urejajo to področje²⁰. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR) določa, da morajo biti regionalni razvojni programi usklajeni navzgor in navzdol. V praksi to pomeni, da morajo biti usklajeni z državnimi planskimi in strateškimi dokumenti, (kar je temeljni okvir koordiniranih razvojnih aktivnosti na območju države), z usklajenostjo navzdol pa mislimo na usklajenost z občinskimi planskimi dokumenti (Dolinšek, 2001: 22). Osrednja državna institucija je Agencija RS za regionalni razvoj, ki je bila ustanovljena januarja 2000 (v okviru Ministrstva za gospodarstvo). Z ustanovitvijo Službe Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj (SVRP), pa je bila s 1.7.2003 v skladu s spremembo ZSRR preoblikovana v Javno agencijo RS za regionalni razvoj²¹. ARR

---

¹⁹ K pripravi je občina pristopila leta 2003, predlog je bil dokončan v juniju leta 2004 in ga je potrdil Programski odbor. Predlog strategije mi je bil dostopen, čeprav še ni bil potrjen na občinskem svetu.

²⁰ Zakonske podlage za izdelavo Strategije razvoja občin so v Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR) (Ur.l. RS 60/99); Zakonu o lokalni samoupravi (ZLS, Ur.l.RS 72/93,...); Zakonu o planiranju in urejanju prostora v predhodnem obdobju (Ur.l.RS 48/90); Zakonu o javnih financah (ZJF, Ur.l. Rs 79/99) in Uredbi o predlogih in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna (Ur.l. RS 56/00) (Rome, 2001 v Adamič, 2003:31). Seveda je potrebno upoštevati tudi vse pravilnike, uredbe in podzakonske akte s tega področja, ter sektorsko zakonodajo in ključne nacionalne strateške dokumente z različnih področij.

²¹ Vlada je imenovala svet javne agencije, ki je sestavljen iz predstavnikov petih ministrstev, gospodarstva in regionalne ravni (<http://www.gov.si/arr/5kdo/1k.html>, 11.05.2004).

je vezni člen med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi organizacijami ter institucijami Evropske unije (<http://www.gov.si/arr/5kdo/1k.html>, 11.05.2004).

Reforma regionalne strukturne politike je prinesla tudi oblikovanje novih institucij na regionalni in lokalni ravni. Predvideno je bilo, da se za območje ene ali več statističnih regij ustanovi regionalna razvojna agencija (RRA), ki naj opravlja naloge za to regijo. V Sloveniji je oblikovanih 12 RRA, med katerimi so štiri organizirane kot mrežne agencije (Pečar, 2002: 15-16), med njimi tudi Regionalna razvojna agencija Gorenjske, kjer so pogodbeno povezane tri razvojne agencije. Nosilna je BSC Kranj, ki pokriva območje sedmih občin v okolici Kranja, na škofjeloškem območju štiri občine pokriva razvojna agencija SORA, za območje šestih občin na zgornjem Gorenjskem pa je bila ustanovljena Razvojna agencija Zgornje Gorenjske - RAGOR, s sedežem na Jesenicah. Kot ena izmed enakopravnih partneric RAGOR-ja je tudi občina Bohinj²². Osnovna naloga RRA Gorenjske je (tako kot vseh ostalih) priprava regionalnega razvojnega programa (RRP)²³, pri katerem je sodelovala tudi občina Bohinj in je hkrati tudi njen razvojni dokument. Izvedbeni projekti regije se morajo skladati z razvojno strategijo občine in neposredno vključevati v občinske razvojne programe. Prioritetni izvedbeni projekti gorenjske regije so: Strategija prostorskega razvoja, Koncept razvoja turizma, Skupni živilsko-predelovalni obrati, Analiza kadrovskega potreb (predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004). K tem projektom mora pristopiti aktivno tudi občina Bohinj. Saj je RRP strokovna podlaga, na osnovi katere bodo občine lahko v regiji pridobile sredstva iz slovenskih ministrstev in evropskih strukturnih skladov za nadaljnji razvoj svojega območja (Adamič, 2003: 30).

Kot smo že ugotovili, je za doseg razvojnega konsenza potreben napor vseh socialnih partnerjev, akterjev, torej sodelovanje in povezovanje med različnimi institucijami in sferami. V prvi vrsti pa je potrebno oceniti oz. analizirati stanje, položaj občine, da bi ugotovili, kje so ključne prednosti in razvojne priložnosti in kje slabosti oz tveganja.

---

²² Poleg občin Jesenice, Kranjska Gora, Radovljica, Žirovnica. Le občina Bled ni soustanoviteljica RAGOR-ja.

²³ RRA Gorenjske je RRP Gorenjske regije za obdobje 2002-2006 pripravljala od januarja 2001 do marca 2002. Pripravo je spremljal ustanovljeni Programski odbor.

3.2.1 ANALIZA STANJA PO PODROČJIH

Na podlagi statističnih podatkov in ocene stanja, izražene v predlogu Razvojnne strategije občine Bohinj, v nadaljevanju podajam sliko stanja v Bohinju.

3.2.1.1 DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Število prebivalstva narašča, čeprav je opaziti nihanja. V zadnjem desetletnem obdobju (1991-2002) je število prebivalstva naraslo za 70 prebivalcev, kar pomeni le za 1,3%²⁴. Tako je konec decembra 2002 v Bohinju živelo 5271 prebivalcev, od tega 2547 moških (48,3%) in 2724 žensk (51,7%). Število se povečuje zaradi priselitev prebivalcev iz drugih občin in iz tujine. Tako je bil selitveni prirast²⁵ v zadnjih letih praviloma pozitiven, v letu 2002 je znašal 12. Na račun naravnega prirasta²⁶ pa se prebivalstvo ne povečuje, saj je bil pozitiven v zadnjih letih le leta 2001 (in sicer 12). Podoben trend je na tem področju opaziti tako na Gorenjskem kot v Sloveniji (Statistični letopisi 1998-2003). Dejstvo pa je, da se število ljudi ob koncu tedna močno poveča (vikendaši), v času sezone celo dvakratno.

V primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo je opazen velik delež starejšega prebivalstva, saj je nad 65 let starih kar 18,7%. O tendenci staranja prebivalstva govori tudi indeks staranja²⁷, saj se od leta 1999 stalno zvišuje. Leta 1999 je znašal 109, leta 2002 pa 116,3, kar je precej nad gorenjskim (90,1), pa tudi državnim indeksom staranja (98,5) (Statistični letopis 2000, 2003). Otrok, starih do 14 let, je v Bohinju približno enako (16,1%) kot na Gorenjskem in celo večji odstotek, kot jih je v Sloveniji (15%). Starostno strukturo po izbranih območjih in skupinah prikazuje naslednji graf.

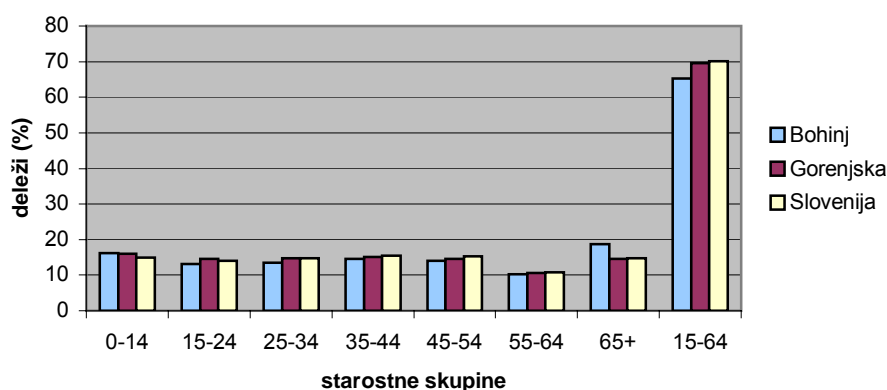
²⁴ Leta 1991 je bilo 5201 prebivalcev, naraščalo do 1.1997, ko je upadlo (5178), potem naraščalo do leta 2001, medtem ko je 2002 glede na 1.2001 spet upadlo za 6 (Statistični letopis 1992 – podatek iz popisa, Statistični letopisi 1998-2003 – podatki iz centralnega registra prebivalstva, vse na dan 31.12. obravnavanega leta).

²⁵ Selitveni prirast je razlika med številom priseljenih in odseljenih oseb na določenem območju v koledarskem letu (Statistični letopis, 2003: 70).

²⁶ Naravni prirast je razlika med številom živorojenih otrok in številom umrlih na določenem območju v koledarskem letu (Statistični letopis, 2003: 70).

²⁷ Indeks staranja je razmerje med starim (stari 65 let ali več) in mladim prebivalstvom (stari od 0 do 14 let) pomnoženo s 100 (Statistični letopis, 2003: 70).

Graf 3.1: Deleži prebivalstva občine Bohinj po nekaterih starostnih skupinah, v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo, 2002

Vir: SURS, Centralni register prebivalstva, stanje na dan 31.12.2002.

Prebivalstva, starega od 15 do 64 let, je v Bohinju 3435 ali 65,2%, kar pomeni, da predstavljajo 2,5 odstotka vseh delavno sposobnih na Gorenjskem in le 0,2 % v Sloveniji. Na Gorenjskem (69,5%) in v Sloveniji (70,2%) je v tej starosti več prebivalcev. Mladih²⁸, starih od 15 do 24 let, je 690, kar predstavlja 13,1% vsega prebivalstva v Bohinju (na Gorenjskem je mladih 14,5%, v Sloveniji pa 14%).

Izobrazbena struktura prebivalcev, starejših od 15 let (po podatkih popisa 2002) kaže, da ima večina prebivalcev, 2604 oz. 59,7%, v Bohinju srednjo stopnjo izobrazbe (na Gorenjskem 55,1%, v RS 54,1%). Kar 1357 oz. 31,1 % prebivalcev ima izobrazbo nižjo od srednje, kar je nekoliko manj kot na Gorenjskem (31,8%) in v Sloveniji (33%). Precej pod regijskim in območnim povprečjem pa je delež z višjo in visoko (dodiplomsko in podiplomsko) izobrazbo, samo 402 prebivalcev (9,2%), medtem ko jih je na Gorenjskem 13,1% in v Sloveniji 12,9%. Bohinjski intelektualni kapital tako predstavlja 1,6% vseh izobražencev Gorenjske in komaj 0,2 % vseh Slovencev (Popis 2002).

Za razvoj gospodarstva oz. za družbeni razvoj na splošno je v današnjem času ključnega pomena človeški potencial, ljudje, njihove ideje, znanje in usposobljenost. Zato si v nadaljevanju pogledimo, kakšna je delovna aktivnost oziroma zaposlitvena struktura človeškega potenciala v Bohinju.

²⁸ Več o definiciji mladih glej 4 poglavje.

3.2.1.2 STRUKTURA ČLOVEŠKEGA POTENCIALA

Zaposlitveni trendi in trg delovne sile

Trg delovne sile je sestavljen iz treh strukturnih elementov, in sicer: *povpraševanja po delovni sili* (delodajalci nudijo možnost dela, samouresničitve, plačo, pridobivanje izkušenj, možnost socialnih stikov,...), *ponudbe delovne sile* (delojemalci ponujajo svoje znanje, osebnostne lastnosti, izkušnje, čas,...) in *cene delovne sile*, ki je rezultat srečevanja med ponudbo in povpraševanjem (Svetlik, 1985)²⁹. Idealno situacijo bi imeli, če bi bila povpraševanje in ponudba v ravnovesju, stopnja brezposelnosti nična, toda to je iluzija, realnost je drugačna.

Aktivni posamezniki so na trgu delovne sile torej zaposleni, samozaposleni, ali pa zaposlitve nimajo, čeprav želijo delati. Te pojave merimo s standardnimi merami aktivnosti, in sicer s stopnjo aktivnosti³⁰, delovne aktivnosti³¹ in stopnjo registrirane brezposelnosti³². Delavno aktivno prebivalstvo³³ so vse osebe, ki so obvezno pokojninsko in zdravstveno zavarovane oz. so v delovnem razmerju na območju RS in so stare najmanj 15 let in niso upokojene. Delovno razmerje je sklenjeno za določen ali nedoločen čas, za polni ali skrajšani delovni čas (SRDAP, 2004). Mere aktivnosti za primerjalna območja se redno izračunavajo pri pristojnih ustanovah in so na voljo v različnih virih (Verša, 2002: 104), lahko pa jih izračunamo tudi

---

²⁹ **Strukturo trga delovne sile** predstavljajo zaloge (stocks) in tokovi (flows). Povpraševanje po delovni sili predstavljata dve glavni zalogi: prosta delovna mesta – *aktualno povpraševanje* in zasedena delovna mesta – *realizirano povpraševanje*. Ponudbo delovne sile pa predstavljajo tri vrste zalog, in sicer: zaposleni – *realizirana ponudba*, iskalci zaposlitve oz. brezposelni – *aktualna ponudba* in tretja vrsta zalog, osebe, ki niso niti zaposlene niti ne iščejo zaposlitve, vendar so za delo sposobne in pod določenimi pogoji tudi pripravljene na zaposlitev – *potencialna ponudba*. Med temi zalogami potekajo tokovi, ki spreminjajo njihovo velikost in s tem se spreminja tudi obseg brezposelnosti. Med obema zalogama se kot mehanizem usklajevanja oz. srečevanja pojavlja trg (povzeto po Svetlik, 1985:15-20).

³⁰ **Stopnja aktivnosti** je odstotni delež aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu (15 do 64 let), Aktivno prebivalstvo sestavljajo delovno aktivne in registrirano brezposelne osebe;

³¹ **Stopnja delovne aktivnosti** je odstotni delež delavno aktivnega prebivalstva (15 do 64 let) v delovno sposobnem prebivalstvu (15 do 64 let);

³² **Stopnja reg brezposelnosti** je odstotni delež registrirano brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu. Prikazana je glede na prebivališče delovno aktivnih prebivalcev in registriranih brezposelnih oseb (Statistične informacije št7/57,2003: 32-33).

³³ **K delovno aktivnemu prebivalstvu**, ki je zajeto v tabelah v diplomu, sodijo zaposlene osebe v podjetjih in drugih organizacijah; samozaposlene osebe (samostojni podjetniki), osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost; zaposlene pri samostojnih podjetnikih in osebah, ki opravljajo poklicno dejavnost ter kmetje. Kakovost podatkov o kmetih je slaba, zato pri podrobnejših strukturah delovno aktivnega prebivalstva (analiza mladih, starih od 15-24 let - 4.poglavje) niso zajeti; podobno velja za pomagajoče družinske člane. Od 1.januarja 1999 pa med delovno aktivno prebivalstvo spadajo tudi osebe, ki opravljajo javna dela; prej so imele te osebe status registrirano brezposelne osebe (SURS, SRDAP, 2004).

sami. Poglejmo si nekatere podatke in mere aktivnosti za občino Bohinj, v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo.

Tabela 3.2: Aktivnost prebivalcev občine Bohinj v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo, 2002

Število (stanje 31.12.2002)	Bohinj	Gorenjska		Slovenija	
	število	število	% na Gor.	število	% v SLO
Delovno sposobno prebivalstvo (15-64 let)	3435	137370	2,5	1401260	0,2
Aktivno prebivalstvo	2160	86640	2,5	887796	0,2
Delovno aktivno prebivalstvo*	2039	79599	2,6	788189	0,3
Registrirano brezposelne osebe	121	7041	1,7	99607	0,1
Mere aktivnosti v % , 31.12. 2002 in povp.2002					
Stopnja aktivnosti	62,9 (63,1)	63,1 (61,9)		63,4 (63,4)	
Stopnja delovne aktivnosti	59,4 (59,5)	57,9 (56,3)		56,0 (56,0)	
Stopnja registrirane brezposelnosti	5,6 (5,6)	8,1 (8,5)		11,3 (11,6)	

Vir: SURS, Centralni register prebivalstva, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, stanje 31.12.2002; ZRSZ – Letno poročilo 2002, stanje na dan 31.12.2002; mere aktivnosti: povprečje 2002 - Statistične informacije št.7/57, 2003:10-14 in 25-30; december 2002-lasten izračun.**
*Delovno aktivni in brezposelni so izbrani po občini, regiji stalnega prebivališča; vsi podatki so iz registrov,. ** mere aktivnosti izračunane po formulah, opisanih v opomba št. 30; 31; 32.

Vidimo, da je bilo na trg delovne sile konec decembra vključenih 2160 prebivalcev Bohinja, kar predstavlja 62,9% vsega delovno sposobnega prebivalstva. Stopnja aktivnosti je nižja od stopenj v Gorenjski regiji in državi. Zelo verjetno je večina tistih, ki v delovno sposobni življenjski dobi niso zaposleni in tudi ne iščejo zaposlitve, neaktivna. Glede na nadpovprečno staro prebivalstvo Bohinja je upokojitev zelo verjeten razlog neaktivnosti. Drugi pomemben razlog pa je zagotovo šolanje. Kljub manjši aktivnosti prebivalstva, pa je stopnja delovne aktivnosti nad, brezposelnost pa precej pod povprečjem regije in države. Aktivno prebivalstvo na splošno predstavlja zelo nizek odstotek vseh aktivnih v regiji in v Sloveniji.

Stanje na lokalnem trgu delovne sile pa nam bo dodatno osvetlila struktura delovno aktivnih oz. zaposlenih³⁴ in brezposelnih Bohincev.

Zaposlenost

Tabela 3.3. nam kaže, da število delovno aktivnih prebivalcev Bohinja niha. Med letoma 1998 in 2000 je to število naraslo, leta 2001 upadlo, 2002 pa je število zopet naraslo. Tako je v petletnem obdobju skupaj število delovno aktivnih naraslo za 83 oseb, kar predstavlja nekaj

³⁴ V nadaljevanju večkrat za delovno aktivne uporabim izraz zaposleni.

več kot 4% vsega delavno aktivnega prebivalstva³⁵. Skupaj pa se je aktivno prebivalstvo povečalo le za nekaj manj kot 1%. Decembra 2002 je bilo 1754 oseb zaposlenih v podjetjih in drugih organizacijah, kar je 86%. Samozaposlenih in pri njih zaposlenih pa 254 oz.12,5% (vsako leto več - pozitivni trend rasti), kmetov pa le 31 oz.1.5% (z vsakim letom jih je manj). Skupaj je bilo zaposlenih prebivalcev Bohinja 2039.

Tabela 3.3: Aktivno prebivalstvo občine Bohinj, v obdobju od 1998-2002

LETO	AKTIVNO PREBIVALSTVO	DELA VNO AKTIVNO PREBIVALSTVO						BREZPOSLENI
		Skupaj	Zaposlene osebe v podjetjih	Samozaposlene osebe			Kmetje	
				skupaj	samostojni podjetniki	zaposleni pri zasebnikih		
1998	2148	1956	1699	214	110	104	43	192
1999*	2132	2004	1742	224	113	111	38	128
2000	2159	2044	1768	242	116	126	34	115
2001	2155	2013	1734	247	118	129	32	142
2002	2160	2039	1754	254	125	129	31	121

Vir: SURS, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, 1998-2002, stanje na dan 31.12.; ZRSZ, OS Kranj-interni podatki, stanje na dan 31.12.2002; * med delovno aktivne vključena javna dela

Izobrazbena struktura zaposlenih Bohincev je kar ugodna, saj je bilo leta konec leta 2002 med zaposlenimi le 12,1 % nizko kvalificiranih (na Gorenjskem 18,6% v Sloveniji pa 17,4%). Nadpovprečen delež je kvalificiranih (38,2%), v primerjavi z Gorenjsko (28,9%) in Slovenijo (30,2%). Delež s srednjo stopnjo izobrazbe je približno enak. Rahlo pod območnim in državnim povprečjem je delež z višjo izobrazbo 6,2% (Gorenjska 7%, Slovenija pa 7,1%), medtem ko je delež zaposlenih z visoko stopnjo izobrazbe (8,4%) pod regijskim in državnim povprečjem (12,2%). Vendarle je opazen pozitiven trend, saj je delež zaposlenih z visoko izobrazbo iz 5,8 % v letu 1998 narasel na 8,4 % leta 2002 (SRDAP, 1998-2002).

V naslednji tabeli si pogledjmo še podatke o delovno aktivnih po delovnem mestu v občini Bohinj (torej tisti, ki imajo službo v Bohinju, ne glede na to, kje prebivajo). Tako je bilo konec leta 2002 po podatki SRDAP v Bohinju zaposlenih precej manj oseb, 1315 (glej tabela 3.4.). Od tega 78,6 % v podjetjih in drugih organizacijah, samozaposlenih in pri njih zaposlenih pa je bilo kar 19%, kar je več kot se samozaposluje domačinov, kmetov pa 2,4% od vseh zaposlenih. V primerjavi s Slovenijo (14,7%), je število samozaposlenih in pri njih

³⁵ V Sloveniji je v petletnem obdobju število zaposlenih naraslo za 3,1%, na Gorenjskem pa za 4,2% (SRDAP, 1998-2002).

zaposlenih nadpovprečno. Nekoliko več pa je v Sloveniji (83 %) zaposlenih v podjetjih in organizacijah (SRDAP, 2002).

Tabela 3.4: Delovno aktivno prebivalstvo glede na delovno mesto, v občini Bohinj, 2002

	Skupaj	DELA VNO AKTIVNO PREBIVALSTVO				
		Zaposlene osebe v podjetjih	Samozaposlene osebe			Kmetje
			Skupaj	Samostojni podjetniki	Zaposlene osebe pri zasebnikih	
Število	1315	1034	250	120	130	31
Delež (%)	100%	78,6%	19,0%	9,1%	9,9%	2,4%

Vir: SURS, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, 2002, stanje na dan 31.12.

Primerjava med zaposlenimi po občini dela in občini stalnega prebivališča nam pove, da za vse Bohince ni delovnih mest »doma«. Oziroma predvidevam, da zanje tudi ni na voljo »pravih« delovnih mest, torej takih, ki bi ustrezala njihovi izobrazbi in želji. O tem nas prepričajo tudi podatki o zaposlenih po dejavnosti, glede na občino njihovega delovnega mesta in glede na občino njihovega stalnega prebivališča.

Tabela 3.5: Delovno aktivno prebivalstvo po področjih dejavnosti, glede na delovno mesto in stalno prebivališče, Bohinj, 2002

Področje dejavnosti*		Število zaposlenih		Struktura v %	
		Delovno mesto	Stalno prebivališče	Delovno mesto	Stalno prebivališče
A	Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	33	75	2,5	3,7
B	Ribištvo	4	3	0,3	0,1
D	Predelovalne dejavnosti	507	665	38,6	32,6
E	Oskrba z elektriko, plinom, vodo	3	18	0,2	0,9
F	Gradbeništvo	143	194	10,9	9,5
G	Trgovina, popravila mot. vozil	103	202	7,8	9,9
H	Gostinstvo	241	234	18,3	11,5
I	Promet, skladiščenje, zveze	62	129	4,7	6,3
J	Finančno posredništvo	3	29	0,2	1,4
K	Nepremičnine, najem, poslovne stor.	37	86	2,8	4,2
L	Javna uprava, obramba, social. zavarov.	35	135	2,7	6,6
M	Izobraževanje	102	144	7,8	7,1
N	Zdravstvo, socialno varstvo	8	70	0,6	3,4
O	Dr. Javne, skupne in osebne stor.	34	55	2,6	2,7
A-B	Kmetijske dejavnosti	37	78	2,8	3,8
C-F	Nekmetijske dejavnosti	653	877	49,7	43,0
G-O	Storitvene dejavnosti	625	1084	47,5	53,2
SKUPAJ delovno aktivni		1315	2039	100,0	100,0

Vir: SURS, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, 2002, stanje na dan 31.12.

*gre za standardno klasifikacijo dejavnosti, ki se pri nas uporablja od leta 1997 in delovno aktivno prebivalstvo, glede na dejavnost poslovnih subjektov, razvršča v tri skupine: zaposleni v kmetijstvu, zaposleni v nekmetijstvu in zaposleni v storitvah (Letno poročilo 2002 ZRSZ - OS Kranj, 2003: 13).

Vidimo, da je največ delovnih mest v nekmetijskih dejavnostih (kamor spadajo pridelovalne dejavnosti, gradbeništvo, oskrba z elektriko), in sicer 49,7%, približno toliko (47,5%) zaposlenih v storitvenih dejavnostih (kjer je daleč v ospredju gostinstvo - 18,3%) in 2,8% v kmetijskih dejavnostih. Ko pa nas zanimajo Bohinci, oziroma vprašanje, v katerih dejavnostih se največ zaposlujejo (ne glede na to kje delajo), ugotovimo, da se jih največ zaposluje v storitvenih dejavnostih (53,2%). Ta delež se je glede na predhodna leta nedavno še povečal. Največ zaposlenih je imelo gostinstvo (11,5%), vendar pa ta delež upada v primerjavi z drugimi storitvenimi dejavnostmi. Sledi dejavnost trgovine, popravil motornih vozil, izobraževanje, javna uprava in socialno zavarovanje (kjer gre za velik porast glede na pretekla leta (indeks 02/98 je 155) ter dejavnost prometa, skladiščenja in zvez. Razvijajo se tudi dejavnosti nepremičnin, finančnega posredništva. V nekmetijstvu je bilo zaposlenih 43% Bohincev, kar je manj kot je ljudi zaposlenih v Bohinju v teh dejavnostih (na prvem mestu je tudi tu predelovalna dejavnost, vendar v primerjavi s preteklimi leta ta delež upada). Kmetijstvo pa je v strukturi delovno aktivnega prebivalstva predstavljalo 3,8 %, kar je v primerjavi z Gorenjsko (2,4%) in Slovenijo (3,3%) nadpovprečno. V obdobju od leta 1998 do 2002 je opazen upad zaposlenih tako v kmetijskih kot nekmetijskih dejavnostih. Tak trend je opazen tudi na Gorenjskem, medtem ko gre v Sloveniji samo za upad kmetijstva. V storitvenih dejavnostih pa precejšen porast (indeks 98/02 je bil 115,8), tudi v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo (SRDAP, 1998-2002). Lahko rečemo, da si Bohinci ne želijo zaposlovati samo v predelovalnih dejavnostih in gostinstvu, ampak si želijo večje zaposlitvene pestrosti, predvsem z delom v storitvenih dejavnostih.

To nam kažejo tudi podatki o dnevni delovni migraciji. Za Slovenijo je namreč značilno, da se prebivalci težko odločajo za selitev v drug kraj zgolj zaradi zaposlitve. Pogosteje so se pripravljene dnevno voziti dlje časa do kraja zaposlitve in prebivati v domačem kraju (Verša, 2002: 116). Temu smo priča tudi v Bohinju. Leta 1999 (stanje 31.12) je bil indeks dnevne migracije³⁶ 45, kar uvršča Bohinj v »pretežno bivalni tip občine«³⁷. Tudi po podatkih iz SRDAP je konec leta 2002 na delo izven občine Bohinj hodilo 869 prebivalcev, kar je slaba polovica (44,6%) vseh delavno aktivnih »Bohincev« (razen kmetov). Največ jih hodi na delo v sosednji občini Bled (264) in Radovljica (173). Sledijo pa Jesenice (150), Ljubljana (137) in

---

³⁶ Indeks dnevne migracije je kazalec, ki pokaže razmerje med številom delovnih mest na določenem območju (npr. občini) (izraženo kot število delavno aktivnih na tem območju) in številom delavno aktivnih, ki prebivajo na istem območju, pomnoženo s 100 (Dolenc in Verša, 2000: 10)

³⁷ Občine so razdeljene v dve večji skupini: 1. Delovne občine: izrazito delovne (116 in več) in zmerno delovne (96-115); 2. Bivalne občine: šibko bivalne (76-95), zmerno bivalne (56-75), pretežno bivalne (36-55) in izrazito bivalne (Dolenc in Verša, 2000: 25).

Kranj (81). V samem Bohinju je leta 2002 živel in delal 1112 prebivalcev, kar predstavlja 55,4% vseh delavno aktivnih, razen kmetov (SRDAP, 2002). Iz drugih občin pa se je po podatkih Popisa iz leta 2002 v Bohinj na delo vozilo bistveno manj ljudi, natanko 100, predvsem iz sosednjih občin (Popis 2002).

Brezposelnost

Število brezposelnih se od leta 1998 zmanjšuje (glej tabela 3.3). V petletnem obdobju se je število brezposelnih zmanjšalo za 71. Sicer gre prav tako, kot pri delovno aktivnih, za nihanja. Leta 1999 je opazen precejšen upad brezposelnosti, čemur botruje administrativni ukrep, uvrstitev udeležencev javnih del³⁸ med delovno aktivno prebivalstvo (leta 2002 je bilo v Bohinju v javna dela vključenih 14 delovno aktivnih Bohincev (Statistične informacije, 2003: 23)). Konec decembra 2002 je bilo 121 brezposelnih, kar je 14,8% manj kot leto prej (indeks 2002/01 je bil 85,2) (Letno poročilo 2002 ZRSZ - OS Kranj, 2003).

Po najnovejših podatkih iz leta 2003 (konec decembra) pa je bilo število brezposelnih spet večje, 146 (Mesečne informacije ZRSZ - OS Kranj, 2004: 58). Tak trend je prisoten tudi v regiji in državi. V OS Kranj je bilo decembra 2002 7041 brezposelnih, kar je 7,8% manj kot pred letom. Tudi v državi se je število brezposelnih znižalo glede na predhodno leto, in sicer za 4,5% (Letno poročilo 2002 ZRSZ – OS Kranj, 2003: 26), vendar pa se je število brezposelnih v povprečju leta 2002 v Sloveniji povečalo³⁹. Kljub temu, da je stopnja brezposelnosti nizka, pa je nekoliko manj ugodna struktura brezposelnih.

Izobrazbena struktura brezposelnih je slaba, saj je imelo konec leta 2002 več kot tretjina vseh brezposelnih (43,8%) le I. in II. stopnjo izobrazbe (oziroma dokončano osnovno šolo ali manj), kar pa je še vedno za malenkost bolje od regijskega (46,9%) in državnega povprečja (45,6%). Večji delež kot v regiji in državi je brezposelnih s III. in IV. stopnjo izobrazbe. Delež brezposelnih z najvišjo izobrazbo (3,3%) je nad povprečjem države (3,2%) in pod povprečjem regije (3,6%) (Letno poročilo 2002 ZRSZ-OS Kranj, 2003).

---

³⁸ **Javna dela** so ukrep, namenjen vključevanju brezposelnih oseb v zaposlitev. Izvajajo se kot delovno razmerje, praviloma s skrajšanim delovnim časom (30 ur na teden) v neprofitnih organizacijah na področju socialnega varstva, izobraževanja, kulture, naravovarstva, komunale in drugih področjih. Plačilo za delo v višini izhodiščne plače se krije iz javnofinančnih sredstev, namenjenih aktivni politiki zaposlovanja (Verša:2002: 123).

³⁹ Kljub vsemu se stopnja registrirane brezposelnosti vendarle zmanjšuje. Iz obdobja 1993-1998, ko se je stopnja registrirane brezposelnosti gibala med 14% do 14,5%, se je le-ta do leta 2002 znižala, na 11,6%. Brezposelnost, merjena po mednarodnih merilih (7,6% v 2. četrtletju leta 2002) pa je v Sloveniji že ves čas, odkar jo merimo nižja od povprečja EU in niha okrog povprečja OECD (Letno poročilo 2002 ZRSZ, 2003).

Na uspešnost zaposlovanja brezposelnih oseb pa vpliva tudi starost brezposelnih oseb. Le-ta v občini Bohinj ni ugodna. Starih nad 50 let je 30,6%, kar je veliko več kot v državi (22,9%) in približno enako kot na Gorenjskem. Ta delež je tudi največji med starostnimi skupinami, sledijo pa mladi, stari do 26 let (19%), kar je v primerjavi z regijo in državo sicer manjši delež, a še vedno velik. Precej visok delež je tudi starih od 25 do 30 let (glej tabela 3.6.).

Tabela 3.6: Starostna struktura registrirano brezposelnih Bohincev, v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo, 2002

		SKUPAJ		Starostni razred						
		Vsi	ženske	do 18 let	18-25 let	25-30 let	30-40 let	40-50 let	50-60 let	nad 60 let
Bohinj	število	121	79	1	22	16	18	27	35	2
	delež	100%	65,3	0,8	18,2	13,2	14,9	22,3	28,9	1,7
Gorenjska	število	7041	3793	15	1345	809	1047	1711	2050	64
	delež	100%	53,9	0,2	19,1	11,5	14,9	24,3	29,1	0,9
Slovenija	število	99607	51378	359	21828	13471	17643	23455	21628	1223
	delež	100%	51,6	0,4	21,9	13,5	17,7	23,5	21,7	1,2

Vir: ZRSZ, Letno poročilo 2002, stanje 31.12.

ZRSZ, Letno poročilo 2002 Os Kranj, stanje 31.12.

Vidimo pa lahko, da je med brezposelnimi zelo neugodna spolna struktura, saj je bilo konec leta 2002 nad 60 odstotkov brezposelnih žensk, kar je precej več kot v regiji (53,9%) in na državni ravni (51,6%).

3.2.1.3 GOSPODARSKA GIBANJA

Občina Bohinj v splošnem zaostaja za Gorenjsko v večini gospodarskih pokazateljev in tako sodi med slabše razvita območja Gorenjske. V strukturi gospodarstva ima industrija še vedno velik pomen, saj je predelava lesa prevladujoča dejavnost, obstoj podružnice podjetja LIP Bled, ki je v tej branži in tudi nasploh v Bohinju največje podjetje⁴⁰, pa v tem trenutku ključnega pomena za gospodarski položaj Bohinja. Z slabo šestino vseh zaposlenih sledi gostinstvo (18,3%). Število zaposlenih v turizmu je - ob upoštevanju multiplikacijskega faktorja (od 1,5 do 2) in dejstva, da se v dejavnost prometa štejejo tudi žičnice - večje. Tako se turizem z ocenjenih 30% močno približa predelovalni dejavnosti (predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004: 6). V Bohinju je bilo konec l. 2002 registriranih 515 poslovnih

⁴⁰ Lip BLED d.d. v Bohinjski Bistrici zaposluje 353 ljudi (podatek za dec. 2003), celotno podjetje pa 675, kar pomeni da jih je več kot 50 % zaposlenih v Bohinju (Glasilo Lip.Bled. d.d, 2004).

subjektov⁴¹, med njimi daleč največ, 39,6% s področja gostinstva (Statistični letopis, 2003: 557), vendar kljub temu ta dejavnost ni prevladujoča. Prevladujejo majhne družbe, tri so srednje velikosti, veliki pa sta le dve podjetji⁴².

Kakšna je dejanska slika bohinjskega gospodarstva v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo kažejo naslednji fiskalni in makroekonomski kazalci. Bruto osnova dohodnine na prebivalca⁴³ je za občino najpomembnejši podatek, saj je najmočnejši vir prihodka delež od dohodnine njenih prebivalcev. Ta kaže, da se zaostanek občine Bohinj veča. Tudi zaostanek v plačah zaposlenih v Bohinju v primerjavi z Gorenjsko se veča. Leta 2002 je bila povprečna bruto plača zaposlenih v Bohinju nižja kot v preostalih šestih občinah Zgornje Gorenjske: bruto 175.082 SIT, neto pa 112.242 SIT (Statistični letopis, 2003: 583). Glavno merilo gospodarske uspešnosti, dodana vrednost na zaposlenega, kaže na resen problem, povečevanje zaostanka⁴⁴ bohinjskega gospodarstva ter tudi na potencialno nevarnost, odpuščaje delavcev kot najlažji način za statistično izboljšanje slike - dodane vrednosti na zaposlenega (predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004:11).

Kakorkoli že, pa v bohinjskem gospodarstvu turizem in kmetijstvo zavzemati posebni mesti. Zato jima namenjam nekaj besed. V Strategiji slovenskega turizma je **turizem** opredeljen kot »osrednja gospodarska panoga 21. stoletja in temeljni kazalec družbenega in civilizacijskega razvoja« (Strategija slovenskega turizma, 2002: 7). S svojimi lastnostmi (storitve, globalizacija, svoboda) predstavlja najznačilnejše razvojno področje informacijske družbe prihodnosti. Ima namreč enega največjih proizvodnih panožnih multiplikatorjev: (1) povečuje številne druge gospodarske dejavnosti, (2) pospešuje regionalni razvoj in (3) povečuje ekonomsko vrednost prostora, naravne in kulturne dediščine (Strategija slovenskega turizma,

---

⁴¹ Po podatkih AJ PES je bilo aktivnih v letu 2002 le 71 gospodarskih družb in po podatkih GVIN-a 174 samostojnih podjetnikov, poleg tega pa še 18 negospodarskih poslovnih subjektov (v predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004: 9-10).

⁴² Med majhnimi naj omenimo: Žičnice Vogel d.d., Mesnine Bohinja d.o.o., Vodni park Bohinj; razni gostinski objekti, srednje veliki: Alpinum Hoteli d.o.o., Gradbeno podjetje Bohinj ter FILBO d.d., ter dve veliki Alpinum, turistično podjetje d.d. ter LIP Bled d. d. (predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004:9).

⁴³ Bruto osnova na dohodnino v Bohinju je bila l.2001 v SIT 936,458; na Gorenjskem pa 1,053,070; izmerjeno v indeksih je to 90,2, kar je v primerjavi s preteklimi leti manj, medtem ko je na Gorenjskem ta kazalec nad državnim povprečjem, s 102.2% (Pečar, 2002: 108-109).

⁴⁴ Leta 2001 je bila dodana vrednost na zaposlenega v Bohinju le 3.175.000, medtem ko je bila na Gorenjskem 4.453.000 in v Sloveniji 4.843.000 (Pečar, 2002:95-100). V l. 2002 pa je v povprečju vsak zaposleni v podjetjih, registriranih v Bohinju, ustvaril 4,65 MIO SIT dodane vrednosti, kar pomeni 87% povprečja Gorenjske. Če pa upoštevamo še dejstvo, da obrat podjetja LIP Bled v Bohinjski Bistrici predstavlja pomemben delež bohinjskega gospodarstva, je rezultat še slabši, saj je podjetje v l. 2002 doseglo 3,85 MIO SIT dodane vrednosti na zaposlenega, v l. 2003 pa je ta vrednost padla celo na 3,15 MIO SIT na zaposlenega (predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004:11).

2002: 3), zato je turizem tudi temeljna strateška razvojna usmeritev Bohinja. Bohinj se uvršča med 9 največjih turističnih centrov v Sloveniji, ki imajo nad 300.000 prenočitev – vendar zaostaja za Bledom in Kranjsko Goro. Delež Bohinja v turističnem kolaču je skromen po številu stalnih ležišč (3.030, Gorenjska 11.864) in številu prenočitev (327.777, Gorenjska 1.205.870) (Statistični letopis, 2003: 600-601). Bohinj pa spada tudi v turistično območje Julijske Alpe⁴⁵, ki je v Strategiji slovenskega turizma opredeljeno kot eno izmed prednostnih programskih usmeritev (predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004: 21).

Osrednjo nevladno organizacijo na področju turizma predstavljajo turistična društva, katera skrbijo za pestrejšo ponudbo prireditev v občini ter za lepši izgled krajev. Profesionalno organiziranje turistične ponudbe za občino pa opravlja Lokalna turistična organizacija Bohinj⁴⁶, katere temeljne dejavnosti so promocija turistične regije Bohinj, glavni turistični informacijski center, razvoj turističnih produktov, prireditve, ureditev prometa okrog Bohinjskega jezera in trženje turističnih produktov (http://www.bohinj.si/lto/lokalna_turisticna_organizacija_bohinj_si.html, 22.03.2004).

Včasih je bil Bohinj čisto agrarna pokrajina. Prevladujoča dejavnost je bila in je še vedno živinoreja, vendar pa je **kmetijstvo** izgubilo na pomenu, predvsem zaradi razvoja industrije in turizma. Na to opozarjajo tudi statistični podatki, saj se delež kmetov med delovno aktivnimi Bohinci iz leta v leto zmanjšuje (glej tabelo 3.3.). Malo boljše sliko kmetov kažejo podatki zbrani po Anketi o delovni sili⁴⁷ iz leta 2002, ko je bilo med zaposlenimi v občini (torej ne glede na to, kje prebivajo) 93 kmetov. To predstavlja 6,8% delovno aktivnega prebivalstva, zaposlenega v občini, kar pomeni 5,7% vseh samozaposlenih kmetov na Gorenjskem in 0,3% v Sloveniji (Statistične informacije, 57/2003:14). Vsekakor je kmetijstvo še vedno pomembno, predvsem zaradi ohranjanja naravne in kulturne krajine.

V Bohinju med kmeti prevladuje mala in razdrobljena posest (3-10 ha). Najpomembnejši vir dohodka na kmetijah so mleko, meso in les, dopolnilne dejavnosti predstavljajo nizek delež. Zemljišča so dokaj neobdelana. Glavni razlog za neobdelovanje je predvsem nedostopnost za

---

⁴⁵ Turistično območje Bohinj se povezuje v okviru Skupnosti Julijskih Alp z LTO-ji (Bled, Kranjska Gora, Bovec, Sotočje) in TNP na osnovi pisnega dogovora občin Bohinj, Bled, Kranjska Gora, Bovec, Tolmin in Kobarid iz leta 1991 (predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004: 21).

⁴⁶ LTO Bohinj je javni zavod, čigar ustanoviteljica je Občina Bohinj. LTO je bil ustanovljen z občinskim odlokom leta 2000 na osnovi Zakona o pospeševanju turizma iz leta 1998. (http://www.bohinj.si/lto/lokalna_turisticna_organizacija_bohinj_si.html, 22.03.2004).

⁴⁷ Vir podatkov o kmetih je Anketa o delovni sili, ki se izvaja četrtletno. Metodologija zbiranja podatkov se razlikuje od registrskih podatkov, zato tudi razlika v številu kmetov; po ADS jih je bilo 93, (kar pomeni, da jih je bilo toliko v Bohinju v tednu pred anketiranjem), po registrskih podatkih - SRDAP, pa konec leta 2002 le 31.

strojno obdelavo, nizke cene kmetijskih pridelkov, ostarelost gospodarjev in (dodatna) zaposlitev. Glavni razlog za ukvarjanje s kmetijstvom pa je tradicija, zdrava prehrana in tudi dodatni vir dohodka (vendar ima naslednike zelo malo kmetov). Relativno veliko kmetij je sicer dohodkovno neodvisnih od kmetijstva (Program razvoja kmetijstva...2001: 8-14). Na področju kmetijstva delujejo Kmetijsko svetovalna služba Bohinj, Gozdarsko kmetijska zadruga z.o.o. Srednja vas, Mesnine Bohinja d.o.o, A&C Ogledna sirarna Bohinj d.o.o., Sirarna Bohinj, agrarne skupnosti, pašne skupnosti, ki pa med seboj niso dobro povezane oz. je sodelovanje med njihovimi člani na zelo nizki ravni.

3.2.1.4 INFRASTRUKTURA

Urejanje prometne infrastrukture in varovanje okolja so naloge, ki sicer sodijo v domeno občinske uprave, vendar te okvire presegajo zaradi državnega pomena TNP, v katerem leži pretežni del občine. Soočajo se s problemi kot so: *blejska obvoznica*: zaradi ozkega grla na Bledu je dostopnost Bohinja okrnjena; *prometni režim v varovanem območju*: ni urejen v skladu z višjimi standardi Nacionalnega Parka; *Avtovlak*: občina se zavzema za ohranitev avtovlaka od Bohinjske Bistrice do Mosta na Soči, ki predstavlja pomembno dodatno turistično ponudbo območja in zanimivo povezavo med Gorenjsko in Primorsko, vendar zaenkrat avtovlak lastniku ne prinaša dobička. Kolesarske steze so še v fazi gradnje. Komunalna infrastruktura ni zadovoljiva, na ustrezno nadzorovano vodovodno omrežje je priključena slaba polovica prebivalcev; velik del odpadnih voda ni prečiščen. V občini delujejo tri čistilne naprave, kar je občutno premalo, na kar kaže zelo onesnažena Sava Bohinjka. Občina nima lastne deponije, zato zbrane odpadke vozijo drugam (povzeto po predlog Razvojna strategija občine Bohinj, 2004: 11). Nezadovoljiva je predvsem turistična in podjetniška infrastruktura.

3.2.2 VIZIJA RAZVOJA IN RAZVOJNE USMERITVE BOHINJA

»Vizija je predstava o idealnem stanju, ki ga želimo doseči oziroma videti v prihodnosti. Ko govorimo o idealnem stanju, gre v realnosti predvsem za želje in načrte, ki jih imajo predstavniki najpomembnejših interesov in centrov moči v lokalni skupnosti« (Program razvoja turizma...1999: 6). Tako je razvoj občine v prvi vrsti odvisen od njenih lastnih, notranjih razvojnih naporov in notranje usklajenosti akterjev. To so župan, občinski svetniki oz. cela občinska uprava; gospodarstveniki, podjetja – od malih do večjih in samostojnih podjetnikov, agencije, LTO Bohinj, TNP, Osnovna šola, krajevne skupnosti, razna društva, občani oz. zainteresirana javnost, mediji; pa tudi RAGOR in nosilna BSC Kranj, ter potencialni vlagatelji oziroma strateški partnerji.

Vidimo, da je nabor notranjih akterjev pester, njihovo usklajevanje, tudi v širšem smislu, pa zato zahtevnejše. Programski odbor, ki je bil ustanovljen pri projektu Razvojna strategija občine, sicer vključuje predstavnike iz različnih sfer - gospodarstva, turizma, kmetijstva, okolja, družbenih dejavnosti (v glavnem občinski svetniki oz. zaposleni na občini), predstavnik LTO in TNP, poslanec državnega zbora, ni pa jasno izraženih potreb po kadrih in vizijah ter načrtih, ki jih imajo glavna bohinjska podjetja, društva in posamezniki, predvsem mladi, ki bodo »živeli vizijo«. Po besedah predstavnika RAGOR-ja (izvajalca Razvojne strategije) so bile organizirane delavnice odprtega tipa, pa vendar udeležbe skoraj da ni bilo (intervju s predstavnikom RAGOR-ja).

3.2.2.1 POLSTRUKTURIRANI INTERVJUJI Z RAZVOJNIMI AKTERJI

Z namenom ugotoviti, kakšno vizijo razvoja imajo najpomembnejši in ključni akterji v Bohinju, kje vidijo prednosti in razvojne priložnosti, in kje slabosti in morebitna tveganja ter tako ugotoviti, ali so njihovi interesi, pogledi in mnenja usklajeni, sem izvedla 14 polstrukturiranih intervjujev, sestavljenih iz štirih vprašanj⁴⁸. Z intervjuvanci sem se predhodno dogovorila po e-mailu ali po telefonu. Intervjuji so bili opravljeni v maju in juniju

---

⁴⁸ Vsem so bila zastavljena ista vprašanja, z nekaterimi pod-vprašanji (polstrukturirani intervju):

1. Kakšna je vaša vizija/strategija razvoja Bohinja?

2. Kaj so v njej prednosti oz. razvojne priložnosti?

3. Kaj so v njej slabosti oz. tveganja?

4. Kako ocenjujete sodelovanje med različnimi akterji (sferami in institucijami) v Bohinju in na splošno v gorenjskem prostoru?

2004 in so trajali med 20 in 40 minut, razen dveh, ki sta mi bila posredovana po e-mailu. Poudariti je potrebno tudi, da metoda polstrukturiranih intervjujev ni povsem zanesljiva, saj ne omogoča statističnih preverjanj (Rončević, 2003: 123). Vendar pa so bili intervjuvanci⁴⁹ skrbno izbrani, da smo lahko dobili relevantne informacije in ocene stanja; med njimi so bili županja, bivši župan in sedanji občinski svetnik, dva občinska svetnika (pozicija in hkrati predstavnik kmetijstva, in opozicija ter hkrati predstavnik turizma, obenem tudi učitelj na OŠ), dva predstavnika podjetij (A-večjega in B-srednjega), predstavnik enega izmed društev, predstavnica TNP-ja, predstavnik RAGOR-ja, predstavnica BSC Kranj in nekaj posameznikov - obrtnik ter trije mladi občani (ki so odgovorili samo na vprašanje o viziji razvoja in še na vprašanje, kje bi se radi zaposlili, zato te odgovore navajam v drugem delu (v 5. poglavju).

Vsi intervjuvanci in intervjuvanke so mnenja, da je prihodnost treba graditi na turizmu, trajnostnem razvoju turizma ter v navezavi s kmetijstvom, predvsem ekološko kmetovanje. Kljub temu pa nekateri poudarjajo, da je smiselno graditi turizem v manjših objektih, drugi pa, da so potrebi tudi večji hoteli in tuji investitorji, spet tretji, da bazirati izključno na turizmu ni dobro. Navajam nekaj specifičnih pogledov na razvoj Bohinja:

»Razvoj je usmerjen v ohranjanje, maksimalno ščitenje naravnih vrednot. Neizpodbitno sta glavni razvojni usmeritvi turizem in kmetijstvo. Treba je imeti večje hotele za bolj zahtevne in bogate goste, ter manjše objekte...« (intervju z županjo).

»Moja vizija razvoja je, da se bo čez 20 let, najmanj 50% prebivalcev Bohinja ukvarjalo s turizmom. Upam, da s turizmom v manjših objektih (apartmaji, oddajanje sob, družinski hoteli). Važno je, da bi pri t.i. trajnostnem razvoju turizma ohranili glavno besedo Bohinci in ostali kot nosilci tega razvoja. Pomembno je, da ostanemo svobodni, ne v službi nekoga« (intervju z občinskim svetnik/opozicija).

»Mislim, da bi občina morala biti glavni akter in povezati vse kapitalske subjekte. Celotno gospodarstvo, vključno s turizmom in kmetijstvom, bi moralo temeljiti na kapitalski povezavi – ustvariti znamko Bohinja, produktivni, cenovni razred za vse kar izhaja iz Bohinja,....s tem bi veliko pridobili, dobro tržili« (intervju z predstavnikom podjetja B).

»Bohinj ima izjemne naravne danosti, toda sam narava ni zadosti. Jaz stremim k temu, da se Bohincem zagotovi materialno varnost, normalno dostojno življenje. Da se intelektualni kapital vrne nazaj v Bohinj, kajti brez znanja ne bo razvoja. Zato sem vesel, da vedno več Bohincev študira, na različnih smereh....Občinska uprava mora odigrati vlogo, je tista, ki mora peljati naprej razvoj po posameznih področjih, kmetijstvo, turizem, podjetništvo, izobraževanje, ...skratka voditi mora vse funkcije, ki so potrebne za zadovoljevanje potreb vseh domačinov« (intervju z bivšim županom in sedanjim svetnikom).

---

⁴⁹ Intervjuvancev ne omenjam poimensko, samo kot predstavnike ali zastopnike določenih interesov, pa vendar v določenih primerih tudi kot posameznike, kjer ne gre drugače.

»Nedvomno je prihodnost Bohinja v povezovanju kmetijstva, zavarovanega območja (TNP) in turizma. To so trije resursi, ki jih Bohinj ima, pomenijo izjemno bogastvo, do katerih pa se bohinjski občinski svet ne zna opredeliti oz. ne izkoristi teh priložnosti... Vizija bi morala iti v to smer, kako pridobiti in izobraziti domače ljudi, da bi ostali v Bohinju in bili vodilni. Mislim, da v smislu strategije bi bilo smiselno formirati eno skupino, predvsem mladih – povezati mlade, vzpodbuditi mlade podjetnike, jim dati nekaj, da bi se začele stvari premikati« (intervju z predstavnico TNP-ja).

»Vizija razvoja Bohinja je, izboljšat položaj, kakovost življenja občanov, s čim več zaposlitev doma. Cilj je, da se turizem, ki temelji na naravnih danostih TNP-ja, pospeši, ne gre pa pretiravati s turizmom. Najpomembnejši korak za občino Bohinj je, da opredeli prostor za gospodarske dejavnosti, kjer naj bi se razvijala mala podjetja, od katerih bi se nekatera razvila in prerasla v srednja in večja podjetja, s povezovanjem v širšem prostoru« (intervju z predstavnikom RAGOR-ja).

Po mnenju predstavnika RAGOR-ja je pomembno to, da se v Bohinju zagotovi bolj kvalitetna delovna mesta, kajti v tako majhnem kraju ne more biti dovolj delovnih mest za vse, kar se lahko doseže, je večja dinamika, raznovrstnost. Za ohranitev populacije in občinsko blagajno pa je pomembno, da dnevni delovni migranti najdejo delo dovolj blizu, da je (trajna) selitev manj mikavna od vsakodnevne vožnje (predstavnika RAGOR-ja).

Lahko ugotovimo, da so že v osnovi opazna določena razhajanja. Lahko pa izluščimo tudi skupne točke: vsi poudarjajo, da so naravne vrednote, neokrnjena narava, prepoznavnosti Bohinja in TNP-ja najpomembnejše prednosti, kajti najbolj iskane vrednote po celem svetu postajajo neokrnjena narava, mir, enkratni razgledi, čist zrak, počitek, rekreacija in zdrava hrana. Poleg tega so po mnenju bivšega župana ključna prednost tudi: *»človeški potencial, Bohinci imajo zaradi zdravega načina življenja v sebi naravni dar, sposobnost, da če gredo študirat, da znajo razvijati potenciale v sebi, skratka, so pametni ljudje«*. Lahko rečem, da prav vsi razvojno priložnost vidijo v turizmu, kot dejavnosti s t.i. multiplikativnimi učinki, kar pomeni, da se s to dejavnostjo odpre vsaj še kakšno delovno mesto; predvsem na področju storitvenih dejavnosti, razne obrtne dejavnosti, specializirana trgovina, turizem na kmetiji. Poleg tega predstavnica TNP-ja poudarja še naslednje priložnosti:

»Ekološki turizem, ki poudarja spoštovanje do narave in v tem sklopu vidim tudi možnost novih delovnih mest; na eni strani v organizacijskih strukturah, na drugi v dohodku iz te dejavnosti kot take; treba je razvijati tudi dopolnilne dejavnosti« (predstavnica TNP).

»Morala se bodo odpreti nova delovna mesta, tako na področju turizma, razne vodniške, organizacijske službe, kot v lesno predelovalni industriji, tudi na komunalnem področju. Priložnost so tudi sezonske službe oz. kombinirane službe...« (občinski svetnik/pozicija).

»Treba je preseči stereotip, da mali podjetnik ali obrtnik ustvarja samo za sebe, predvsem s podjetniškimi krožki, raznimi delavnicami... V občini je treba opredeliti dve manjši obrtni coni, kajti mala in srednja podjetja so generatorji razvoja« (predstavnik RAGOR-ja).

Da je priložnost v malem podjetništvu, je mnenja tudi predstavnik podjetja B: *»bazirati samo na turizmu je nevarno. Pomislite, da se zaprejo glavna podjetja Bohinja, nastane velika črna luknja... Prepričan sem, da bi skoraj vsak obrtnik lahko zaposlil še najmanj dva človeka, vendar nima prostora, nima kje. Treba jim je zagotoviti lokacijo, jim dati poceni kredite in izpeljati ustrezno davčno politiko«.*

Pri odgovorih na vprašanje, kje vidijo slabosti in tveganja, je prav tako možno najti nekaj skupnih točk, veliko pa tudi razhajanj. Poleg tega, da vsi menijo, da je slabost lokacije tudi v manjši dostopnosti (potreba po blejski obvoznici), pomanjkljivi celotni infrastrukturi, jih je večina izrazila, da so problem ljudje:

»Kar pogrešam v Bohinju pa je preskok iz tega, da Bohinci vedo kaj nočejo, ne vedo pa, kaj bi radi. To je zavora razvoja. Zadovoljni so s statusom, kot je. Največja nevarnost je tako nezainteresiranost ljudi, da bi naredili korak naprej. Ni odprtosti za nove stvari, pripravljenosti da bi nekaj na novo uredili. Stare strukture so preveč močne. Potem se vsak vpraša, zakaj pa bi, če domačini tega nočejo. Vlada nekakšna ravnodušnost do reševanja problemov!« (predstavnica TNP-ja).

Podobno razmišlja tudi županja: *»Največja slabost so Bohinci, njihov karakter in trma. So skrajno nesprejemljivi za kakršnokoli spremembo, so »ziheraši«, ne upajo tvegati. Tujega kapitala pa ni, zaradi ljudi«.*

Glavni kaveljce razvoja vidi v ljudeh tudi predstavnik podjetja B: *»Problem v Bohinju so človeški odnosi in "leaderji". Vodilni ljudje v glavnem niso Bohinci, mislim da gre za neke vrste zamero, nevoščljivost, vendar to je problem, ne samo Bohinja, vseh manjših krajev. Ljudje se med seboj kregajo«*

Prevladujejo različna mnenja glede kapitala. Medtem, ko županja in nekateri svetniki zagovarjajo stališče, da Bohinj potrebuje kapital, ki pa ga domačini nimajo, drugi zanikajo problem kapitala. *»Jaz pa mislim, da dober projekt, ki premore tudi plačilo obresti, dobi na trgu dovolj kapitala...(dobijo se krediti). Ni problem kapital!! Če bodo drugi prišli v Bohinj, bodo začeli gospodariti nad celim Bohinjem (čim več denarja bodo sami pobrali), dobili bodo tudi politično moč, celo na ravni odločanja v občini. Potem bodo stvari tekle, kot bo hotel on - investitor, in ne kot bodo želeli občani«* (občinski svetnik/opozicija).

Predstavnik RAGOR-ja pa poudarja, *»da je treba vedeti, za koga se načrtuje – za lokalno prebivalstvo, medtem ko kapital predstavlja le sredstvo za dosego teh ciljev, še posebej, če ne gre za kapital domačinov«*. Da je kapital vsaj malo pomemben poudarja predstavnik srednje velikega podjetja, meni pa, *»da je najmočnejši in najvažnejši kapital dobra ideja!«*

Bivši župan največje tveganje vidi, v političnem strankarstvu, v človeški zavisti. Tudi predstavnik podjetja meni, da je potrebno izločiti politiko, kajti dokler *»se bomo delili na črne, rdeče, zelene in ne vem kakšne še, ...bomo težko kam prišli«*.

Kot tveganje pa navajajo še množični turizem, egoistični pristopi, zaraščanje kulturne krajine (če mladi ne bodo dobili službe blizu doma, ne bodo imeli časa ukvarjati se s kmetijstvom) in *»beg možganov«*.

Prav vsi intervjuvanci in intervjuvanke pa ocenjujejo sodelovanje in povezovanje med različnimi akterji kot največjo slabost oziroma celo grožnjo razvoju. Bohinci niso pripravljeni za skupne koncepte, za skupne aktivnosti, ni povezovanja in ni širokega razvojnega konsenza. *»Vsak bi gradil samo svoj vrtiček,... nihče ne vidi in ne razmišlja o celotnem Bohinju. Da bi recimo skupaj stopili in zgradili parkirišče, ker ga rabi cel Bohinj, itd.«* (županja). *»Treba je narediti koncept, v katerem se ljudje najdejo«* (bivši župan in sedanji svetnik). Problem je, da je sodelovanje samo na formalni ravni, do realizacije dogovorov pa ne pride:

»Znamo nekaj napisati, ne znamo pa tega uresničiti, ...ne vem zakaj ne, ne znamo ljudi dosti stimulirati, ali pa jim kažemo projekt preveč v dobri luči, ..seveda se na koncu izkaže tudi, da so problem finance. Vsaj na področju LTO in lastnikov hotelov bi moralo biti boljše sodelovanje, drugih povezav pa ni, ker so branže ločene. Jaz mislim, da bi županja morala odigrati povezovalni moment, da bi sklicala vsaj dvakrat na leto vse gospodarstvenike...Morala bo nastati neka krovna organizacija« (občinski svetnik/pozicija).

Tudi predstavnik podjetja meni, da mora ključno vlogo odigrati občina – povezovalna aktivna vloga občine. Občinski svetnik – opozicija pa ocenjuje: *»V tem trenutku je sodelovanje zelo oteženo. Hotele so kupili investitorji, ki so bolj finančniki kot pa turistični delavci. Občina premalo napora vlaga v spodbujanje trajnostnega razvoja turizma, temelječega na manjših turističnih enotah, v lasti občanov«.*

Po mnenju predstavnice TNP-ja je problem tudi v tem, da se *»ukvarjamo preveč z ekcesnimi problemi, ne pa s pravimi razvojnimi problemi«*, in razmišlja:

»...da tudi ni neke močne lokalne strukture, ni povezovanja, tako znotraj istih dejavnosti, kot med njimi. Problem je predvsem v tem, da vodilni ne zastopajo dovolj dobro interesov ljudi. Ni nekakšnega foruma kjer bi se oblikovale dejanske zgodbe; da bi se organizirale delavnice, na katerih bi sodelovali predvsem mladi, da bi se mladi, izobraženci povezali in tako skupaj naredili korak naprej« (predstavnica TNP-ja).

Po mnenju predstavnika srednjega podjetja je važno komuniciranje z občani, jih z dobrimi in utemeljenimi argumenti prepričati, kaj je dobro, kaj se plača. In prav to, da so občani premalo vključeni v samo odločanje oz. kreiranje lastne usode, so izrazili, tako predstavnik društva, kot ostali štiri intervjuvani občani. Tudi predstavnik največjega bohinjskega podjetja ocenjuje sodelovanje na zelo nizki ravni. Sicer sodelujejo z izobraževalno sfero (štipendiranje), *»konkretnega sodelovanja z občino pa ni, čeprav so bili poskusi skupnih projektov (daljinsko ogrevanje), ki pa niso zaživel v praksi«* (predstavnik podjetja A). Vsi ugotavljajo tudi, da bi bilo potrebno poglobiti sodelovanje gospodarstva z izobraževalno sfero. Že otrokom v OŠ prikazati čim več poklicev oz. dejavnosti, da vidijo in si lažje predstavljajo, kako stvari potekajo.

»Tudi sama Gorenjska je slabo povezana. Imamo RRP, pri katerem je sodelovala tudi občina Bohinj, vendar se kljub temu ne znamo zmeniti. Primer tega so smeti – občine niso našle skupnega jezika, sedaj jih vsaka vozi drugam. Bojim se, da tudi pri drugih stvareh ne bomo našli skupnega jezika. Če ne bo sozvočja teh občin, bomo težko kam prišli« (občinski svetnik/pozicija). Kljub temu pa predstavnica nosilne razvojne agencije BSC Kranj ocenjuje, da je sodelovanje med institucijami dobro in se še pogloblja, predvsem tudi s strani podjetij, srednjih šol in ljudskih univerz. Po njenem mnenju pa je regijsko sodelovanje težavno ravno pri povezovanju občin, saj le-te temeljijo na občinskih proračunih in potrebah svojih občanov. *»S tega vidika bi bilo za delovanje in učinkovitost RRA Gorenjske dobro, da bi prišlo do združevanja razvojnih sredstev na posebnem regijskem razvojnem računu (v prihodnje bo to pokrajinski proračun)«* (predstavnica BSC Kranj). Na problem povezovanja

občin Zgornje Gorenjske nakaže tudi predstavnik RAGOR-ja: »Sodelovanje med občinami vsekakor ni zadovoljivo. Ni iskrene želje in volje«.

3.2.2.2 REZULTATI SWOT ANALIZE

Na podlagi opravljenih intervjujev in analize ter ocene stanja v občini v naslednji tabeli podajam kratko SWOT analizo. Ne omenjam vseh prednosti, slabosti, priložnosti in tveganj, ampak samo tiste, za katere menim, da so najpomembnejše z vidika zaposlovanja.

Tabela 3.7: Kratka SWOT analiza razvojnih možnosti

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> - stopnja brezposelnosti pod povprečjem regije in države, vedno več višje in visoko izobraženih (čeprav delež le-teh še vedno nizek) - neizkoriščeni potenciali razvoja turizma, podjetništva - TNP, izjemna naravna in kulturna dediščina - bogata zaloga lesa za predelovalno industrijo 	<ul style="list-style-type: none"> - ni dobrih in perspektivnih delovnih mest, slaba struktura brezposelnih - premalo interesa za turistične dejavnosti - podjetniška iniciativa še ni dovolj razvita - slaba fizična in gospodarska infrastruktura - slabo komuniciranje in sodelovanje različnih interesov, akterjev - nezadovoljivo sodelovanje gospodarstva z izobraževalno sfero - ni kapitala - ni neke močne krovne organizacije - geografska oddaljenost občine
Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> - povezovanje na lokalni, regionalni, državni in mednarodni ravni - možnost kandidiranja za slovenski in evropski denar – evropski strukturni skladi (razvojni projekti) - kreiranje novih delovnih mest na področju turizma, podjetništva (tudi s pomočjo tujega kapitala) - vključenost prebivalstva, predvsem študentov v občinske razvojne programe oz. projekte 	<ul style="list-style-type: none"> - individualizem - nezainteresiranost za povezovanje in sodelovanje in s tem negativen odnos do razvojnih aktivnosti - preveč egoistični pristopi - zaraščanje kulturne krajine - »beg možganov« - Bohinj kot »počitniško naselje«

Vir: avtorica

Lahko ugotovimo, da Bohinj ima kar nekaj razvojnih potencialov in s tem priložnost postati območje z bolj pestrimi in dinamičnimi zaposlitvenimi možnostmi. Predvsem z usmeritvijo v turizem in z njim povezane storitvene dejavnosti, ohranjanje naravne in kulturne dediščine, spodbujanjem podjetniškega duha, sodelovanja med gospodarstvom in osnovno šolo (poklicno usmerjanje). Ne bo šlo pa tudi brez dopolnitve in obnovitve fizične infrastrukture in prilagoditve prostorske dokumentacije potrebam razvoju. Ne smemo pa pozabiti tudi na glavni omejitveni faktor, finančni. Vsega tega pa ne bo brez povezovanja, trdnega oz. čim širšega družbenega soglasja najmočnejših (lokalnih) predstavnikov moči, kakor tudi civilne družbe oziroma prebivalstva, o viziji in načinu, kako to vizijo doseči. Kako pa se v takšnim razmerah znajdejo mladi, kot specifična kategorija na trgu delovne sile, pa v nadaljevanju.

4. .... O MLADIH IN NJIHOVEM ZAPOSLOVANJU....

4.1 POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE

4.1.1 MLADI IN SPREMINJANJE MLADOSTI V MODERNI DRUŽBI

Splošno sprejete ali mednarodne opredelitve starostnih meja kategorije mladih pri proučevanju trga delovne sile ni. Je pa z zakonom določena najnižja starost, pri kateri se oseba lahko zaposli oziroma prijavi na Zavodu za zaposlovanje. V Sloveniji je ta meja dopolnjenih 15 let starosti (Zakon o delovnih razmerjih, 2002), enako tudi v državah EU. Zgornjo starostno mejo pa je smiselno opredeliti s starostjo ob dokončanju najnižje oziroma najvišje stopnje izobraževanja, po kateri se je možno zaposliti. Tako opredeljene meje se ujemajo pri običajnih statističnih prikazih, in sicer od 15 do 24 let (pri podatkih iz SURS-a) oziroma od 15 do 26 let za registrirano brezposelne osebe (podatki iz ZRSZ-ja). (Trbanc, Verša, 2002: 339). Te starostne meje uporabljam tudi v diplomskem delu.

Mladost je obdobje v življenju posameznika, ko se svet otroštva iz varnosti družinskega kroga spremeni v avtonomen in odgovoren svet odraslih (Hess, Petersen, Mortimer, 1994: 9). V tem obdobju »mladi razvijajo socialne veščine in sposobnosti za prevzemanje statusa odraslega na različnih področjih: šolsko-poklicnem, interaktivno-partnerskem, politično-etičnem in potrošniško-kulturnem, dokler posameznik na vseh področjih delovanja ne doseže statusa odraslega in primarne stopnje avtonomije ter lastne odgovornosti« (Ule, 1996: 33). Socialno-ekonomska neodvisnost, ki jo zagotavlja zaposlitev, je torej ločnica, ki postavlja mlade v enakopraven položaj člana družbe. Mladi vstopajo na trg delovne sile večinoma kot prvi iskalci zaposlitve, nekateri tudi kot ponovni iskalci zaposlitve. Zaradi številnih razlogov, ki bodo v nadaljevanju izpostavljeni, mladi predstavljajo specifično skupino, za katero velja, da spada v kategorijo težje zaposljivih (poleg starejših, žensk, invalidov, imigrantov in nekvalificiranih).

Mladost se podaljšuje, vsebinsko razširja, obenem pa izgublja značaj prehodnega obdobja. Tako je po Uletovi (1996) mladost mogoče razdeliti v tri faze oziroma obdobja. Prvo obdobje - *klasična mladost ali adolescenca* (med 15. in 19. letom starosti) zajema obdobje po končanem obveznem šolanju. Zanj je značilen sinhron prehod v odraslost (z vso ekonomsko,

politično in socialno emancipacijo). Do sprememb je prišlo v drugi polovici 20. stoletja, ko se je začelo dogajati in se še dogaja, namreč rastoč pritisk na mlade, da si pridobijo čim več in čim višjo izobrazbo, visoko kulturno raven, in nanju vezana »priznanja«, »spričevala«, »nazive«, ki omogočajo družbeno promocijo, kariero, privilegije in podobno. Torej glavni razlog je podaljševanje izobraževanja (Ule, 2000: 19). To pomeni, da vse več mladih po zaključku adolescence ne vstopa v svet odraslih, temveč v t.i. drugo obdobje – *postmladost ali postadolescenca*⁵⁰, ki zajema prvo polovico dvajsetih let (20 do 24 let). Strokovnjaki pa opisujejo še tretjo fazo mladosti, t.i. *mlajšo odraslost* (značilno za mlade, stare med 25 in 29 letom), ki je nastala zaradi spremenjenih ekonomskih razmer in oteženega vstopa v svet dela. Mlajši odrasli so torej tisti mladi, ki ne opravljajo tipičnih dejavnosti odraslih (še nimajo otrok, niso poročeni, se še šolajo, so brezposelni) in obveznosti prelagajo na kasnejša leta (Ule, 1996: 9-18).

4.1.2 ZNAČILNOSTI MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE

Odpiranje mej, finančnih trgov, razcvet svetovne trgovine, vzpostavitev znanstvenih in tehnoloških omrežij, individualizacija – vse to so značilnosti svetovne globalizacije. Znameniti sociolog Beck to družbo imenuje »*the risk society*« - »*družba tveganja*« (Beck, 2000). Posameznikom se v tej družbi namreč ponujajo hkrati nove priložnosti in možnosti, kot tudi tveganja in velike negotovosti. Torej mladi so v tej družbi še bolj specifična kategorija na trgu delovne sile kot pa so bili v pogojih industrijske družbe.

Strokovnjaki govorijo o mladinskih trgih delovne sile (ang. »*Youth labour market*«), ki so notranje vse bolj diferencirani⁵¹, »kot o posebnih segmentih trgov delovne sile, na katerih je na eni strani zaloga mladih, ki iščejo prve zaposlitve (po končanem šolanju), na drugi pa zaloga delovnih mest, ki so jih delodajalci pripravljene mladim ponuditi« (Trbanc, Verša: 2002: 339). Prav tako pa se kot glavni produkt delovanja (tudi) mladinskega trga delovne sile, nenehno generira **brezposelnost (t.i. mladinska brezposelnost)**.

---

⁵⁰ uporablja se tudi izraz *podaljšana mladost*

⁵¹ Raziskovalci (van Hoof) namreč ugotavljajo, da se mladi danes vse bolj diferencirajo, kar se odraža v različnih zaposlitvenih možnostih le-teh (npr. vse večje dohodkovne razlike po vstopu v zaposlitev, vse večje razlike v vrstah zaposlitve, razlike med mladimi, ki opravljajo fleksibilne zaposlitve in tistimi, ki najdejo trajnejše zaposlitve, polarizacija mladih glede na stopnjo izobrazbe) (Kohont, 2002: 29).

Brezposelnost je tako glavni produkt delovanja trga delovne sile. Je pojav, ki se mu nismo mogli izogniti niti v obdobju polne zaposlenosti, kjer so prevladovali polni elementi dogovorne ekonomije (čeprav so socialistične oblasti obstoj brezposelnosti večinoma zanikale) niti v tržnem sistemu, kjer se planska alokacija delovne sile umika tržni. Trg delovne sile ustvarja konkurenco in pogloblja neenakosti med posamezniki. Tako je položaj posameznikov v družbi vedno bolj odvisen od njihovega znanja, moči in samostojnosti v procesu dela (Smerdu, 1992: 99).

Teorija loči več vrst brezposelnosti⁵², od katerih je za mlade najpogostejša prav strukturna brezposelnost, ki se kaže predvsem v tem, da imajo ljudje glede na zahteve delovnih mest prenizko ali previsoko izobrazbo, in v tem, da je nekaterih poklicev (ljudi z določeno poklicno izobrazbo) preveč, drugih pa premalo (Antončič idr., 1984: 165-167). Strukturna brezposelnost je tako osnovni vzrok za počasno zmanjševanje registrirane brezposelnosti. Brezposelnost je torej še vedno problem in še vedno obstajajo skupine, ki so bolj ogrožene od drugih. To skuša razložiti **segmentacijska teorija trga delovne sile**⁵³. »Neenakomerna distribucija brezposelnosti nastopi zaradi segmentacije trga delovne sile. Predvsem so izpostavljeni tisti delavci, ki se zaposlujejo na sekundarnem trgu delovne sile. To so nižje usposobljeni delavci, ki so brez specifične izobrazbe, delavci z zmanjšano delovno zmožnostjo in stigmatizirane družbene skupine« (Svetlik, 1985: 81). Ledrut našteva dejavnike, ki vplivajo na neenakomerno porazdelitev brezposelnosti med delavci: spol, starost, sposobnost, migriranje, izobrazba, panoga in regija, ter na podlagi tega opredeli marginalne kategorije (v Svetlik, 1985: 77). In pogosto se na sekundarnem TDS znajdejo tudi mladi.

Prva zaposlitev je za mlade izjemno pomembna, saj poleg tega da jim omogoča ekonomsko neodvisnost in oblikovanje socialnih vezi, daje tudi občutek odgovornosti, samostojnosti, osebne identitete in kar je najpomembnejše, sposobnosti (Petersen, Mortimer, 1994). Za

---

⁵² V glavnem ločimo štiri vrste brezposelnosti: 1. Postovoljna brezposelnost; 2. Tehnološka brezposelnost; 3. Odkrita brezposelnost; ki jo predstavlja aktualna ponudba delovne sile, in se deli še na tri podskupine: frikcijska brezposelnost, ciklična brezposelnost, **strukturna brezposelnost**; 4. Prikrita brezposelnost (podzaposlenost in latentna brezposelnost) (Svetlik, 1985: 25-45).

⁵³ Lovridge in Mock (1979) sta izdelala model segmentacije trga delovne sile. Trg delovne sile sta razdelila po dveh oseh in sicer tehnična (oz. birokratska) os deli trg na *interni in eksterni*, socialna os (oz. os industrijskih relacij) pa ločuje trg na *primarni in sekundarni segment*. Ti štirje segmenti se med seboj prekrivajo in se lahko pojavljajo v eni sami organizaciji. V primarnem segmentu se pojavljajo relativno dobra delovna mesta, ki omogočajo napredovanje, visoko stopnjo avtonomije in odgovornost, so gotovi, imajo dobre delovne pogoje, dobro plačilo. Za sekundarni segment pa so značilne nizke plače in nagrade, slabši delovni pogoji, malo avtonomije in odgovornega dela, majhna varnost zaposlitve in podobno (Svetlik, 1985: 77-81).

mlade je tako izrednega pomena, kako na njih gledajo delodajalci. V prvi vrsti je pri selekciji za zaposlitev pomembno znanje in izobrazba, ter delovne izkušnje, v ospredje pa stopajo določene osebnostne lastnosti (socioklturni kapital).

4.1.2.1 ZNANJE

Svetovni izziv razvoja današnje družbe je zagotovo znanje. EU je z Lizbonsko deklaracijo kot svojo strateško usmeritvijo opredelila oblikovanje "evropske" družbe znanja in na znanju temelječega gospodarstva. In z vstopom v unijo je to tudi strateška usmeritev Slovenije (Svetlik, Pavlin, 2004: 199). Tega se Slovenija zaveda, saj je že v SGRS leta 2001 poudarila na znanju temelječo družbo, kot mehanizem za dosego razvoja (SGRS, 2001). Današnje gospodarstvo, ki je polno nenehnih sprememb in inovativnosti, potrebuje ustrezno usposobljene ljudi, nabite z znanjem, in nenehno pripravljene na nove globalne izzive. In zdi se, da je najnovejše znanje⁵⁴, ki ga mladi imajo, njihovo najmočnejše orožje za vstop na trg delovne sile, v primerjavi s tistimi, ki so šolanje zaključili že pred dlje časa.

Poleg svežega znanja pa je zanje značilen tudi sklop spretnosti in kompetenc, ki so posledica odraščanja v sodobnih družbah in ki mladim v primerjavi z drugimi kategorijami prinašajo primerjalne prednosti (Trbanc, Verša, 2002: 340). Davis (2000) navaja kot najpomembnejše konkurenčne prednosti na TDS naslednje kompetence: znanje, samozaupanje, sposobnost odločanja, načrtovanja, sprejemanje priložnosti, obvladovanje negotovosti, fleksibilnost, "networking", sposobnost pogajanja, dela v timu, komunikativnost, uporaba informacijske tehnologije (v Kohont, 2002: 29). Torej kompetence so sposobnosti uporabe znanja, da bi si pridobili prednost v konkretnih in zahtevnih razmerah. Ne šteje več toliko znanje samo kot njegova uporaba (Euridyce, 2002 v Svetlik, Pavlin, 2004: 203) - seveda, če znanje imaš. To pomeni, da ne bo več pomembno, katero fakulteto ali srednjo šolo boš zaključil, temveč, da se boš znal učiti novih znanj, pridobivati ustrezne informacije ter izkoristiti in uporabiti svojo »mehko inteligenco«.

---

⁵⁴ Na tem mestu se mi zdi smiselno omeniti razliko med **znanjem** in **izobrazbo**. *Izobrazba* je tisto kar posameznik pridobi z izobraževanjem; po javno veljavnih programih v redni šoli ali v šoli, ki nadomešča redno šolo (izobraževanje ob delu, na daljavo, ipd), s tečajji, izpiti oz. na drug način, skladen s predpisi, ki urejajo pridobitev javno veljavne izobrazbe. Izkazujejo jo spričevala in diplome, ki so javno veljavne listine (Statistične informacije, 2003: 63) *Znanje* pa je splošnejše. Lahko bi ga opredelili kot celoto podatkov, ki si jih posameznik pridobi bodisi z učenjem in študijem bodisi z izkušnjami. Je seznanjenost z dejstvi, podatki z različnih strokovnih področij; je izurjenost ali usposobljenost za opravljanje kakšne dejavnosti, veččina, spretnost (Slovar slovenskega knjižnega jezika, elektronska Verzija 1.0).

Teh konkurenčnih prednosti pa ne premorejo vsi mladi. Zato je na drugi strani veliko mladih, ki vstopajo na TDS brez izobrazbe, z nizko ali neustrezno izobrazbo, pa tudi brez kompetenc. S trajanjem brezposelnosti se njihova konkurenčnost na TDS še dodatno zmanjšuje. In manj izobraženi se na splošno v večji meri soočajo z brezposelnostjo kot njihovi bolj izobraženi vrstniki (Hess, Petersen, Mortimer, 1994: 14-17). Posebno rizično skupino predstavljajo t.i. osipniki, torej mladi, ki zaradi različnih vzrokov niso dokončali šolanja.

Mladi, ki zaključijo šolanje, imajo določen nabor znanj, toda pojavlja se vprašanje, v kolikšni meri ga bodo imeli priložnost dopolnjevati z delovnimi izkušnjami in tako krepiti svoj konkurenčni zaposlitveni profil.

4.1.2.2 DELOVNE IZKUŠNJE

V očeh delodajalcev se namreč mladi pojavljajo kot kategorija, ki jim primanjkuje delovnih izkušenj in delovne usposobljenosti. Nimajo delovne zgodovine, iz katere bi bilo moč sklepati o določenih delovnih navadah (stalnost, pripadnost, odgovornost) in pomenijo za delodajalce večje tveganje (Trbanc, Verša, 2002: 341). Številni so primeri, ko organizacije že na razpisih odvrnejo mlade, saj zahtevajo določena leta delovne dobe in jim tako zaprejo vrata⁵⁵.

Vendar pa kot ugotavlja Ivančičeva, je ocenjevanje človeškega kapitala na podlagi števila let delovnih izkušenj lahko problematično. Dolžina delovnih izkušenj nujno ne odraža izpopolnjevanja kvalifikacij (Wholey, 1990); lahko celo nasprotno (Ivančič, 199:123). Vse bolj pa tudi velja, da se dodatna znanja in spretnosti ne pridobivajo zgolj na delovnem mestu, ampak v bolj ali manj formaliziranih tečajih na zunanjem izobraževalnem trgu (prav tam: 123), ter oblikah neformalnega izobraževanja.

Pa vendarle mladi tudi niso brez delovnih izkušenj. Saj jih pridobijo ob prostočasnih dejavnostih in občasnih delih, ki jih opravljajo v času študija in med počitnicami. Dobra

---

⁵⁵ V Sloveniji več kot polovica delodajalcev pri povpraševanju po delovni sili določa delovne izkušnje kot najpomembnejši dodatni pogoj, takoj za izobrazbo (Verša, 1999 v Trbanc, Verša, 2002: 342). Zaposlovalne prakse v EU pa so pokazale precejšnje razlike v pomenu delovnih izkušenj pri zaposlovanju mladih. Npr. v Belgiji, na Irskem, v Franciji in Nemčiji delodajalci izrazito poudarjajo stopnjo (in vrsto) izobrazbe, delovne izkušnje se ne pojavljajo kot omembe vredne; medtem ko v Veliki Britaniji in državah J Evrope pokažejo delovne izkušnje kot vsaj toliko, če ne še pomembnejše kot izobrazba posameznika (Russel in O'Connell v Transitions and mobility...1999 v Trbanc, Verša, 2002: 342).

izobražena in fleksibilna študentska delovna sila⁵⁶ je v marsičem že konkurenca mladim, ki so pravkar končali šolanje in iščejo zaposlitev (Trbanc, Verša, 2002: 347). Velja pa tudi, da mladim le redko uspe predstaviti svoje »delovne« izkušnje na zanimiv način oz. se le-te ne zdijo zanimive delodajalcem. Zato se v zadnjih letih vse pogosteje s težavami pri zaposlovanju srečujejo tudi mladi diplomanti. Da so delovne izkušnje problem pri mladih, kažejo tudi podatki, da je v letu 2002 delež brezposelnih oseb na Gorenjskem brez delovne dobe porastel v primerjavi z letom 2001, za 1.3 strukturne točke. Podobno tudi v celi državi (Letno poročilo 2002 ZSRZ-OS Kranj, 2003: 36).

4.1.2.3 SOCIOKULTURNI KAPITAL

Lastnostim, ki so posledica socializacije, predhodnim izkušnjam ter osebnostnim lastnostim, t.i. sociokulturnem kapitalu, danes delodajalci pripisujejo vedno večji pomen. Gre za učinek na TDS, ki se kaže kot nabor ali odsotnost nabora neformalnih znanj in veščin, pridobljenih skozi mehanizme socializacije (Malnar, 1996 v Boljka, 2003: 19-20). Mladi imajo že tradicionalno pripisano vrsto lastnosti (kot so manjša odgovornost, nestalnost, zahtevnost), ki jih označujejo kot tvegano delovno silo. Po drugi strani pa tudi vrsto lastnosti, ki jim dajejo konkurenčno prednost (so inovativni, komunikativni, prilagodljivi, razgledani, manj zahtevni, pripravljeni sprejeti slabše zaposlitve, začasne, delne zaposlitve,...), še posebej v razmerah večje fleksibilnosti trgov delovne sile (Trbanc, Verša, 2002: 342-343). Zopet pa se kaže polarizacija na nekakšne »poražence in zmagovalce«, pri čemer so mladi iz nižjih socialnih razredov običajno slabše usposobljeni in bolj neprilagodljivi.

4.1.3 SPREMENJENE OKOLIŠČINE IN TRENDI ZAPOSLOVANJA MLADIH

V zadnjih desetletjih na položaj mladih na trgu delovne sile vplivajo različne okoliščine, ki nastajajo tako na strani povpraševanja kot ponudbe delovne sile. To se odraža prav pri prehodu mladih iz sfere izobraževanja v sfero dela, ki tako postaja bolj zapleten in večplasten.

---

⁵⁶ K temu pripomore tudi za naročnike izredno ugodna cena in sedanja ureditev študentskega dela (Kohont, 2002:29).

4.1.3.1 DEMOGRAFSKI TRENDI (UPADANJE RODNOSTI)

Znižanje rodnosti v preteklih desetletjih se v večini evropskih držav že kaže v manjših pritokih mladih na trg delovne sile. Kar posledično pomeni, da se znižujejo tudi stopnje mladinske brezposelnosti. Če se bo tak trend nadaljeval lahko pričakujemo celo pomanjkanje delovne sile. Po projekciji prebivalstva v Sloveniji, narejeni sredi devetdesetih let, lahko izrazit primanjkljaj delovne sile pričakujemo okoli leta 2015 (Kraigher, 1995 v Trbanc, Verša: 2002: 344). Tako se glede na te napovedi spreminja tudi odnos do mladih v razvitih družbah. V državah OECD⁵⁷ se zavedajo, da ob starajoči se družbi, morajo bolj kot kdaj koli prej izkoristiti vse potencialne "redkejših" mladih ljudi (Preparing Youth for the 21st century...,1999). Mladi tako postajajo naložba v prihodnost, tako družine kot države, kar se kaže tudi v odnosu držav do različnih področij delovanja mladih (Trbanc, Verša, 2002: 344).

4.1.3.2 SPREMENJENA STRUKTURA ZAPOSLOITVENIH PRILOŽNOSTI ZA MLADE

Strukturne značilnosti TDS, kot so velik pritok mladih iskalcev zaposlitve v določenih obdobjih, struktura delovnih mest na trgu⁵⁸, obseg fleksibilnih oblik zaposlovanja, relativna zaprtost oz. odprtost zaposlovanja v določenih obdobjih, odnos delodajalcev do zaposlovanja mladih ipd, so tiste značilnosti, katere občutijo prav mladi, ki šele vstopajo na trg delovne sile. Tako je po Ashtonu (1988) pri pojasnjevanju dogajanja na TDS mladih bistveno odgovoriti na tri vprašanja: kakšni so nivoji in načini vstopa na trg delovne sile; kakšna je struktura priložnosti, in kakšne so regionalne in lokalne razlike (v Trbanc, 1992:126).

Prehod mladih iz izobraževanja na trg delovne sile

Prehod iz sfere izobraževanja v sfero dela predstavlja resen problem za večino mladih, zato je razumljivo, da je Evropska komisija v Beli knjigi o mladinski politiki (White Paper on Youth Policy, 2000) učinkovito zaposlovanje mladih označila kot zelo pomembno področje za mlade ljudi. Iskanje zaposlitve (in s tem povezane težave) lahko mladega človeka razočara in mu

---

⁵⁷ Avstralija, Avstrija, Belgija, Kanada, Češka, Danska, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Islandija, Irska, Italija, Japonska, Koreja, Luksemburg, Mehika, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Slovaška, Španija, Švedska, Švica, Turčija, Velika Britanija, ZDA.

⁵⁸ Gre za strukturne spremembe v sferi dela, ki so opazne v različnih gospodarskih sektorjih. Uvajanje novih tehnologij se najbolj očitno pozna v industrijskem sektorju, kjer gre za racionalizacijo potreb in s tem zmanjševanje potreb po delovni sili. Nekateri avtorji pa opozarjajo tudi na zmanjševanje potreb po delavcih v informacijskem in storitvenem sektorju (Boljka, 2003:7).

odvzame upanje in voljo za vztrajanje pri iskanju zaposlitve. Tako prehod iz izobraževanja v zaposlenost ni preprost korak iz šole ali univerze na trg delovne sile. Pogosto je to proces, ki je sestavljen iz več korakov naprej in tudi nazaj. V zadnjih dveh desetletjih prehod zaznamujejo tri glavne spremembe: *prvič*, čas prehoda se zaradi podaljševanja izobraževanja pojavi v kasnejši fazi posameznikovega življenja, *drugič*, zaradi negotovosti na TDS in zaradi vključevanja v honorarne oblike dela med študijem se trajanje prehoda podaljšuje, *tretjič*, dokazano je, da so mladi zaradi deregulacije TDS, zaradi sprememb v socialnem varstvu in zaradi zmanjševanja povprečnih dohodkov mladih, med prehodom postali bolj ranljivi oz. nezaščiteni (Orr, 2000: 2-3).

Prehod pa je lahko organiziran s strani različnih dejavnikov. V Sloveniji so tradicionalno razviti trije načini prehoda mladih iz izobraževanja v zaposlitev (Trbanc, Verša, 2002: 356-358):

- 1) Preko *štipendiranja* se financira izobraževanje mladih, bodisi iz razloga socialne ogroženosti (republiške štipendije), za vzpodbujanje nadarjene mladine (Zoisove štipendije), ter kot način načrtovanja kadrov (kadrovske štipendije). Podjetja s *kadrovskimi štipendijami* usmerjajo izobraževanje mladih v skladu s svojimi potrebami in v stiku z njimi pred zaposlitvijo ocenijo njihove delovne sposobnosti.
- 2) *Pripravnništvo*, ki na eni strani delodajalcem omogoča presojo delavčeve ustreznosti, na drugi strani pa mlademu delavcu omogoča seznanitev z delovnim procesom.
- 3) *Vajeništvo* oz. (po reformi leta 1996) *sistem dualnega izobraževanja*, ki je organiziran tako, da se mladi delno izpopolnjujejo s praktičnim delom pri delodajalcih, delno pa pridobivajo teoretična znanja v šoli. Takšna oblika je primerna le za nekatere vrste izobraževanja (poklicno in strokovno).

Vendar je teh oblik prehoda vse manj. Kadrovske štipendije je v primerjavi s preteklimi leti vedno manj. Izumira pa tudi pripravnništvo. Po podatkih ZRSZ je bilo v letu 2003 kar za 42% manj povpraševanja po pripravnikih kot leta 2002⁵⁹. Le to pripisujejo novemu zakonu o delovnih razmerjih, saj pripravnništvo ni več obvezno, razen v javni upravi. Nataša Belopavlovič ugotavlja, »da so delodajalci pripravnništvo večkrat izrabljali kot možnost za nižje plačilo prvih iskalcev zaposlitve. Tudi primerjalne študije so pokazale, da pripravništva ne poznajo v nobeni drugi državi« (Belopavlovič v Cirman, 2004: 3). Z izginjanjem

---

⁵⁹ Tudi v OS Kranj je bilo leta 2003 za 35,7% manjše povpraševanje po pripravnikih kot leta 2002 (Mesečne informacije, dec.2003, ZRSZ-OS Kranj, 2004).

pripravnštva pa niso zadovoljni na Gospodarski zbornici Slovenije in se prizadevajo za ponovno obvezno pripravništvo⁶⁰.

Eden pomembnih razlogov problematičnega prehoda je prav gotovo tudi šibko sodelovanje med znanstvenoraziskovalno, izobraževalno in gospodarsko sfero⁶¹, ki bi lahko bistveno pripomogla k večji zaposljivosti mladih, če bi bolj in bolj informirali mlade o družbenih in gospodarskih razmerah, ki bodo ob zaključku njihove izobraževalne poti narekovale zaposlitvene pogoje⁶². Tako pa se morajo mladi znajti po svojih najboljših močeh in uporabljati tudi druge načine prehoda, kot je zgodnje povezovanje študentov z delodajalci, Get Work delavnice, Študentska Arena, klubi za iskanje zaposlitve. Hkrati morajo biti sposobni uporabljati različne kanale zaposlovanja. Ob tradicionalnem pošiljanju prošenj še posebej v ospredje vstopajo osebni stik, uporaba interneta, e-zaposlovanje. Kljub lastni odgovornosti in prepuščenosti samim sebi, pa so vendarle mladi odvisni od časa in družbe, v kateri živijo, z vsemi spremembami, ki se preprosto dogajajo, in nanje nimajo vpliva.

Fleksibilizacija zaposlitvenih možnosti in priložnosti

Globalizacija ekonomije, vse večja mednarodna konkurenca, spreminjajoče zahteve strank, tehnološke spremembe, sprožajo potrebo po hitremu prilagajanju in povečanju prožnosti trgov delovne sile. Povečana dinamika in fleksibilne oblike dela in zaposlitve pa povečujejo negotovosti in tveganja, predvsem v obliki povečevanja nestalnih delovnih karier, večje dinamike prehodov med statusi, ter zmanjšanja socialne varnosti in drugih ugodnosti (Svetlik, 1994: 124). Tako se mladi ob vstopu na TDS srečujejo s to močno spremenjeno strukturo zaposlitvenih možnosti, ki jo predstavlja predvsem povečanje netipičnih oz. nestandardnih zaposlitev.

---

⁶⁰ Pripravništvo je še obvezna praksa v poklicih, kjer ga predpisuje veljavna področna zakonodaja ali kolektivna pogodba na področju dejavnosti. Zato je tudi največ potreb po pripravnikih z VII.+ stopnjo izobrazbe (v Sloveniji 44%, na Gorenjskem 46%; medtem pa v UE Radovljica ni bilo prijavljenih potreb po pripravnikih) (Letno poročilo 2002 ZRSZ-OS Kranj, 2003; interni podatki). Sicer pa je bil program sofinanciranja pripravništva – kot ukrep APZ, ukinjen leta 1997, ker ni izpolnil vseh pričakovanj in ker so mladi relativno hitri prišli do zaposlitve.

⁶¹ Preliminarni izsledki nedavno opravljene raziskave na Univerzi v Ljubljani so pokazali, da je med anketiranci Ljubljanske univerze več takih, ki na študijski smeri nimajo obvezne prakse, saj jih je prakso opravljalo le okrog 43% (Kohont, 2002: 29). Slovenski študentje tako ostajajo ozko usmerjeni, brez stika z neakademske svetom in preobremenjeni s preobsežnim dodiplomskim študijem (Jaklič idr. 2002: 252).

⁶² Večja informacijska transparentnost trgov dela je tudi najpomembnejši cilj planiranja kadrov v vseh državah, so pa zato potrebni solidno urejeni podatki in redne kratkoročne analize (Kramberger, 2003).

Med nestandardnimi zaposlitvami so med mladimi najbolj razširjene zaposlitve za določen čas in skrajšan delovni čas. V primerjavi s starejšo delovno silo je zanje že tradicionalno značilna večja vključenost v začasna, občasna in dela s skrajšanim delovnim časom. To je tudi posledica izbire mladih, ki se še šolajo in poleg tega občasno ali redno opravljajo različna dela ali mladih, ki se še ne želijo stalno zaposliti (Trbanc, Verša, 2002: 346). V državah EU je bilo že leta 1996 več kot tretjina mladih zaposlena za določen čas, kar je 2,5-krat več kot je bilo zaposlitev za določen čas v vsej delovni sili držav EU. Najvišji deleži mladih, zaposleni za določen čas, so bili v Španiji, sledijo pa Finska, Švedska, Nemčija in Francija (Trbanc, Verša, 2002: 351). Porast zaposlovanja za določen čas, predvsem mladih, je postal dolgoročni trend tudi na slovenskem TDS. Od leta 1999 do leta 2002 se je delež potreb za zaposlitev za določen čas povečal za 4,4 odstotne točke (Letno poročilo 2002 ZRSZ, 2003). Od vseh zaposlitev v letu 2003 jih je bilo 76% za določen čas, ravno toliko tudi na Gorenjskem (75,5%). Decembra 2003 je na tem območju prvo zaposlitev našlo 1236 oseb, med temi kar 95,1% oseb za določen čas (Mesečne informacije, dec.2003 ZRSZ -OS Kranj, 2004).

Tudi po končanem šolanju mladi pogosto ponavljajo obrazec opravljanja začasnih del, medtem ko »čakajo« na redno zaposlitev. Tako je zaposlitvena kariera mladih po mnenju Ivančičeve pogosto sestavljena iz menjavanja začasnih zaposlitev, brezposelnosti in sodelovanja v programih aktivne politike zaposlovanja (1999: 212). Mlad človek se mora vedno potrjevati kot izvirna, kreativna oseba, kot »fleksibilni« človek. Če tega ne zmore, slej ko prej izpade iz konkurenčnega boja za kreativna delovna mesta, za doseganje dobrega standarda. In lahko se zgodi, da pristane v množici tistih, ki živijo od slabo plačanih, predvsem pa neperspektivnih služb, ali pa ostanejo celo brez dela (Ule, 2000: 31). »Tako je večina mladostnikov, ki jih ogroža brezposelnost, po zaključku izobraževanja konec koncev pripravljena 'začasno' (kakor upajo) sprejeti vsako delo, da bi se najprej sploh integrirali v sistem zaposlovanja« (Beck, 2001: 221). In spet smo pri polarizaciji. Na eni strani so dobro izobraženi in usposobljeni mladi, po katerih je na nekaterih TDS veliko povpraševanje - mladih strokovnjakov v računalništvu, programiranju, tehnološkem razvoju ipd., ki še vedno dokaj hitro dobijo dobro in trajno zaposlitev, na drugi strani pa slabše izobraženi in usposobljeni, ki se morajo spopadati s slabšimi zaposlitvenimi priložnostmi, in s podzaposlenostjo (ker so izučeni za »napačne« poklice, za katere ni ustreznih delovnih mest), kar pa lahko predstavlja nevarnost trajne socialne izključenosti.

Regionalne in lokalne razlike

Mladi ponavadi iščejo svoje zaposlitve na lokalnem trgu dela, kar je posledica materialne odvisnosti od staršev. Lokalni trgi delovne sile pa se med seboj precej razlikujejo v strukturi možnosti in priložnosti, ki jih nudijo. Razlike v povpraševanju po delovni sili izhajajo predvsem iz razlik v industrijski strukturi, v strukturi gospodarstva posamezne regije oz. okolja, iz razlik v gostoti poseljenosti in drugih značilnosti (Trbanc, 1992: 128). Kot smo videli, v Bohinju še vedno pomembno vlogo igra industrija, na pomenu pa intenzivno pridobivajo storitve. Na Gorenjskem je bilo največ potreb po delavcih v storitvenem sektorju, sledi nekmetijstvo in kmetijstvo (Letno poročilo 2002 ZRSZ-OS Kranj, 2003: 21). »Zgodovinske in geografske razlike med slovenskimi regijami so tolikšne, da je treba regije obravnavati kot enote s specifičnimi interesi« (Verša in. dr, 1998: 5). Regionalne razlike ter razlike znotraj regije so lahko celo večje kot pa razlike med državami.

4.1.3.3 SPREMEMBE NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA IN POMEN IZOBRAZBE ZA MLADE V MODERNI DRUŽBI

Na procese globalizacije, širjenje novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij, demografske spremembe, spremembe vrednotnega sistema, ter spremembe v strukturi dela in zaposlovanja, pa odgovarja in jih sooblikuje tudi izobraževanje in izobraževalni sistemi. »V osemdesetih in devetdesetih letih je večina evropskih držav izvedla obsežne reforme izobraževalnih sistemov, pri čemer je bil poudarek na sistemih poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki naj bi ob pomoči večje vloge delodajalcev in sploh socialnih partnerjev postali bolj odzivni z vidika potreb po delovni sili« (Trbanc, Verša, 2002: 344). V Sloveniji je reforma slovenskega izobraževalnega sistema potekala v devetdesetih letih in zajela tako institucionalne spremembe v izobraževalnem sistemu kot prenovo vzgojno-izobraževalnih programov v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah (Trbanc, Verša, 2002: 344). Sedaj na področju visokega šolstva poteka vključevanje v Bolonjski proces⁶³. Mladi imajo veliko možnosti za izobraževanje, vendar pa je povezava med gospodarstvom in izobraževanjem slaba, saj je

---

⁶³ t.i. Bolonjski proces poudarja načela, ki naj jih upoštevajo univerze: svoboda z odgovornostjo, zaposljivost, mobilnost, kompatibilnost, kakovost, konkurenčnost, akreditacija, certifikacija. Temu organiziranemu procesu, pa na realnem trgu zaposlovanja sledi proces razvrščanja univerz, diplom in plač (Toplak, 2004).

Slovenija po merilih IMD⁶⁴ čisto na dnu po usklajenosti izobraževalnega sistema s potrebami konkurenčnega gospodarstva (Jaklič idr., 2002: 252).

V današnjem času obstaja splošno prepričanje, da izobrazba in izobrazbeni dosežki zagotavljajo varnost, večje možnosti za zaposlitev, boljše predispozicije za ugodnejšo in varnejšo prihodnost. Vendar če upoštevamo razmere na trgu delovne sile, lahko trdimo, da izobrazba sama po sebi (spričevala, diplome, nazivi) še ne pomeni svetle prihodnosti. O tem nas prepriča tudi Ulrich Beck, ki pravi, da »certifikati, ki se podeljujejo v izobraževalnem sistemu, niso več ključ do sistema zaposlovanja, temveč samo še ključ do predsob, v katerih delijo ključe za vrata sistema zaposlovanja (po kakršnihkoli kriterijih in pravilih igre pač že)« (2001:223). Večina mladih tako z mešanico razočaranja in upanja mirno sprejema, da njihova izobrazba pavšalno izgublja vrednost. Istočasno pa še vedno črpajo pogum iz upanja, da bodo 'nekoč' pobrali plačilo za svoja prizadevanja (prav tam:221).

Izobraževanje kot strategija za obvladovanje tveganj

Mladi, pa tudi njihovi starši, se vedno bolj zavedajo pomena izobrazbe, saj bodo tako lahko vsaj tekmovali za delovna mesta, če jih že dobili ne bodo. Izobraževanje postaja njihova strategija za obvladovanje tveganj, ki pretijo. Razlogi za vedno večje aspiracije mladih za izobraževanje, predvsem na višji in visoki stopnji, so različni. Med njimi pa velja omeniti naslednje:

- neugodne gospodarske zamere in pomanjkanje razpoložljivih zaposlitev (mladi raje izberejo nadaljevanje izobraževanja in ne vstop na TDS);
- spoznanje mladih in njihovih staršev, da višje kvalifikacije in višja izobrazba pomenijo način za pridobitev boljšega poklicnega oziroma profesionalnega položaja na TDS, boljše poklicne/profesionalne mobilnosti in tudi boljših dohodkov;
- višji življenjski standard omogoča tudi mladim iz srednjih slojev, da dlje ostanejo v izobraževalnem sistemu; ter
- spreminjanje izobraževalnih sistemov, ki postajajo vedno bolj razvejani, s številnimi možnostmi izobraževanja, tudi v krajših oblikah (Trbanc, Verša, 2002: 345).

---

⁶⁴ IMD – International Institute for Management Development – je uveljavljen švicarski inštitut, ki s sistemom 286 kazalnikov 'analizira in rangira sposobnost držav, da ustvarijo okolje, ki podpira konkurenčnost podjetij' (Garelli, 2002). Pri ocenjevanju se zanaša na »trdne« in »mehke« (vprašalnike, ankete) kazalnike (v Jaklič idr., 2002: 235).

Zaposlitvene želje mladih so jasno povezane z zaposlitvenimi možnostmi, ki jih mladi opazujejo na trgu. Želijo se zaposliti na primarnem segmentu trga delovne sile, dobiti dobre službe, in ne le, da bi se izognili brezposelnosti. Tako mladi, kot tudi njihovi starši, stremijo k povečanju naložb v izobrazbo.

Izobrazba kot kapital

»Izobrazba je instrument, s katerim ljudje povečujejo svojo produktivnost. Ljudje vlagajo v izobraževanje v mladosti in zgodnji odraslosti in tako oblikujejo človeški kapital« (Ivančič, 1999: 46). Prav to pa poudarja tudi **teorija o človeškem kapitalu**⁶⁵ (ang. 'human capital'). Po tej teoriji je najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na iskalca zaposlitve, ko vstopa na trg dela, izobrazba. Delodajalec ponuja prosto delovno mesto na trgu dela in le-tega bo dobil tisti iskalec zaposlitve, ki se bo izkazal z najbolj primerno izobrazbo in usposobljenostjo (Kramberger, 1999: 102).

Po Shultz-u (1961) in Becker-ju (1964) pa ta teorija ne prinaša rezultatov, ki so dobičkonosni samo za posameznika (mikro nivo), pač pa tudi za organizacijo (mezzo nivo) in družbo (makro nivo). Posameznikovo vlaganje v izobraževanje se bo obrestovalo, saj bodo ekonomske nagrade in posledično materialna varnost ob njegovem vstopu v sistem zaposlovanja toliko večje. Višje izobraženi posamezniki in posameznice bodo posledično prispevali k večji produktivnosti in tudi makroekonomski rasti (Boljka, 2003: 16). Saj je človeški kapital eden najpomembnejših dejavnikov gospodarskega razvoja in konkurenčne sposobnosti uspešnih držav (kar je še posebej pomemben vidik tudi v tej diplomski nalogi). Tako tudi Možina razlaga, da so kadrovske viri (zaposleni z sposobnostmi, znanji, motiviranostjo, vrednotami idr.), najpomembnejše premoženje, ki ga ima organizacija. Saj bodo nova znanja in sposobnosti zaposlenim pomagala pri spopadanju z novimi zahtevami dela in spremembami v organizaciji (1998: 3-8).

---

⁶⁵ Teorija o človeškem kapitalu je ena izmed petih teorij o trgu dela z vidika empirije (poleg te še: poizvedovalna domneva, teorija o tekmovanju poslov, teorija ujemanja poslov, segmentacijska teorija). Anton Kramberger jo povzema po Schultz-u (1961), njeno bistvo pa je v ugotovitvi, da ima vsak posameznik produktivne sposobnosti, ki jih lahko poveča v vlaganje vase (v šolanje, usposabljanje, v zdravje ipd.). Najpomembnejše je vlaganje v izobraževanje, usposabljanje v poklic. Ko pa se posamezniki odločajo za vlaganja v lastno izobraževanje, preračunavajo, kdaj se jim bodo stroški povrnili. Pri tem upoštevajo tudi dohodke, ki se jim bodo morali odpovedati in ki bi jih v nasprotnem primeru – če bi se zaposlili - prejeli. Praviloma se ljudje odločajo za višje izobraževanje v primerih, ko bodo zaradi višje izobrazbe imeli tudi boljšo plačo in bodo njihovi predvideni prihodnji donosi večji od vrednosti stroškov izobraževanja. Omeniti pa je potrebno tudi to, da so družbene predpostavke o veljavnosti racionalnega sklepanja te teorije sporne (Kramberger, 1999: 102-104).

Da so ljudje oziroma njihova znanja in sposobnosti, ki so jih osvojili z izobraževanjem, res kapital, je moč potrditi tudi s pojavom »**beg možganov**« iz revnih v bogate dežele, ali pa znotraj države, ko govorimo o medregionalnih in dnevnih migracijah. V vsakem primeru gre za izgubo učinka naložb v visoko usposobljene posameznike, ki se z željo po boljših dohodkih in večjih možnostih, bodisi izselijo iz države, ali regije ali pa se dnevno vozijo v druge regije in okolja. Medregionalne in dnevne migracije so sicer z vidika narodnega gospodarstva v obsegu, s katerim se zmanjšuje brezposelnost⁶⁶ zaželenene, z vidika regije pa so pogosto omejitveni dejavnik razvoja in so zato nezaželene, zlasti za regije z visoko stopnjo odseljevanja visoko izobraženih kadrov, kamor sodijo manj razvita območja. Empirične analize tudi kažejo, da zlasti migrira starostna skupina prebivalcev, ki končuje izobraževanje in išče najboljše možnosti za strokovni razvoj in da najbogatejše regije privlačijo največ migrantov (Šterk, 1993: 51).

Temu smo priča tudi v Bohinju (kot smo videli, skoraj polovica Bohincev hodi na delo izven Bohinja, precej tudi izven Gorenjske regije, v Ljubljano). Še posebej pereč problem pa predstavljajo mladi izobraženci, ki se po študiju ne vračajo v svoje okolje, ker nimajo možnosti za strokovni razvoj (Šterk, 1993: 51). Več o tem pa v nadaljevanju.

Bohinj s svojimi specifikami in značilnostmi smo spoznali v 3.poglavju, sedaj smo se seznanili še s temeljnimi značilnostmi in spremembami na področju zaposlovanja mladih. Zato si v nadaljevanju na podlagi ključnih kazalcev trga delovne sile (delovne aktivnosti, brezposelnosti) pogledjmo, kakšen je »Bohinjski mladinski trg delovne sile«, v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo (kjer je le-to bilo možno).

---

⁶⁶ Medregionalne in dnevne migracije so lahko eden od možnih načinov usklajevanja ponudbe in povpraševanja po kadrih (Šterk, 1993: 51-52).

4.2 POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE V BOHINJU (v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo)

Splošno znano je, da se prebivalstvo Slovenije dolgoročno stara zaradi podaljševanja življenjske dobe in upada rodnosti. Delež prebivalstva Slovenije, mlajšega od 15 let se je z 20,6 odstotka v letu 1987 (SURs v Trbanc, Verša, 2002: 352) zmanjšal na 15 odstotka v letu 2002. V Sloveniji se je delež le-teh v petletnem obdobju (1998-2002)⁶⁷ zmanjšal za 1,6%, na Gorenjskem za 1,7%, v Bohinju pa precej manj - za 0,7% in je znašal ob koncu leta 2002 16,1%, kar je več kot na Gorenjskem in v Sloveniji. Naslednja tabela pa prikazuje podatke o gibanju števila in deleža mladih v strukturi prebivalstva Bohinja, v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo, v petletnem obdobju.

Tabela 4.1. Gibanje mladih, starih od 15 do 24 let, v strukturi prebivalstva občine Bohinj, Gorenjske in Slovenije, 1998-2002

	1998		1999		2000		2001		2002	
	število	delež (%)	število	delež (%)	število	delež (%)	število	delež (%)	število	delež (%)
Bohinj	727	14,0	726	13,9	700	13,4	685	13,0	690	13,1
Gorenjska	29855	15,3	29925	15,2	29535	15,0	29032	14,7	28718	14,5
Slovenija	293221	14,8	292101	14,7	288502	14,5	283665	14,2	279399	14,0

Vir: SURS, Centralni register prebivalstva, 1998-2002, stanje 31.12.; lastni izračuni deležev (%)*

* Deleži so izračunani glede na število celotne populacije (Bohinj, Gorenjska, Slovenija) ob koncu vsakega leta.

Vidimo, da je od konca leta 1998 do 2002 delež mladih v Bohinju upadel za skoraj 1% (čeprav je iz leta 2001 na 2002 rahlo narasel), prav tako delež mladih upada z vsakim letom na Gorenjskem in v Sloveniji. Bohinjska mladina predstavlja 2,4 % vseh mladih na Gorenjskem in samo 0,2 % vseh mladih v Sloveniji. Kljub temu, da je opazovano obdobje petih let res zelo kratko obdobje, so opazne tendence rasti ali upada. Za Bohinj lahko trdim, da delež mladih upada tako kot v regiji in državi, vendarle pa lahko rečem, da bo ta delež v prihodnje padal počasneje, saj delež mladih do 15 let upada precej počasneje kot v regiji in državi. Seveda, če ne bo prišlo do znatnejše odselitve mladih.

⁶⁷ SURS, Centralni register prebivalstva, stanje na dan 31.12 obravnavanega leta.

Vsekakor pa stagniranje in zmanjševanje mladih v prebivalstvu vplivata na zmanjševanje delovno sposobnega prebivalstva, iz katere izhaja aktivno prebivalstvo. To nam kaže naslednja tabela.

Tabela 4.2: Aktivnost mladih, starih od 15 do 24 let, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, v obdobju 1998-2002

	1998		1999		2000		2001		2002	
	Število	% od vseh Bohincev	Število	% od vseh Bohincev	Število	% od vseh Bohincev	Število	% od vseh Bohincev	Število	% od vseh Bohincev
Vsi mladi 15-24 (del. sposobni)	727	21,3	726	21,2	700	20,4	685	19,9	690	20,1
Akti vni	242	12	240	11,5	207	9,7	197	9,3	196	9,2
Delovno aktivni*	202	10,6	221	11,2	189	9,4	176	8,9	177	8,8
Zap. v podjetjih	181	10,7	195	11,2	163	9,2	147	8,5	149	8,5
S.p.in pri njih zap.	21	9,8	26	11,6	26	10,7	29	11,7	28	11
Reg.brezposelni	40	20,8	19	14,8	18	15,7	21	14,8	19	15,7

Vir: SURS, CRP, SRDAP, podatki za obdobje 1998-2002, stanje vsakega leta na dan 31.12.)

ZRSZ, OS Kranj-interni podatki, 1998-2002, stanje vsakega leta na dan 31.12.; lastni izračuni deležev **
* Med delovno aktivnimi mladimi niso všteti kmeti. **Deleži so izračunani glede na število vseh - delovno sposobnih, aktivnih, delovno aktivnih (brez kmetov) in brezposelnih prebivalcev občine Bohinj ob koncu posameznega leta (stanje 31.12.)

Konec leta 2002 je skupino mladih od 15 do 24 let sestavljalo 690 oseb, kar je petino vseh delovno sposobnih (20,1%), medtem ko je bil ta delež leta 1998 večji. Zato tudi ni presenetljivo, da je v petletnem obdobju število aktivnih mladih precej upadlo, prav tako tudi delovno aktivnih (delež med vsemi delovno aktivnimi Bohinci se je zmanjšal za 1,8%). Opazen pa je tudi upad registrirano brezposelnih, za skoraj 5 %.

Kaj dejansko predstavlja aktivnost mladih Bohincev v celotni slovenski in gorenjski aktivni populaciji, pa si pogledjmo v naslednji tabeli.

Tabela 4.3: Aktivnost mladih, starih od 15 do 24 let, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, na Gorenjskem in v Slovenijo, 2002

Mladi od 15 do 24 let po aktivnosti (število, 31.12.2002)	Bohinj		Gorenjska		Slovenija	
	število	delež med vsemi Bohinci	število	delež med vsemi na Gor.	število	delež med vsemi v Slo
Vsi mladi (delovno sposobni)	690	20,1	28718	20,9	279399	19,9
Aktivni	196	9,2	7007	8,1	73993	8,5
Delovno aktivni*	177	8,8	5820	7,3	54892	7,1
Reg.brezposelni	19	15,7	1187	16,9	19101	19,2
Mere aktivnosti za mlade stare od 15 do 24 let (v %)**						
Stopnja aktivnosti	28,4		24,4		26,5	
Stopnja delovne aktivnosti	25,7		20,3		19,6	
Stopnja reg. brezposelnosti	9,7		16,9		25,8	

Vir: SURS, CRP, SRDAP, stanje 31.12. 2002;

ZRSZ, OS Kranj - interni podatki, stanje 31.12.2002; mere aktivnosti - lasten izračun*

* Delovno aktivni za Bohinj in Slovenijo ne vključujejo kmetov (podatki slabi.); pri Gorenjsko pa so vključeni tudi kmeti.

** formule za izračun mer aktivnosti - glej nazaj, stran 26 (opomba 30,31,32).

Lahko ugotovimo, da mladi predstavljajo približno enak delež med vsemi delovno sposobnimi, nekoliko več jih je le na Gorenjskem. Precej drugačno razmerje pa je v aktivnosti mladih. Mladi so leta 2002 sestavljali 8,8 % vseh delovno aktivnih Bohincev, kar je nad povprečjem, v primerjavi z Gorenjsko (7,3%) in Slovenijo (7,1%). To pomeni tudi, da mladi Bohinci predstavljajo 3 % vseh zaposlenih mladih na Gorenjskem, kar je več kot vsi delovno aktivni Bohinci na Gorenjskem (2,6%) (glej tabela 3.2). Stopnja delovne aktivnosti mladih v Bohinju je nad državnim povprečjem⁶⁸. Prav tako kot vsi brezposelni Bohinci, tudi mladi predstavljajo nižji delež med vsemi brezposelnimi, kot v regiji in državi⁶⁹. Torej, kljub temu, da se aktivnost mladih Bohincev zmanjšuje, je še vedno nad povprečjem. Kot posledica zmanjševanja aktivnosti, pa tudi v Bohinju narašča neaktivnost domače mladine (71,6%), sicer manj kot na Gorenjskem (75,%), pa tudi malo manj kot v državi (73,5%). Neaktivnost mladih pa se iz leta v leto še povečuje, saj je bilo leta 1999 mladih neaktivnih v Sloveniji le 58,6%, leta 2002 pa že kar 73,5%.

Vzrok neaktivnosti, tako na ravni države, regije, kot občine Bohinj, lahko iščemo predvsem v povečanem izobraževanju. To nam dokazuje povečanje študentov na univerzitetni ravni

⁶⁸ Za primerjavo Slovenije z EU naj povemo, da je stopnja zaposlenosti mladih (ki vključuje tudi neformalno delo, bodisi študentov, bodisi upokojencev), merjena po ADS (2. četrletje 2002) bila 31,2%, kar je manj od povprečja EU (Poročilo o razvoju, 2003: 122).

⁶⁹ Stopnja anketne brezposelnosti mladih (15-24 let) je bila leta 2002 16,1 odstotna (2. četrletje), kar je še vedno več kot dvakrat več od povprečne stopnje anketne brezposelnosti v populaciji (6,4%) (Poročilo o razvoju, 2003:121).

izobraževanja. V šolskem letu 1998/99 je bilo na dodiplomski študij vpisanih 74148 študentov, v gorenjski statistični regiji 7668, od tega 129 s stalnim prebivališčem v Bohinju, kar predstavlja 1,7% vseh (Statistični letopis,1999). V šolskem letu 2003/2004 je število študentov na visokošolskih zavodih naraslo, v državi za 86357, v regiji na 9522, v Bohinju pa kar na 215, kar pomeni za 66,7% (oz. na 2,6% med vsemi študenti na Gorenjskem) (SURs, interni podatki).

Slika lokalnega mladinskega trga delovne sile pa nam bo dodatno osvetlila analiza strukture zaposlenih (delovno aktivnih) kot tudi brezposelnih mladih Bohincev, ki sledi.

4.2.1 ZAPOSLENOST MLADIH

Konec leta 2002 je bilo po podatkih SRDAP delovno aktivnih 177 mladih Bohincev, od tega 106 (59,9%) moških in 71 (40,1%) žensk. Zaposleni mladi v podjetjih predstavljajo večino (84,2%), samozaposlenih in pri njih zaposlenih pa je 15,8% (SRDAP, 2002). Zanimivo pa je, da se je delež samozaposlenih in pri njih zaposlenih od leta 1998 do 2002 povečal za več kot 5 odstotka, medtem ko se je delež zaposlenih v podjetjih zmanjšal (glej tabela 4.2), kar je več, kot se je v enakem obdobju povečal delež samozaposlenih in pri njih zaposlenih v Sloveniji (v letu 1998 je bilo samozaposlenih in pri njih zaposlenih 23,2 % mladih oseb, leta 2002 pa 25,5%) (SRDAP, 1998-2002). Razumljivo je, da se mladi redko samozaposlujejo, ker za takšno obliko nimajo dovolj delovnih izkušenj, potrebnih informacij, poslovnih partnerjev ter sredstev (Trbanc, 1992), zato lahko sklepamo, da se povečuje delež mladih, ki ne opravljajo samostojne dejavnosti, pač pa dela pri zasebnikih. Kar pa je po mojem mnenju zelo spodbudno, saj si na ta način pridobijo veliko izkušenj in informacij, in jim kasneje lahko pride prav pri samostojni poti. Tako samozaposleni in pri njih zaposleni mladi predstavljajo 11% vseh delovno aktivnih, zaposleni v podjetjih in drugih organizacijah pa 8,5% (glej tabela 4.2).

Zaposlenih v podjetjih v Bohinju (torej ne glede na stalno prebivališče), pa je bilo 81,3%, samozaposlenih oz.pri njih zaposlenih pa kar 18,7% mladih, kar kaže na to, da se v Bohinju povečujejo možnosti samozaposlovanja, predvsem na področju storitev, pa tudi gradbeništvo in predelovalne dejavnosti. Je pa v Bohinju skupaj zaposlenih mladih le 123 (med njimi

62,6% moških in 37,4% žensk) (SRDAP, 2002). To pomeni, (tako kot pri celotni delovno aktivni populaciji), da tudi za mlade ni na voljo dovolj delovnih mest.

Kot smo že ugotovili, se število delovno aktivnih mladih zmanjšuje. Poglejmo pa si na katerih področjih dejavnosti se mladi Bohinci bolj oz. manj zaposlujejo.

Tabela 4.4: Gibanje delovno aktivni mladih, stari od 15 do 24 let, po dejavnostih, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, leta 1998 in 2002

Področje dejavnosti		1998		2002		Indeks02/98
		število	Delež (%)	število	Delež (%)	
D	Predelovalne dejavnosti	73	36,1	59	33,3	80,8
E	Oskrba z elektriko,plinom,vodo	2	1	0	0	
F	Gradbeništvo	24	11,9	29	16,4	120,8
G	Trgovina,popravila mot.vozil	15	7,4	19	10,7	126,7
H	Gostinstvo	35	17,3	26	14,7	73,3
I	Promet,skladiščenje,zveze	11	5,4	11	6,2	100,0
J	Finančno posredništvo	2	1	0	0	
K	Nepremičnine,najem,poslovne	12	5,9	8	4,5	66,7
L	Javna uprava,obramba,soc zavarovanje	6	3	7	4	116,7
M	Izobraževanje	2	1	6	3,4	300
N	Zdravstvo,socialno varstvo	12	5,9	8	4,5	66,7
O	Dr.javne,skupne in osebne storitve	8	4	4	2,3	50
D-F	Nekmetijske dejavnosti	99	49	88	49,7	88,9
G-O	Storitvene dejavnosti	103	51	89	50,3	86,4
Skupaj delovno aktivni* mladi		202	100%	177	100%	87,6

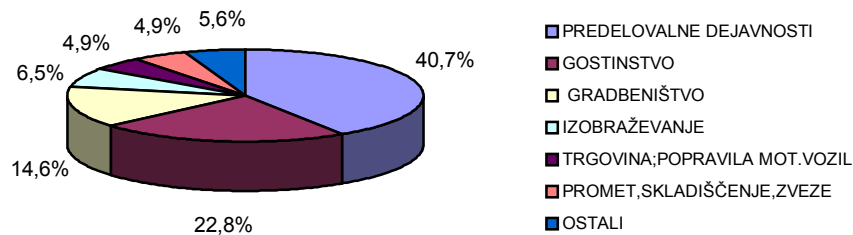
Vir: SURS, SRDAP, podatki za leti 1998 in 2002,stanje vsakega leta na dan 31.12.; lasten izračun indeksa**

* med delovno aktivne niso všteti ni kmeti. **indeks je razmerje med številom delovno aktivnih v posameznem področju dejavnosti predhodnega (2002) in preteklega leta (1998).

Največ domače mladine je zaposlena v predelovalnih dejavnostih (33,3%), vendarle pa se ta delež zmanjšuje (indeks 80,8). Gostinstvo, ki je bilo na drugem mestu leta 1998, tudi izgublja pri zaposlovanju mladih, (delež zaposlenih v gostinstvu padel iz 17,3% na 14,7 v letu 2002, indeks 74,3) in je leta 2002 šele na tretjem mestu. Glede na to, da je (in bo) turizem eden izmed paradnih konjev razvoja Bohinja, to ni dober znak. Narašča pa zaposlovanje v gradbeništvu, trgovini. Pa tudi na področju javne uprave in izobraževanja. Vsekakor se domača mladina največ zaposluje v storitvenih dejavnostih (50,3%), takoj za njimi so nekmetijske dejavnosti z 49,7 odstotki. Zaposlovanja mladih v kmetijskih dejavnostih pa praktično ni, saj je kmetov na splošno v Bohinju vedno manj, njihova starost pa zelo visoka. Tudi delež mladih zaposlenih v Sloveniji je v teh dejavnostih zelo nizek.

V naslednjem grafu pa pogledjmo še zaposlitve mladih v Bohinju, torej kakšne možnosti imajo za zaposlitev v občini Bohinj.

Graf 4.5: Delovno aktivni mladi, stari 15 do 24 let, po dejavnostih glede na občino dela, v občini Bohinj, 2002

Vir: SURS, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, stanje 31.12.2002

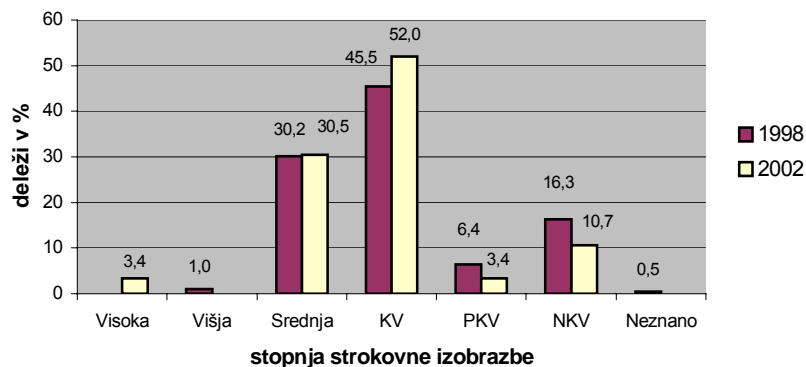
Že na prvi pogled lahko opazimo, da je največji delež zaposlenih mladih v občini Bohinj v predelovalnih dejavnostih, kar 40,7% vseh delovnih mest. Prevladuje pa obdelava in predelava lesa. To je bilo pričakovati, saj gospodarstvo temelji na predelovalni dejavnosti in lesni industriji. Lip Bled d.d.-podružnica Bohinj je največje podjetje v Bohinju. Na drugem mestu je gostinstvo z 22,8%, kar je precej več kot se v tej dejavnosti zaposluje domača mladina (14,7%). Torej očitno je, da med mladimi Bohinci ni toliko zanimanja za to dejavnost, ko je na voljo delovnih mest. Mladi, zaposleni v gostinstvu, predstavljajo 11,6 % vseh zaposlenih v gostinstvu. Velik delež zaposluje še gradbeništvo, sledi izobraževanje, ter z manjšimi deleži še promet, skladiščenje in zveze. Lahko ugotovimo, da nekmetijske dejavnosti zaposlujejo več (55,3%) mlade delovne sile v občini Bohinj kot storitvene dejavnosti (44,7%). Kar je presenetljivo, glede na to, da v splošnem storitvene dejavnosti naraščajo. Vendar - to je dokaz, da je zaposlovanje odvisno predvsem od naravnosti lokalnega okolja.

Ta primerjava nam pokaže, da tudi za mlade Bohince ni dovolj delovnih mest »doma«. Oziroma, lahko trdim, da ni dovolj kakovostnih in primernih delovnih mest, glede na njihove želje, pa tudi usposobljenost, saj se izobraževalne aspiracije povečujejo tudi med mladimi v Bohinju. V šestletnem obdobju se je vpis študentov povečal kar za 67%, leta 2000/01 so bili

na magistrski in specialistični študij vpisani 3, leta 2001/02 že 9 (Rezultati raziskovanj št786/2002). Toda za mlad intelektualni kapital v samem Bohinju ni dovolj možnosti in priložnosti za strokovni razvoj, in že smo pri lokalnem »**begu možganov**« oziroma **migracijah**. Od 177 mladih zaposlenih Bohincev se jih je konec leta 2002 vsak dan dnevno vozilo na delo izven občine 71, kar je kar 40%. Med vsemi dnevnimi delovnimi migranti iz Bohinja to predstavlja 8,2%. Največ jih hodi na delo v sosednje občine: Radovljica (16), Bled (15) in Jesenice(11), veliko tudi v Kranj in Ljubljano. Zanimivo je, da v sosednje občine hodi več moških, v Kranj in Ljubljano pa več žensk (SRDAP, 2002). To je moč razložiti z »bolj moškimi« oz. »bolj ženskimi« poklici, predvsem pa s samim gospodarstvom v teh občinah. Sicer pa migrira 30 oz. 42,3% žensk in 41 oz. 57,7% moških. Med moškimi je največ kvalificiranih migrantov (22), veliko tudi s srednjo stopnjo izobrazbe (13). Žensk pa največ s srednjo izobrazbo (13), in prav toliko tudi kvalificiranih, kar pa je manj v primerjavi z moškimi. Z visoko stopnjo izobrazbe migrirajo 3 mladi, kar je polovica, če upoštevamo, da je vseh zaposlenih z visoko stopnjo izobrazbe le 6 (SRDAP, 2002). Doma, v Bohinju, jih živi in dela 106 (60%), od tega 65 oz. 61,3% moških in 41 oz. 38,6% žensk. To je odraz bolj v industrijo naravnane gospodarstva v Bohinju, ki potrebuje pretežno moško delovno silo. V nasprotju z ostalim prebivalstvom, ki se raje vozi na delo, kot da bi se preselili, pa pri mladih obstaja tudi ta nevarnost, da se po končanju študija ne vrnejo v domači kraj, kar pa za tako majhen kraj kot je Bohinj pomeni veliko izgubo.

Kakšna pa je izobrazbena struktura mladih zaposlenih Bohincev nam prikazuje graf 4.6.

Graf 4.6: Izobrazbena struktura mladih, starih od 15 do 24 let, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, leta 1998 in 2002 (v deležih)

Vir: SURS, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, 1998, 2002, stanje 31.12.

V opazovanem petletnem obdobju ni drastičnih sprememb. Največ delovno aktivnih mladih Bohincev je kvalificiranih (92 oz. 52%), katerih delež je še porasel, sledi srednja strokovna izobrazba (54 oz. 30,5%). Zaznati je upad nizko kvalificiranih, ter porast visoko izobraženih, saj jih leta 1998 sploh ni bilo, le 2 oz. 1% z višjo izobrazbo, medtem ko je bilo leta 2002 že 6 (3 ženske in 3 moški) oz. 3,4 % vseh zaposlenih mladih, kar je spodbudno (glej tabela 4.7). Razumljivo je, da je ta odstotek nizek, saj največ diplomantov visokošolskega strokovnega študija diplomira pri 24 letih, univerzitetnega študija pri 25 letih, podiplomskega pa šele med 30. in 34. letom. Značilno je tudi, da ženske diplomirajo prej kot moški (Statistične informacije št.164/5, 2003: 11). Čeprav je žensk manj, pa imajo le-te boljše izobrazbeno strukturo. Po podatkih SRDAP leta 1999 ni bilo nobenega moškega z visoko izobrazbo, ženske pa 3. Do leta 2002 se je to razmerje že bolj izenačilo. Visoko izobraženi so med zaposlenimi v podjetjih, nobenega pa ni med samozaposlenimi (SRDAP, 1998-2002).

Tabela 4.7: Delovno aktivni mladi, stari od 15 do 24 let, s stalnim prebivališčem v občini Bohinj, po dejavnosti in stopnji strokovne izobrazbe, 2002

Področje dejavnosti		skupaj	Stopnja strokovne izobrazbe				
			Visoka	Srednja	KV	PKV	NKV
D	Predelovalne dejavnosti	59	3	17	27	1	11
F	Gradbeništvo	29		4	17	5	3
G	Trgovina;popravila mot.vozil	19		5	14		
H	Gostinstvo	26		8	14		4
I	Promet,skladiščenje,zveze	11		2	9		
K	Nepremičnine,najem,poslovne	8		3	4		1
L	Javna uprava,obramba,soc zavarovanje	7		5	2		
M	Izobraževanje	6	2	3	1		
N	Zdravstvo,socialno varstvo	8	1	7			
O	Dr.javne,skupne in osebne storitve	4			4		
Skupaj delovno aktivni mladi		177	6	54	92	6	19

Vir: SURS, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, 2002, stanje 31.12.

Opomba: z višjo stopnjo izobrazbe ni bilo nobenega mladega, zato tudi ni v tabeli prikazana.

S srednjo izobrazbo jih je največ zaposlenih v predelovalnih dejavnostih, sledi gostinstvo in izobraževanje. Vidimo, da jih je med kvalificiranimi večina v predelovalnih dejavnostih, še vedno pa jih je veliko v gostinstvu in trgovini. Polkvalificiranih in nekvalificiranih ni drugje kot v industriji, torej predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu.

Če nekoliko pod drobnogled vzamemo gostinstvo (26 zaposlenih), vidimo, da jih je več kot pol (14 oz. 53,8%) kvalificiranih, s srednjo izobrazbo tudi kar precej, nobenega pa z višjo ali visoko izobrazbo. Lahko rečemo, da za gostinstvo in turizem ni zadostnega zanimanja, tudi

aspiracij po višji in boljši izobrazbi na tem področju. O tem pričajo tudi podatki o vpisu dijakov v srednje šolsko izobraževanje. V šolskem letu 2002/03 je bilo največ dijakov (vseh je bilo 223) s stalnim prebivališčem v občini Bohinj vpisanih na srednje šole ekonomskega področja (52 oz. 23,3%), sledi splošno izobraževanje (40 oz. 17,2%) in strokovne gimnazije (13,5%), lesarsko področje (8,1%) in šele na petem mestu z 7,6 odstotki gostinsko in turistično področje (SURS, 2004). Tudi študentje se v večini vpisujejo (šolsko leto 2003/04) na ekonomsko fakulteto (13%), sledita filozofska (12,6%) in pedagoška fakulteta (7,9%) ter s 7 odstotki FOV Kranj, fakulteta za upravo in elektrotehniko. Na visoko šolo za turizem je bilo vpisanih le 6 oz. 2,8 odstotka študentov (SURS, 2004).

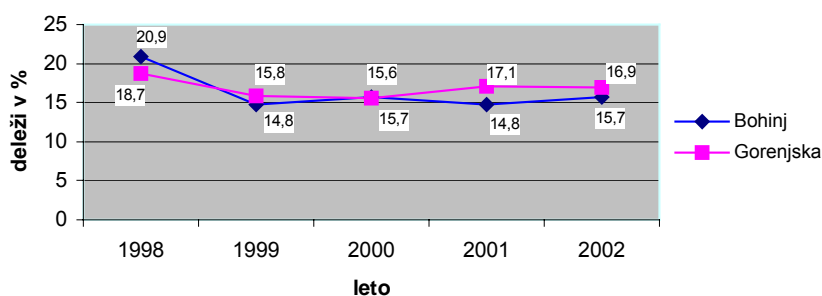
Ugotovili smo že, da je stopnja brezposelnosti v Bohinju v primerjavi z regijo in državo nizka. Videli pa smo tudi, da sama stopnja brezposelnosti še ne odraža problematičnosti brezposelnosti. Kakor koli že, pa je stopnja mladinske brezposelnosti tudi v Bohinju višja od stopenj brezposelnosti v drugih starostnih kategorijah (stopnja reg. brezposelnih mladih je bila konec leta 9,7%, vseh brezposelnih pa 5,6%). Brezposelnost mladih pa lahko povzroči za družbo in še posebej za manjše lokalno okolje veliko izgubo, če je med brezposelnimi tudi veliko višje in visoko izobraženih kadrov. Zato si v nadaljevanju (na kratko) pogledjmo, kakšna je struktura mladih brezposelnih v Bohinju, v primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo.

4.2.2 BREZPOSELNOST MLADIH

Mladinska brezposelnost je postala resnejši problem v obdobju tranzicije v devetdesetih letih. Leta 1993 je stopnja anketne brezposelnosti mladih znašala 24,2 odstotka (Trbanc, Verša, 2002: 345), leta 1999 je začela upadati (18,1 %) in leta 2002 le-ta znašala 16,1 % (Poročilo o razvoju 2003, 2003: 121). To pomeni, da se položaj mladih na TDS izboljšuje, v primerjavi z ostalimi kategorijami, npr. starejšimi (Trbanc, Verša, 2002: 345). Tudi na Gorenjskem in v Bohinju je po letu 1999 opaziti precejšen upad števila brezposelnih (glej tabela 4.2). Največji delež med brezposelnimi pa prav tako kot v Sloveniji in na Gorenjskem, tudi v Bohinju predstavljajo starejši (glej tabela 3.6). Naslednji graf prikazuje gibanje deležev mladih Bohincev med vsemi brezposelnimi v obdobju 1998 do 2002, v primerjavi z Gorenjsko.

Graf 4.8: Gibanje deležev mladih, starih od 15 do 24 let, med vsemi brezposelnimi v občini Bohinj in na Gorenjskem v obdobju 1998 do 2002

Vir: ZRSZ-OS Kranj, interni podatki za obdobje 1998-2002, stanje vsakega leta na dan 31.12.; lastni izračuni deležev*
 *deleži so izračunani glede na celotno število registrirano brezposelnih oseb ob koncu vsakega leta

Vidimo, da je delež med vsemi brezposelnimi bil visok leta 1998, po letu 1999 pa upada tako v Bohinju kot na Gorenjskem. V naslednjih letih pa je ta delež bolj ali manj konstanten, le leta 2002 je v primerjavi z predhodnim letom delež mladih brezposelnih v Bohinju spet večji. V Bohinju je tako kot med vsemi brezposelnimi prebivalci, tudi pri mladih brezposelnih opaziti manjša nihanja iz leta v leto. Kljub temu pa je leta 2002 v Bohinju še vedno manjši delež brezposelnih mladih, starih od 15 do 24 let (15,7%) med vsemi brezposelnimi kot na Gorenjskem (16,9%) in v Sloveniji (19,2%). Precej več jih je brezposelnih mladih do 26 let, v Bohinju 20,7% vseh brezposelnih (na Gorenjskem 21,7% in v Sloveniji 25,5%). Zmanjševanje odstotka registrirano brezposelnih med vsemi registrirano brezposelnimi je na eni strani posledica demografskih dejavnikov (padanje natalitete in staranje prebivalstva), na drugi pa prav gotovo podaljševanja izobraževanja. Zato si v naslednji tabeli pogledimo deleže mladih brezposelnih glede na opredeljena obdobja mladosti v Bohinju, na Gorenjskem in v Sloveniji.

Tabela 4.9: Mladi registrirano brezposelni glede na opredeljena obdobja mladosti, v občini Bohinj, na Gorenjskem in v Sloveniji, 2002

Obdobje mladosti*	Bohinj		Gorenjska		Slovenija	
	število	delež (%) med vsemi reg bp.	število	delež (%) med vsemi reg.bp.	število	delež (%) med vsemi reg. bp.
15-19	4	3,3	140	2,0	1997	2,0
20-24	15	12,4	1047	14,9	17104	17,2
25-29	16	13,2	852	12,1	14450	14,5
Vsi bp.	121	100 %	7041	100%	99607	100%

Vir: ZRSZ-OS Kranj, interni podatki; stanje na dan 31.12.2002

* 15 do 19 let-klasična mladost ali adolescenca; 20 do 24 let-postmladost ali postadolescenca in 25 do 29 let-mlajša odraslost (Ule, 1996: 9-18).

Vidimo, da je v Bohinju med mladimi največji delež brezposelnih v starosti od 25 do 29 let v t.i. mlajši odraslosti (Ule idr.) oziroma je ta delež večji kot v ostalih dveh obdobjih. V primerjavi z Gorenjsko in Slovenijo je to nad-povprečjem, saj je tako na Gorenjskem kot v Sloveniji delež brezposelnih mladih največji v starosti 20 do 24 let. S tem lahko razložimo tudi nižjo stopnjo brezposelnosti mladih (starih od 15 do 24 let), saj se jih v t.i. postmladosti še veliko izobražuje, in lahko predvidevamo, da jih v obdobju 25 do 29 let starosti, veliko šele prvič vstopa na TDS oz. postanejo brezposelni šele v tem obdobju. To dokazuje tudi precejšen delež brezposelnih Bohincev starih od 25 do 34 let, ki je leta 2002 znašal 19,8 % in je bil višji kot na Gorenjskem (19,6%), še vedno pa pod povprečjem države (23,7%) (ZRSZ-OS Kranj, interni podatki).

Mladi po končanem izobraževanju ponavadi vstopajo na trg delovne sile tudi kot iskalci prve zaposlitve, kjer izobrazba igra pomembno vlogo. To prikazuje spodnja tabela.

Tabela 4.10: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih mladih (do 26 let) in iskancev prve zaposlitve, s stalnim prebivališčem v občini Bohinju, na Gorenjskem in v Sloveniji, 2002

Stopnja izobrazbe		Bohinj				Gorenjska (OS Kranj)				Slovenija			
		Mladi do 26 let		Iskalci prve zaposlitve		Mladi do 26 let		Iskalci prve zaposlitve		Mladi do 26 let		Iskalci prve zaposlitve	
		Št.	Delež (%)*	Št.	Delež	Št.	Delež	Št.	Delež	Št.	Delež	Št.	Delež
I.+II.	vsi	9	36,0	10	55,6	647	42,3	490	43,8	9367	36,9	9024	41,4
	ženske	6	33,3	9	50,0	275	18,0	232	20,7	4018	15,8	4684	21,5
III.+IV.	vsi	9	36,0	2	11,1	424	27,7	214	19,1	7003	27,6	3696	16,9
	ženske	5	27,8	1	5,6	244	15,9	132	11,8	3882	15,3	2062	9,5
V.	vsi	7	28,0	4	22,2	398	26,0	324	28,9	8251	32,5	7667	35,1
	ženske	7	38,9	3	16,7	262	17,1	211	18,8	5111	20,1	4555	20,9
VI.	vsi	0		0	0	5	0,3	8	0,7	100	0,4	209	1,0
	ženske					2	0,1	3	0,3	67	0,3	125	0,6
VII.+	vsi	0		2	11,1	57	3,7	84	7,5	655	2,6	1221	5,6
	ženske			1	5,6	42	2,7	51	4,6	511	2,0	817	3,7
skupaj	vsi	25	100,0	18	100	1531	100	1120	100	25376	100	21817	100
	ženske	18	72,0		77,8	825	53,9	629	56,2	13589	53,6	12243	56,1

Vir: ZRSZ - OS Kranj, interni podatki, stanje na dan 31.12.2002; lasten izračun deležev.

* gre za deleže med mladimi brezposelnimi (do 26 let) in med iskalci prve zaposlitve, glede na stopnjo izobrazbe ter deleže žensk med mladimi brezposelnimi in iskalci prve zaposlitve, glede na stopnjo izobrazbe.

Največ mladih brezposelnih ima še vedno nizko stopnjo izobrazbe, tako v Bohinju, regiji in državi. Na Gorenjskem pa je opaziti nekoliko višji odstotek mladih brezposelnih z univerzitetno izobrazbo. Zdi se, da vse bolj postajajo problem tako v Bohinju kot v Sloveniji, tudi srednje izobraženi. Kar kaže tudi izobrazbena struktura prvih iskancev zaposlitve. V

Bohinju jih je kar 55,6% odstotka imelo le I in II. stopnjo izobrazbe, enako velik delež je tudi na Gorenjskem in Sloveniji. Takoj za njimi pa so tako v Bohinju (sicer z manjšimi odstotki) kot v regiji in državi srednje izobraženi. Med prvimi iskalci zaposlitve jih je imelo v Bohinju kar 11 % univerzitetno izobrazbo, medtem ko je ta delež na Gorenjskem in v Sloveniji nižji. Po eni strani še veliko mladih vstopa na TDS brez ali z nizko izobrazbo, po drugi pa vedno več z visoko izobrazbo. In to je tudi eden od razlogov za takšno izobrazbeno strukturo mladih brezposelnih.

Spol je za položaj mladih na TDS še pomembnejši dejavnik kot pri ostalih starostnih kategorijah. V drugi polovici devetdesetih let se je začel delež žensk med vsemi brezposelnimi dvigovati in je leta 1999 prvič znašal več od 50 odstotkov, še večji pa je bil delež žensk med mladimi brezposelnimi, 52,2% (Trbanc, Verša, 2002: 355), leta 2002 pa že 53,6%. V Bohinju pa je le-ta še bolj zaskrbljujoč, kar 72 % med mladimi brezposelnimi predstavljajo ženske. Med prvimi iskalci zaposlitve pa kar 77,8%. Zakaj je temu tako? Obstaja več razlag, pogosta pa je ta, da so mlajše ženske zaradi reproduktivne faze, v katero vstopajo pogosto pri delodajalcih manj zaželeni delovna sila (Trbanc, Verša, 2002: 355). Zanimivo pa je, da je med nižje izobraženimi več moških brezposelnih, med višje pa več žensk, kar je odraz tega, da je delež žensk večji že pri vpisu v višje in visokošolske programe, pa tudi veliko žensk študira na humanističnih in družboslovnih smereh, kjer je težje najti zaposlitev (Geržina, 1996: 137-138). Poleg tega pa menim, da je zaposlenost žensk odvisna tudi od samih zaposlitvenih priložnosti v določenem okolju. V Bohinju je več delovnih mest »pisanih na kožo moškim«, še predvsem z nižjimi stopnjami izobrazbe (predelovalne dejavnosti-lesna industrija in kovinarstvo, gradbeništvo, ukinitvev tekstilne industrije) in je tudi več moškega prebivalstva.

Pri brezposelnosti pa je najbolj zaskrbljujoče njeno trajanje, še posebej če je dolgotrajno⁷⁰. Polovica iskalcev prve zaposlitve jo je leta 1999 iskala do enega leta. Mednje spadajo višje izobraženi, pripravljeni sprejeti zaposlitve za določen čas, včasih tudi zaposlitve, ki so po zahtevnosti pod ravno izobrazbo, ki so jo dosegli (Trbanc, Verša, 2002: 255). Preostale iskalce zaposlitve in mlade brezposelne lahko opišemo kot jedro mladinske brezposelnosti. Po

---

⁷⁰ Dolgotrajna brezposelnost je opisana kot neprostovoljna odsotnost z dela, ki traja več kot 1 leto (Clasen, 1997). To je najhujša oblika nezaposlenosti, ki s seboj prinaša največ negativnih učinkov za posameznika in za določene družbene skupine in tudi za državo. Dolgotrajno brezposelni so bolj izpostavljeni socialni in ekonomski izoliranosti, nezanimivi za delodajalce in odvisni od različnih socialnih pomoči ali pa obsojeni na družbeno škodljivo vedenje (kriminal in siva ekonomija) (Dominikuš, 2002: 320-321).

podatkih ZRSZ OS Kranj je bilo konec leta 2002 kar 24% mladih brezposelnih (do 26 let) Bohincev nad letom dni, kar je več kot na Gorenjskem (20%), še vedno pa precej pod povprečjem države (v Sloveniji pa 34,3%). Izobrazbena struktura teh je slaba, prevladuje I. in II. stopnja, veliko pa jih je tudi z III. in IV. ter V. stopnjo izobrazbe, še zlasti v državi. Največ brezposelnih mladih je zaposlitev našlo v obdobju 3 do 6 mesecev (v Bohinju 44%, na Gorenjskem 37,6%, v Sloveniji 32,3%), in sicer največ mladih brezposelnih Bohincev s V. stopnjo izobrazbe (54,4%). Prav tako v Sloveniji (43,3%), medtem ko so bili na Gorenjskem bolj uspešni tisti s I. in II. stopnjo izobrazbe (36,9%) in s V. stopnjo (31,8%). Najhitreje so v Bohinju zaposlitev dobili (to je v 3 mesecih) mladi z I. in II. ter III. in IV stopnjo izobrazbe (ZRSZ-OS Kranj, interni podatki).

Stopnja izobrazbe se kaže kot eden odločilnih faktorjev trajanja brezposelnosti. Praviloma velja, da čim višjo stopnjo izobrazbe imajo mladi, manj časa traja brezposelnost. Tako na Gorenjskem kot v Sloveniji so mladi brezposelni z VII.+ stopnjo izobrazbe zaposlitev našli večinoma v 3 mesecih ali v pol leta. Nizkovalificirani pa so v povprečju čakali nad 1 do 2 let. Kljub temu pa menim, da to pravilo danes ne velja več v polni meri, saj se trajanje brezposelnosti visoko izobraženih podaljšuje. In včasih se zdi, da tisti z nižjo stopnjo izobrazbe veliko hitreje najdejo delo. Kljub temu, da v Bohinju med mladimi ni bilo brezposelnih z višjo in visoko izobrazbo, pa nam delež le-teh med prvimi iskalci zaposlitve in med vsemi brezposelnimi, pove, da v Bohinju in tudi širši okolici postaja zaposlovanje visoko izobraženih kadrov problem.

5. ...O MOŽNOSTIH POSPEŠEVANJA ZAPOSLOVANJA MLADIH...

5.1 STRATEGIJA ZAPOSLOVANJA

Vsaka država ima za reševanje ključnih problemov številne mehanizme in ukrepe, s katerimi poskuša odpraviti ali vsaj omiliti probleme. Predpogoj reševanja problemov, pa je, kot smo že ugotovili, jasno oblikovana strategija razvoja države oziroma njenih področij, saj brez njih ne moremo niti definirati niti kvantificirati problemov.

Tako vse evropske države, med katere spada tudi Slovenija, za odpravljanje pomanjkljivosti na trgu delovne sile uporabljajo politiko zaposlovanja⁷¹. Politika zaposlovanja temelji tako na pasivnih kot tudi aktivnih ukrepih zaposlovanja⁷². Ne enim ne drugim na tem mestu ne bomo posvečali veliko pozornosti. Med ukrepi APZ naj omenimo le tiste, katerih se mladi brezposelni najpogosteje udeležujejo. To so delavnice za iskanje poklicne poti in zaposlitve, klubi za iskanje zaposlitve, programi izpoplnjevanja in usposabljanja, ukrep usposabljanje z delom s sklenjenim delovnim razmerjem, usposabljanje z delom brez delovnega razmerja, javna dela, program izobraževanja in pridobitve poklicnih kvalifikacij-certifikatov-za brezposelne osebe – »Program 10000« (Letno poročilo 2002 ZRSZ, 2003).

V skladu z politiko zaposlovanja v Evropski uniji, je Slovenija leta 2001 sprejela strateški dokument, ki opredeljuje razvoj trga delovne sile v Sloveniji - Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 (NPZapos). Po vzoru novega evropskega modela uvaja celostni pristop k zmanjševanju brezposelnosti in spodbujanju zaposlovanja, in predpostavlja aktivno in usklajeno sodelovanje gospodarstva, šolstva in finančnega področja pri uresničevanju ciljev zastavljene politike (NPZapos do leta 2006, 2001). V tem dokumentu so

---

⁷¹ Politika zaposlovanja pomeni postavljanje ciljev, oblikovanje programov in ukrepov ter zagotavljanje virov in izvajanje dejavnosti za njihovo uresničevanje. V ožjem pomenu je dejavnost države in njenih organov na področju zaposlovanja, v širšem pa se nanaša na usklajevanje in prizadevanje za uresničevanje interesov širšega kroga socialnih dejavnikov, zainteresiranih za zaposlovanje (Kajzer, 2002: 495).

⁷² Aktivna politika zaposlovanja so raznovrstni programi in ukrepi, s katerimi država neposredno in selektivno posega na trg delovne sile, da bi med delovno aktivne vključila in/ali v tem statusu zadržala čim več delovno sposobnega prebivalstva in da bi preprečila in/ali zmanjšala brezposelnost. Običajno vključuje programe zaposlovanja, usposabljanja in odpiranja novih delovnih mest (Kajzer, 2002: 491).

povzete t.i. Luksemburške smernice za zaposlovanje⁷³, razdeljene v štiri stebre: *povečanje zaposljivosti prebivalstva, pospeševanje podjetništva prebivalstva, povečevanje prilagodljivosti podjetij in zaposlenih ter izenačevanje možnosti zaposlovanje*. Ena osrednjih ciljnih skupin vseh štirih stebrov so prav mladi (Trbanc, Verša, 2002: 363).

Slovenija je še pred polnopravnim članstvom v EU sledila vsem smernicam evropske strategije zaposlovanja, in novemu strateškemu cilju Lizbonskega Evropskega Sveta (iz leta 2000, za obdobje do leta 2010), ki združuje tri cilje: *polna zaposlenost, izboljšanje kvalitete in produktivnosti dela ter utrditev socialne povezanosti in vključenosti*. Še posebej so izpostavljeni cilji na področju delovnega aktiviranja prebivalstva, med katerim so tudi ukrepi za zaposlovanje mladih. Leta 2003 pa je Svet EU sprejel revidirane smernice nove evropske strategije zaposlovanja, ki jih morajo upoštevati vse članice. Le-te je Slovenija že upoštevala pri pripravi predloga Programa APZ za leto 2004, jih uskladila s cilji Nacionalnega programa na področju trga dela in zaposlovanja do leta 2006 in jih upoštevala pri pripravi Nacionalnega akcijskega programa za zaposlovanje za leto 2004 (NAPzapos za leto 2004, 2003).

Z vidika zaposlovanja mladih na regionalnem ali lokalnem nivoju, bi med desetimi smernicami evropske in slovenske strategije zaposlovanja izpostavila predvsem dva: *spodbujanje podjetništva in promocija ustvarjanja novih delovnih mest ter odprava regijskih razlik v zaposlovanju*, ki jih bo moč doseči z vlaganjem v človeške vire na regionalni ravni, oblikovanje lokalnih zaposlitvenih programov, spodbujanje samozaposlovanja, prilagodljivosti podjetij in delavcev, vseživljenjskega učenja, spodbujanje uveljavljanja novih oblik dela (npr. delo na domu, delo na daljavo) (NAPzapos za leto 2004, 2003). Pri tem bodo pomembno vlogo odigrali t.i. Partnerski sveti, ki jih bo ustanovilo MDDSZ preko Zavodov za zaposlovanje. K sodelovanju bodo povabljene območne gospodarske in obrtne zbornice, zavodi za izobraževanje, agencije za regionalni razvoj, lokalne skupnosti, sindikati in združenje delodajalcev ter nevladne organizacije, s ciljem zmanjševanja razlik v stopnji razvitosti regij (NAPzapos za leto 2004, 2003). To nalogo je že izpolnila OS Kranj ZRSZ, ko je v maju 2004 ustanovila Svet partnerjev⁷⁴ - posvetovalno telo za strateška in razvojna vprašanja trga dela v regiji. Svet lahko s svojo aktivno vlogo vpliva na pripravo programov

---

⁷³ Luksemburške smernice so bile prvič sprejet leta 1998, od takrat dalje jih Svet EU vsako leto dopolnjuje. Vsaka članica pa na podlagi tega oblikuje svoje akcijske načrte (Kajzer, 2002:494).

⁷⁴ Svet partnerjev sestavljajo: predsednica sveta in direktorica ZRSZ OS Kranj, zastopnik občin- župan občine Škofja Loka, zastopnik območne obrtne zbornice, gospodarske zbornic, RRA BSC Kranj, regijske izobraževalne institucije (direktorica Ljudske univerze Jesenice) in predstavnik sindikata (Zavrl Žlebir, 2004: 17).

odpiranja delovnih mest v regiji, pripravo programov zaposlovanja, spremljanje teh programov in problematiko na trgu dela na Gorenjskem in podobno (Završ Žlebir, 2004: 17).

Glede na to, da regije postajajo dodaten, če ne že nujen vzvod razvoja, ni presenetljivo, da Evropska strategija zaposlovanja poudarja, da brez sodelovanja regionalne in lokalne ravni cilji ne morejo biti doseženi. Tako marca 2000 sprejeta Lizbonska deklaracija izpostavlja lokalno dimenzijo razvoja: »popolnoma decentraliziran ukrep, v skladu z načelom subsidiarnosti, v katerem bodo aktivno vključeni tako države članice, regionalne in lokalne ravni, kot tudi socialni partnerji in civilna družba, z uporabo različnih oblik sodelovanja« (http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/local_employment/dimension_en.htm, 5.07.2004). Vendarle je vključenost regionalnih in lokalnih akterjev odvisna od političnih in ustavnih struktur vsake članice posebej. Nedvomno pa je, da ravno lokalni akterji najbolj poznajo lokalne pogoje, želje in potrebe ljudi. In da se prav na lokalni ravni lahko ustvarjajo nova delovna mesta; v storitvah - od turizma do prometa; v socialnem sektorju – pomoč na domu, vzgoja otrok, okoljevarstvenem sektorju itd. Skratka možnosti so ogromne (http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/local_employment/index_en.htm, 5.07.2004). V tem vidim tudi priložnost za Bohinj.

5.2 DINAMIČNEJŠE ZAPOSLOVANJE MLADIH V BOHINJU?

Zdi se, da se Slovenija zaveda pomena vključevanja regionalnih in lokalnih akterjev, saj v programu razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 ponuja uporabno iztočnico. Za doseganje cele vrste strateških ciljev slovenske politike zaposlovanja (prilagojene evropski) predvideva ukrep »partnerstva pri zagotavljanju trajnostnega razvoja in kreiranja delovnih mest v okviru lokalnih zaposlitvenih iniciativ«, v katerem je zapisano:

»Za Slovenijo, kot deželo z izjemno naravno raznolikostjo, ki mora postati njena mednarodna komparativna prednost in prepoznavnost, je ključnega pomena zagotavljanje trajnostnega, okolju in ljudem prijaznega razvoja. Okoljevarstvene in socialno varstvene storitve bodo pri tem odigrale ključno vlogo. Te storitve, v povezavi s storitvami na področju kulture, športa, turizma, komunikacij in informacij, bodo predstavljale temeljno osnovo ustvarjanju možnosti za kreiranje novih delovnih mest na lokalnem nivoju tako v profitnem kot neprofitnem sektorju«(NPZapos do leta 2006, 2001).

Bohinj s svojimi izjemnimi naravnimi danostmi in s tem, da več kot 60% občine leži v zavarovanem območju TNP-ja, predstavlja ugodne pogoje za uresničevanje zgoraj zapisanega. Tako v svojem raziskovalnem delu ugotavlja tudi Verša (2002: 143), saj pravi, da

zavarovana območja predstavljajo uporaben mehanizem vzpostavljanja partnerstva med lokalnimi socialnimi partnerji – gospodarski subjekti, sindikati in lokalno skupnostjo na eni strani in naravovarstvenimi ustanovami na drugi strani, da bi zagotovili trajnostni razvoj. S strani TNP-ja je vsaj na formalni ravni vzpostavljena struktura za uresničevanje koncepta partnerskega sodelovanja med lokalno skupnostjo in parkom (Verša, 2002: 50). Občine na območju parka tako: »v dolgoročnih družbenih planih opredelijo razvoj narodnega parka« (8.člen ZTNP, 1981) in sodelujejo pri pripravi skupnih razvojnih načrtih. Tako so vidni zametki razvoja v členu, ki govori o namenu ustanovitve parka (1.člen ZTNP, 1981), vendarle pa se vsi ključni akterji – Ministrstvo za okolje in prostor, Javni Zavod TNP, občine in prebivalstvo na območju parka - strinjajo, da je z vidika razvoja in zadovoljevanja socioekonomskih potreb zakon potrebno spremeniti. Tako je sedaj v obravnavi predlagani novi zakon, ki naj bi postal bolj »življenjski«, s tem da naj bi dovoljeval določene posege, ki so v interesu lokalnega prebivalstva in omogočajo razvoj, predvsem turizma, in ne ogrožajo naravnih vrednot (predlog ZTNP, 2003).

Kakorkoli pa »naravovarstvene dejavnosti hkrati z varovanjem naravnih virov zagotavljajo delovna mesta« (Verša, 2002:143). Tako mora politika zaposlovanja v zavarovanem območju, kar se tiče Bohinja, prepoznati ključnega partnerja, pri ustanavljanju novih delovnih mest, in nuditi strokovno pomoč pri pripravi razvojnih programov. To pa predvsem z »zagotavljanem promocije podjetniške preнове podeželja, prilagojene posebnostim Slovenije, z razvojem dopolnilnih dejavnosti in kooperativnih oblik zaposlovanja, s čimer bo preprečen nadaljnji pričakovan odliv aktivnega prebivalstva s podeželja zaradi zmanjšanja obsega primarne kmetijske dejavnosti« (NPZapos do leta 2006, 2001). Za Bohinj se dolgoročne koristi TNP kažejo v možnostih razvoja turizma, z vsemi multiplikativnimi učinki, ki jih ima na druge storitvene dejavnosti ter ekološko kmetovanje. Vse to pa je odvisno od podjetnosti in iznajdljivosti lokalne skupnosti, predvsem pa notranje usklajenosti vseh ključnih akterjev.

Poleg že omenjenega TNP-ja, ki je pomembni sooblikovalec razvoja in posledično zaposlitvenih možnosti v Bohinju, bi morala **občina oz. občinska uprava** odigrati vlogo povezovalca oz. koordinatorja in spodbujevalca razvoja vseh področij, v skladu z načelom »od spodaj navzgor« in načelom partnerstva, znotraj in v širšem okolju.

Gospodarska sfera: industrija, mala in srednje velika podjetja, agencije, kmetijske institucije in ustanove, samostojni podjetniki in obrtniki, tudi banka, zavarovalništvo so ključni

sooblikovalci. Njihovi razvojni načrti in potrebe po delavcih bi morale biti jasno izražene in znane predstavnikom občine. Tako bi lažje pravočasno reagirali v primeru problemov, priložnosti in iskanju ter izbiri pravih spodbud. Še posebej na področju turizma, ki je strateška razvojna usmeritev, bi moralo sodelovanje potekati na intenzivnejši ravni. Kar pomeni, da mora ustanovljena **LTO** odigrati povezovalno vlogo različnih sfer k oblikovanju novih vrst turizma z možnostjo kreiranja novih delovnih mest, nenehno izobraževanje in izpopolnjevanje zaposlenih na področju turističnih dejavnosti.

Prav tako **izobraževalna sfera**: OŠ Bohinjska Bistrica je pomemben akter v luči razvoja. Ravnatelj, učitelji in strokovni svetovalci so tisti, katerih naloga je, da otroke vzpodbujajo na pravi način, k vpisu v tiste srednješolske programe, ki so perspektivni z vidika zaposlovanja v lokalnem oz. regionalnem okolju.

Nevladne organizacije, društva: so tisti akterji, ki lahko pomembno prispevajo k razvoju občine, saj predstavljajo interese ljudi. To pomeni, da svoje predloge, ukrepe na idejni ravni posredujejo občinskim predstavnikom, ti pa naj bi te možnosti tudi preučili.

In nenazadnje **občani oz. zainteresirana javnost**: preden se sprejme vizija in strategija razvoja je smiselno in nujno povprašati za mnenje, tiste, za katere se razvoj sploh dogaja, torej občane in občanke, še posebej pa **mlade**, dijake in študente, saj je to populacija, ki bo od tega imela največ koristi. Le tega principa »od spodaj navzgor« v občini Bohinj ni opaziti. V občini delujejo tri **krajevne skupnosti**, preko katerih bi lahko občani izrazili svoja mnenja, prepričanja o ciljih, viziji razvoja, predvsem pa o tem kakšne službe si želijo opravljati. Lahko bi bili razdeljeni vprašalniki med prebivalce ali pa opravljeni neposredni intervjuji. Sama sem se pogovarjala s tremi mladimi občani Bohinja (dijakom, študentko in mladim izobražencem). Vsi so bili mnenja, da se v občini premalo upošteva interese občanov, da ni nekega foruma, kjer bi se zbirali mladi in tako predstavljali svoje poglede in ideje. Le tako bi bilo možno narediti razvojni korak naprej. Vsi se tudi zavedajo, da živijo v zelo lepem kraju, in si želijo, da bi se v Bohinju odprla bolj pestra delovna mesta, predvsem nove oblike dela, več podjetniških možnosti in služb povezanih s turizmom, športom, naravovarstvene službe. V tem trenutku pa se tudi zavedajo, da ni velikih kariernih možnosti, in da, če ne dobijo službe dovolj blizu, so se pripravljene tudi izseliti. *»Jaz ne bi delal v Bohinju, za moj poklic tu ni kariernih možnosti. Pa tudi ljudje so preveč zavistni...raje se vozim na delo drugam, rad pa živim tu in se ne nameravam odseliti, dokler mi vožnja še ni odveč...«* (intervju z mladim

pravnikom). K sodelovanju je potrebno povabiti tudi poslanca v državnem zboru, predstavnike politične moči, ki izhajajo iz Bohinja. Glede na to, da je v Bohinju ogromno vikendov in počitniških hišic, med katerimi so tudi vplivni gospodarstveniki s cele Slovenije, bi morali vzpostaviti sodelovanje tudi z njim. Pri tem bi se lahko zgledovali po finskem prebivalstvu in njihovih številnih neformalnih druženjih, na katerih se sklepajo osebne vezi in rojevajo dobre ideje.

Predstavniki vseh teh različnih sfer bi svoja (notranje usklajena) stališča predstavljali na t.i. lokalnem razvojnem svetu, ki bi ga bilo po mojem mnenju potrebno ustanoviti, kot partnerstvo nosilcev razvojne prenovе Bohinja. Tako usklajeno vizijo, strategijo razvoja Bohinja, bi predsednik lokalnega razvojnega sveta (po možnosti župan kot avtoriteta) predstavljal in ponesel v širši regionalni razvojni svet Gorenjske⁷⁵, ki ga je tudi nujno čim prej konstituirati. Saj po mnenju najvplivnejših gospodarstvenikov, ne gre čakati na uradno regionalizacijo (Žargi, 2004: 15). Po mnenju Bohoriča je žalostno dejstvo, da župani ne zmorejo sesti za isto mizo, da gorenjski poslanci ne sodelujejo, da faktorji, ki na razvoj Gorenjske že zdaj formalno vplivajo (razvojne ustanove) niso povezani (v Smolnikar, 2004:5). Zato je nujna premostitev prepada med državo in občinami, z integracijo med občinami, gospodarstvom, politiko in civilno družbo (Žargi, 2004: 15). Tako bi se glas občine Bohinj slišal bolje in širše, predvsem kar se tiče področja turizma v gorenjski regiji in tudi širši nacionalni in mednarodni ravni.

Ker si Slovenija prizadeva uvesti večjo decentralizacijo (ustanovitev pokrajin), in ob polnem razmahu informacijske tehnologije (e-poslovanje, internet,...), se mi ne zdi neuresničljiva tudi ideja o razpršitvi nepolitičnih uradov, zavodov, različnih agencij in institucij, izven Ljubljane. Menim, da bi ena izmed takih lokacij lahko bila tudi Bohinj. Na primer, ministrstva s področja okolja, kmetijstva in gospodarstva - področje turizma, v katerih domenah je območje Bohinja, bi svojo izpostavo, agencijo, locirali v Bohinju. Tako bi se v Bohinju odprla drugačna in kvalitetnejša delovna mesta, za mlade izobražence iz Bohinja in bližnje okolice. S tem bi se povečala tudi kakovost življenja, saj delati v naravnem in mirnem »domačem« okolju pomeni tudi manj stresno življenje.

---

⁷⁵ Regionalni razvojni svet naj bi se po predlogu Gospodarskega foruma ukvarjal z naslednjimi področji: turizmom-kot najperspektivnejšo razvojno možnostjo, tehnološko transformacijo gospodarstva, razvojem podeželja, starim mestnim jedrom, infrastrukturo – v najširšem pomenu, ekologijo, gospodarstvom – v smislu nujnih integracij, povezovanja v grozde in razvoj malega podjetništva, ter kadri – bolj načrtnemu pridobivanju znanj (Žargi, 2004:15).

6. ZAKLJUČEK

»Mi Bohinci sredi raja...« – stoletja znani rek, ki govori o tem, da je Bohinj slovenski biser, kjer je narava največja veličina. Vendar izjemne naravne danosti, s Triglavskim narodnim parkom na čelu, še ne prinašajo razvoja. Bohinj, zgodovinsko ali geografsko območje, ločeno z naravno mejo, nima možnosti združevati vseh značilnosti t.i. inteligentne regije, izoblikovane v najuspešnejših državah Evropske unije. Lahko pa prispeva k oblikovanju le-te in ima od tega tudi koristi, če se odpre navzven in v sosedu prepozna partnerja in ne konkurenta. Regije se namreč v sodobnem globaliziranem svetu pojavljajo kot vzvodi trajnostnega razvoja in na pomenu dobiva lokacija kot prostor, kjer se odvija gospodarska dejavnost in razvoj. Prav zaradi tega je bila rdeča nit diplomskega dela raziskati problematiko razvoja majhnega kraja, prostora, ugotoviti razvojno vizijo in s tem proučiti možnosti za dinamičnejše zaposlovanje mladih.

Veliko je od mladih samih odvisno, kako in kakšno zaposlitev si bodo našli, kakšno stopnjo izobrazbe bodo dosegli, kako bodo znali vnovčiti doseženo izobrazbo, predvsem pa uporabiti znanje, sposobnosti in svojo »mehko inteligenco«. Pa vendar velik del odgovornosti za uspešno integriranje v svet dela nosi država, s politiko in strategijo zaposlovanja, z ukrepi in mehanizmi, predvsem pa regionalno in lokalno okolje, na katerem si mladi ponavadi iščejo mesto na trgu delovne sile.

Na podlagi opravljenih analiz, intervjujev ter SWOT analize sem prišla do naslednjih ugotovitev. Razvoj in s tem povečanje zaposlitvenih možnosti in priložnosti je možno zagotoviti samo in izključno z jasno oblikovano vizijo, kjer bo vsak vedel, za kaj se je vredno prizadevati. Vsi ključni razvojni akterji so mnenja, da Bohinj premore tiste vrednote, ki so danes najpomembnejše v svetovnem merilu, neokrnjena narava, TNP, mir, počitek, rekreacija in zdrava domača hrana. Bohinj ima izjemne naravne danosti, le izkoristiti jih mora. Zato vsi akterji vidijo turizem kot tisto gospodarsko dejavnost, ki mora postati gonilna sila razvoja Bohinja. Seveda z vsemi multiplikativnimi učinki na druge dejavnosti, kot so kmetijstvo (predvsem ekološko ter turizem na kmetiji), obrt, trgovina, servisna dejavnost, vodniške, organizacijske službe ipd. Pa vendar eni bi gradili večje hotele, spet drugi izključno manjše družinske objekte, tretji pa so mnenja, da bazirati na turizmu ni dobro; da je predvsem potrebno vzpodbujati podjetniško iniciativo in samozaposlovanje, zlasti med mladimi. Da je perspektiva v podjetništvu, predvsem malem, je pokazala tudi analiza mladinskega trga

delovne sile v Bohinju, saj se delež zaposlenih mladih pri zasebnikih povečuje, kar pomeni, da si nabirajo tudi izkušnje za morebitno kasnejšo samostojno pot. Izkazalo pa se je tudi, da zanimanje za primarno turistično dejavnost – gostinstvo med mladimi upada, saj se jih vedno manj zaposluje v tej dejavnosti, pa tudi le malo domače mladine se odloča za tovrstni študij. Kar glede na usmeritev Bohinja v turizem ni ravno obetajoče. Še slabše pa je s področjem kmetijstva, saj so podatki pokazali, da praktično zaposlovanja v kmetijstvu med mladimi ni, starost kmetov pa je zelo visoka. Tega se premalo zavedajo ključni razvojni akterji, ki poudarjajo, da se mora kmetijstvo ohranjati in razvijati. Zato bi morali te vrste poklicev že osnovnošolskim otrokom prikazati v praksi, jim na zanimiv način pokazati, da poklici s področja turizma niso samo natakar in kuhar in da so poklici s področja kmetijstva lahko zelo pestri, ter da biti »kmet« ni nič slabega. Akterji sicer navajajo, da bi bilo potrebno poglobiti poklicno usmerjanje in intenzivirati sodelovanje gospodarstva in izobraževalne sfere, kajti zavedajo se, da obstaja nevarnost »lokalnega bega možganov«; če pa mladi ne bodo dobili službe dovolj blizu, pa celo nevarnost trajne izselitve in čez par desetletij lahko tudi nevarnost, da Bohinj postane »počitniško naselje«, kar hkrati pomeni tudi zaraščanje kulturne krajine.

Če bi upoštevali samo stopnjo delovne aktivnosti in brezposelnosti mladih Bohincev in Bohinj, bi lahko zaključili, da zaposlovanje ni problematično, saj je prva nad, druga pa pod povprečjem regije in države. Vendar nam struktura brezposelnih in zaposlenih kaže drugačno luč. Med brezposelnimi je veliko žensk in tistih z nizko stopnjo izobrazbe, se pa že tudi prvi iskalci zaposlitve z višjo in visoko izobrazbo soočajo s težavami pri iskanju zaposlitve. Dodana vrednost na zaposlenega, ki je precej pod povprečjem regije in države pa nam pove, da gre le za sorazmerno visok delež zaposlenosti, ne pa dobrih podjetij. Da mladi niso zadovoljni s ponudbo delovnih mest in si želijo večje zaposlitvene pestrosti in kakovostnejših delovnih mest zgovorno priča zaposlitvena struktura mladih domačinov. Le-ti si ne želijo zaposlovati zgolj v industriji in gostinstvu, ki sta trenutno prevladujoči panogi, saj se jih kar 40% dnevno vozi na delo izven Bohinja, med njimi v glavnem srednje in visoko izobraženi. Da obstaja nevarnost »bega možganov«, kažejo tudi podatki o vedno večjem vpisu mladih Bohincev na visokošolski študij različnih smeri, saj v tem trenutku v Bohinju ni veliko kariernih možnosti.

Lokacija Bohinja zaenkrat še predstavlja slabost (potreba po blejski obvoznici), zato vsi akterji menijo, da je nezadovoljiva prometna infrastruktura, tudi komunalna, podjetniška,

skratka celotna infrastruktura. Spet pa so razhajanja med akterji - glede kapitala. Nekateri so mnenja, da Bohinj potrebuje kapital, tuje investitorje, spet drugi so prepričani, da tuj kapital ni potreben, da predstavlja nevarnost za Bohinj. Vsi pa so mnenja, da so največja slabost v Bohinju ljudje, ki niso pripravljeni narediti koraka naprej, ampak so zadovoljni s statusom, kot je. Problem so odnosi med ljudmi, ni povezovanja in interesa za skupne projekte in razvojne aktivnosti.

Ocenjujem, da se akterji še niso uspeli uskladiti med seboj in da so v njihovih pogledih še vedno vidna razhajanja, predvsem pa tudi, da premalo zastopajo interese občanov. Je pa tudi nekaj pozitivnega v tem, saj se prav vsi zavedajo, da je največja šibkost oz. celo grožnja razvoju Bohinja prav sodelovanje in povezovanje, ki še ni razvito, tako znotraj občine med različnimi akterji kot tudi partnerstvo v sosesčini. In že samo zavedanje je prvi korak na poti k minimiziranju ali odstranitvi te slabosti.

Tako je Bohinj v nekem smislu *»prelepa Trnjulčica, ki še vedno spi, a se bo prebudila«*. S čemer potrjujem tudi v uvodu zastavljeni domnevi, da Bohinj ni dobro pripravljen za hitrejše zaposlovanje mladih oz. da še ni pripravljen, kar pomeni, da bi na osnovi širokega konsenza oz. dobrega partnerstva oblikovna vizija vodila k temu, da bi tudi Bohinj postal območje z večjimi in pestrejšimi zaposlitvenimi možnostmi, predvsem za mlade. Za doseg tega cilja pa povzemam in poudarjam tiste razvojne usmeritve občine Bohinj, ki bi po mojem mnenju morale v naslednjih petih letih biti prioritete:

- Oblikovati neko institucijo, t.i. *»lokalni razvojni svet«*, kjer se bodo med seboj povezovali lokalni partnerji, občina Bohinj, podjetja, društva, krajevne skupnosti, organizacije, posamezniki, predvsem pa mladi izobraženci, in z usklajeno vizijo razvoja bili odprti tudi za sodelovanje s sosednjimi občinami, regijo in širše navzven. Tako bi aktivirali čim več lastnega znanja, občanov, kapitala, informacij in izkušenj, kar je priložnost za pripravo skupnih inovativnih projektov in programov na različnih področjih, ki so tudi osnova za pridobivanje zunanjih partnerjev in virov, predvsem sredstev evropskih strukturnih skladov in državne pomoči. Na primer, eden od takih projektov bi lahko bil na področju turizma: *na neizkoriščeni turistični točki, bi občina prevzela ureditev javne infrastrukture, podjetnik bi izvedel naložbo v turistično dejavnost, društvo pa bi poskrbelo za lokalne prireditve.*
- Bohinj se mora razviti v mednarodno prepoznavno turistično destinacijo, s kvalitetno ponudbo specializiranih turističnih storitev, ki bodo odražale značilnosti TNP-ja in

kulturno identiteto območja (oblikovanje integralne blagovne znamke Bohinj). V povezavi s tem pa nadgraditi tudi kmetijske dejavnosti podeželja in planšarij z dopolnilno dejavnostjo, kar pomeni tudi dodatne zaposlitvene možnosti (družinski kmečki turizem). Z ureditvijo vadbenega centra na Pokljuki bi se odprla tudi nova delovna mesta na področju športnih dejavnosti. LTO mora poskrbeti za profesionalno voden razvoj turizma, ki ima ugodne učinke na številne druge storitvene dejavnosti, obenem pa postati iniciator »grozdenja« turističnih podjetij.

- Potrebno je opredeliti in zgraditi obrtno-poslovno cono, kjer bodo imela, zaradi visoke kakovosti lokacije, prostor specializirana, okolju nenevarna mala in srednje velika (predvsem družinska podjetja) z visoko dodano vrednostjo, sodobnimi tehnologijami in storitvami. V povezavi s tem je potrebno intenzivno sodelovanje z državo, ki bi v poslovno cono dislocirala izpostave in agencije resornih ministrstev, s področja turizma, kmetijstva in okolja. Prizadevati pa se je potrebno tudi, da bi v poslovno cono pridobili kakšno raziskovalno-razvojno podjetje, inštitut, specializiran razvojni ali izobraževalni center. Ob tem pa nujno tudi izboljšati prometno infrastrukturo.
- Ohranjati se mora največja prednost Bohinja - narava in zavarovano območje TNP-ja, ki bo pripomoglo tudi k novim delovnim mestom: gozdne službe, nadzorniki, vodniki po gozdnih učnih poteh, raziskovalna dejavnost.
- Poklicno usmerjanje in spodbujanje otrok v tiste izobraževalne programe, ki so perspektivni z vidika lokalnega in regionalnega okolja.

Zavedam se, da so pri uresničevanju razvojnih načrtov glavni in največji problem finančna sredstva. Upam pa, da bo v prihodnjem kratkoročnem obdobju uresničena vsaj kakšna od omenjenih idej in razvojnih usmeritev, in da ne bo vse ostalo zgolj lepa beseda. Obenem pa si želim, da bi diplomsko delo imelo vsaj kanček uporabne vrednosti in bo mladim Bohinjкам in Bohinjcem omogočena lepša prihodnost.

7. LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. Adamič, Margita (2003): Strategija razvoja občine Semič. Ekonomska Fakulteta, Ljubljana.
2. Antončič, Vojko, Drobnič, Sonja, Rus, Veljko, Svetlik, Ivan (1984): Tokovi zaposlovanja. moderna organizacija, Kranj.
3. Beck, Ulrich (2001): Družba tveganja. Na poti v neko drugo moderno. Knjižna zbirka Temeljna dela, Krtina, Ljubljana.
4. Boljka, Urban (2003): Zagotavljanje materialne in socialne varnosti mladih v družbi tveganja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
5. Borovac, Vanja (2000): »Pokrajina ali regija ali nebodigatreba«. Intervju z nekdanjim ministrom za lokalno samoupravo mag. Božom Grafenauerjem. V: Raziskovalec, let.XXX, št.1-2, str. 6-9.
6. Bourdieu, Pierre (2003): Sociologija kot politika. Založba /cf, (Rdeča zbirka), Ljubljana.
7. Cirman, Primož (2004): »Pripravištvu izumira: Vključevanje mladih v prvo zaposlitev«. Delo, 16.marec, str. 3.
8. Čokert, Andrej (1998): »Nastajanje zakona o pokrajinah«. V: Ribičič, Ciril (ur.): Regionalizem v Sloveniji. Zbornik. Časopisni zavod Uradni list RS, zbirka Pravo in politika, Ljubljana, str. 147-159.
9. Dolinšek, Metod (2001): Vloga občin v spodbujanju regionalnega razvoja v Sloveniji. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
10. Dominkuš, Davor (2002): »Zaposlovanje dolgotrajno brezposelnih«. V: Svetlik, Ivan, Glazer, Jože, Kajzer, Alenka, Trbanc, Martina (ur.): Politika zaposlovanja. Knjižna zbirka politični procesi in inštitucije, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 320-337.
11. Geržina, Suzana (1996): »Zaposlovanje in brezposelnost«. V: Ule Nastran M., ur.: Mladina v devetdesetih. Analiza stanja v Sloveniji. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, str. 117-141.
12. Gulič, Andrej, Praper Sergeja (1998): »Regionalni razvoj, regionalizem in regionalizacija Slovenije«. V : Ribičič, Ciril (ur.): Regionalizem v Sloveniji. Zbornik.Časopisni zavod Uradni list RS, zbirka Pravo in politika, Ljubljana, str. 51-94.
13. Honkasalo, Antero (2000): Environmental Cluster Research Programme: ecoefficiency, entrepreneurship and co-operation to create and utilise innovations. Workshop on Innovation and the Environment. Ministry of the environment, Finland. Dostopno na:

<http://www.oecd.org/dataoecd/24/63/2108041.pdf>, 7.05.2004.

14. Ivančič, Angelca (1999): *Izobraževanje in priložnosti na trgu dela*. Znanstvena knjižnica. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
15. Jaklič, Zagoršek, Brecl, Del Fabro, Jeras, Ribič, (2002): »Benchmarking držav: Primerjava konkurenčnosti Irske, Finske in Slovenije«. V: Ackerman, Grit,.. et al, Prašnikar, Janez (ur): *Primerjajmo se z najboljšimi*. Časnik Finance d.o.o., Ljubljana, str. 233-265.
16. Kohont, A. (2002): »Prehod mladih na trg dela«. V: *Spekter: Študentski univerzitetni časopis*, let.VIII., december 2002. Maribor.
17. Kajzer, Alenka (2002): »Nove« usmeritve politike zaposlovanja v Evropski uniji in Sloveniji«. V: Svetlik, Ivan, Glazer, Jože, Kajzer, Alenka, Trbanc, Martina (ur.): *Politika zaposlovanja*. Knjižna zbirka politični procesi in inštitucije, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 476-498.
18. Kos, Drago (2002): *Praktična sociologija za načrtovalce in urejevalce prostora*. Knjižna zbirka teorija in praksa. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
19. Kos, Dargo (2004): »Tri ravni trajnostnega razvoja«. V: Mlinar Zdravko (ur): *Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet*. Teorija in praksa, Družboslovna revija, 1-2/2004, ob štirideseti obletnici. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 332-339.
20. Kramberger, Anton (1999): *Poklici, trg dela in politika*. Znanstvena knjižnica, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
21. Nastran Ule, M. (1996): *Mladina v devetdesetih. Analiza stanja v Sloveniji*. Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Urad Republike Slovenije za mladino, Zbirka Forum, Ljubljana.
22. Mladič, Mirjana (1998): »Vizija«. V: *Podjetnik*, let.14, št.2., str. 24-26.
23. Možina, Stane (1998): »Strateški pomen kadrovskih virov«. V: Možina, Stane (ur.): *Management kadrovskih virov*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 1-28 .
24. Mušič, Vladimir-Braco (2004): »Mesto in urbanizem med teorijo in prakso«. V: Mlinar Zdravko (ur): *Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet*. Teorija in praksa, Družboslovna revija, 1-2/2004, ob štirideseti obletnici. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 309-331.
25. Orr, Katy, (2000): »From Education to Employment: The Experience of Young People in the EU«. EUROPEAN YOUTH FORUM. Dostopno na: <http://www.youthforum.org>, 5.04.2004.

26. Pečar, Janja (2002): Regionalni vidiki razvoja Slovenije (in poslovanje gospodarskih družb v letu 2001. Delovni zvezek 7/2002. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Ljubljana. Dostopno na <http://www.sigov.si/zmar/publicis/dz.html>, 3.03.2004.
27. Petersen, Anne C., Mortimer, Jeylan T. (ed) (1994): Youth unemployment and society. Cambridge University Press, Cambridge.
28. Prašnikar, Astrid (2003): »Pokrajine v Sloveniji«. V: Politea: Civilne razsežnosti politike. Zbornik razprav. Knjižna zbirka Politični procesi in inštitucije, Fakulteta za družbene vede, Društvo Občanski forum, Ljubljana
29. (1999) Preparing Youth for the 21st century. Transition from Education to the Labour Market. Proceedings of the Washington D. C. Conference, 23-24 February, 1999, OECD. Dostopno na <http://www.oecd.org>, 5.04.2005.
30. Ravbar, Marjan (1999): »Oblikovanje pokrajin in njihova vloga pri regionalnem razvoju«. V: Vrišer, Igor (ur): Pokrajine v Sloveniji. Vlada RS službe za lokalno samoupravo, Ljubljana, str. 96-102.
31. Ravnihar Megušar, Andreja (2003): Oblikovanje inteligentnih regij in njihova vloga pri izvajanju slovenske regionalne politike in regionalnem razvoju Gorenjske. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
32. Rončević, Borut (2003): »Socialni kapital in razvojne koalicije: Oblikovanje gospodarskih strategij in podjetniških grozdov v Sloveniji«. V: Adam, Frane, Makarovič, Matej (ur.): Socialni kapital v Sloveniji. Sophia, Zbirka Sodobna družba, Ljubljana, str. 105-147.
33. Smerdu, Frane (1992): »Brezposelnost in njeno reševanje«. V: Rast, št.1-2, str. 99-103.
34. Senjur, Marjan (2002): Razvojna ekonomika – teorije in politike gospodarske rasti in razvoja. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
35. Smolnikar, Marjeta (2004): »Vse je eno samo prilagajanje«. Intervju z Janezom Bohoričem. V: Moja Gorenjska, revija za razvojna vprašanja Gorenjske, št.6/2004. Gorenjski glas d.o.o., Kranj, str. 4-7.
36. Sočan, Lojze (2001): Okolje za razvojno prenavo Slovenije ob vstopanju Slovenije v Evropsko unijo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
37. Sočan, Lojze, Medica, Peter (2003): »Primerjalna razvojna analiza za 7 skupin držav s poudarkom na srednjeevropskih in baltiških državah in Sloveniji«. V: Sočan (ur.): Simulacije trajnostnega razvoja. Družbeno okolje za razvojno dohitevanje Slovenije in pristopnih držav. Delovno poročilo št.2. knjižna zbirka Razvoj, družbeni procesi in inštitucije, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 69-103.

38. Sočan, Lojze (2004): »Kako med visoko razvite?« V: Mlinar Zdravko (ur): Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet. Teorija in praksa, Družboslovna revija, 1-2/2004, ob štirideseti obletnici. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 244-255.
39. Sočan, Lojze (2003): »Izoblikovanje družbenega okolja za razvojno dohitevanje v Sloveniji in Srednjeevropskih in Baltičkih državah«. V: Sočan (ur.): Simulacije trajnostnega razvoja. Družbeno okolje za razvojno dohitevanje Slovenije in pristopnih držav. Delovno poročilo št. 2. knjižna zbirka Razvoj, družbeni procesi in inštitucije, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 105-146.
40. Svetlik, I. (1985): Brezposelnost in zaposlovanje. Delavska enotnost. Ljubljana.
41. Svetlik, Ivan (1994): »Fleksibilne oblike dela in zaposlitve v Sloveniji«. V: Pirher, Sonja, Svetlik, Ivan (1994): Zaposlovanje, približevanje Evropi. Zbirka Teorija in praksa. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 123-138.
42. Svetlik, Ivan, Pavlin, Samo (2004): »Izobraževanje in raziskovanje za družbo znanja«. V: Mlinar Zdravko (ur): Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet. Teorija in praksa, Družboslovna revija, 1-2/2004, ob štirideseti obletnici. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 199-211.
43. Šmidovnik, Janez (1994): »Občina – temeljna samoupravna lokalna skupnost«. V: Teorija in praksa, let. 31, št. 1-2, Ljubljana, str. 14- 23.
44. Šterk, Irena. (1993): Beg možganov. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
45. Toplak, Ludvik (2004): »Bolonjski proces, nacionalne zakonodaje in zaposlovanje«. V: Delo, 4.04. 2004. Dostopno na : <http://www.delo.si/>, 5.04.2004.
46. Trbanc, Martina (1992): »Mladi na trgu delovne sile«. V: Preželj, Branka, Svetlik, Ivan (ur.): Zaposlovanje - perspektive, priložnosti, tveganja/zbornik. Znanstveno publicistično središče, Ljubljana, str. 125-144.
47. Trbanc, Martina., Verša, Dorotea (2002): »Zaposlovanje mladih«. V: Svetlik, Ivan, Glazer, Jože, Kajzer, Alenka, Trbanc, Martina (ur.): Politika zaposlovanja. Knjižna zbirka politični procesi in inštitucije, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana., str. 337-369.
48. Trček, Franc (2004): »Slovenija onkraj tranzicije«. V: Mlinar Zdravko (ur): Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet. Teorija in praksa, Družboslovna revija, 1-2/2004, ob štirideseti obletnici. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 272-279.
49. Ule, Mirjana (2000): »Mladi v družbi novih tveganj in negotovosti«. V: Ule, Mirjana, Rener, Tanja, Mencin Čeplak, Metka, Tivadar, Blanka: Socialna ranljivost mladih. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Zbirka Juventa. Aristej. Ljubljana, str. 15-89.

50. Verbinc, France (1971): Slovar tujk. Tretja izdaja. Cankarjeva založba, Ljubljana.
51. Verša, Dorotea (2002): Varstvo narave kot ustvarjalec zaposlitvenih možnosti – primer Triglavskega narodnega parka. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
52. Verša, D. in dr. (1998): Poklicno izobraževanje in usposabljanje v kontekstu regionalnega razvoja. Republiški zavod za zaposlovanje, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje in usposabljanje, Ljubljana.
53. Vučina, Ana (2003): »Inteligentna regija v Evropi in v Sloveniji. Dovolj pameti za pameten koncept?« V: Delo, let.45, št.2., 4.januar 2003, str. 8-9 .
54. Vučina, Ana (2002): Zasnova inteligentne regije v procesu oblikovanja slovenskih regij. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
55. Zavrl Žlebir, Danica (2004): »Socialno partnerstvo na trgu dela«. V: Gorenjski glas, št.33, 14.maj 2004, str. 17.
56. Žargi, Štefan (2004): »Gorenjska zaostaja«. V: Gorenjski Glas. Gorenjski Glas d.o.o., Kranj, 25. maj 2004, str.15.
57. Weixler, Roman (2002): Regije kot dejavnik odločanja v Evropski uniji. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

VIRI:

Dokumenti:

1. (1981) Zakon o Triglavskem narodnem parku. Uradni list SR Slovenije, št.63-28/81. ČGP, Uradni list, Ljubljana.
2. (2003) predlog Zakona o TNP (30.5. 2003) in dopolnjen predlog Zakona o TNP-1.
Dostopna na:
http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/predlogi_aktov/predlogi_aktov.html,
13.5.2004.
3. (1999) Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. Uradni list RS, št. 60/99.Uradni list, Ljubljana. Dostopno na: http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html, 19.2.2004
4. (1999) Program razvoja turizma v občini Bohinj, Bohinj, 8.junij, Gea College.
5. (2001) Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006. Uradni list Republike Slovenije, št. 92-4597/2001. Uradni list d.o.o, Ljubljana.

6. (2001) Slovenija v Evropski uniji. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana. Dostopno na: <http://www.gov.si/zmar/projekti/sgrs/dokument.html>, 3.03.2004.
7. (2001) Strategija regionalnega razvoja Slovenije. Republika Slovenija, Ministrstvo za gospodarstvo. Agencija RS za regionalni razvoj (24.7.2001). Dostopno na: <http://sigov1.sigov.si/arr/2regije/pdf/srrs4.pdf>, 3.03.2004.
8. (2001) Program razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti v občini Bohinj. Občina Bohinj, junij 2001.
9. (2002) Strategija slovenskega turizma 2002-2006. Delovni skrajšan povzetek. V: Turizem v samostojni Sloveniji. Strategija za jutri. Četrty slovenski turistični forum. Rogaška Slatina, 17-18.januar 2002. Slovenska turistična organizacija.
10. (2003) Nacionalni akcijski program zaposlovanja za leto 2004. Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve, Ljubljana.
Dostopno na: <http://www.gov.si/mdds/p/nap2004.pdf>, 5.07.2004
11. (2004) Razvojna strategija občine Bohinj. Predlog. Maj 2004, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske.

Podatkovni viri:

12. (1992) STATISTIČNI LETOPIS RS 1992. Statistični urad R Slovenije, Ljubljana.
13. (1999-2003) STATISTIČNI LETOPISI RS 1999, 2000, 2001, 2002 in 2003. SURS, Ljubljana. Dostopni na: http://www.stat.si/letopis/index_letopis.asp, 23.01. 2004
14. Dolenc, Danilo, Verša, Dorotea (2000): Delovne migracije v Sloveniji, 31.12.1999, Rezultati raziskovanj, št.748. Statistični urad R Slovenije, Ljubljana.
15. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002. Statistični urad R Slovenije, Ljubljana. Dostopno na: <http://www.stat.si/popis2002/si/>, 23.01. 2004
16. (2002) Rezultati raziskovanj. Študentje v Republiki Sloveniji, št.786. Statistični urad R Slovenije, Ljubljana.
17. (2003) Statistične informacije, Trg dela, št.57/7. Statistični urad R Slovenije, Ljubljana.
18. (2003) Statistične informacije, Izobraževanje, št.164/5. Statistični urad R Slovenije, Ljubljana.
19. (2003) Letno poročilo 2002. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Ljubljana.
Dostopno na:
<http://www.ess.gov.si/html/Predstavitev/LetnaPorocila/lp02/vsebina/slo/main.htm>,
17.02.2004.

20. (2003) Letno poročilo 2002. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, OS Kranj, Kranj.
21. (2003) Poročilo o razvoju 2003. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana. Dostopno na: <http://www.gov.si/zmar/projekti/pr/2003/por.html>, 10.03.2004
22. (2004) Mesečne informacije, december 2003, letnik 10, številka 12. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Območna Služba Kranj, Kranj.
23. (2004) Statistični register delovno aktivnega prebivalstva. Statistični urad R Slovenije, Ljubljana (podatki za obdobje 1998 do 2002, stanje na dan 31.12.).
24. (2004) Interni podatki za obdobje 1998-2002. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Območna služba Kranj.
25. (2004) Interni podatki za šolsko leto 2002/2003 in 2003/04 (o vpisu dijakov in študentov). Statistični urad R Slovenije, Ljubljana.
26. Polstrukturirani intervjuji (14) z ključnimi razvojnimi akterji občine Bohinj.

Ostali viri:

27. Kramberger, Anton (2003): Interna skripta Planiranje kadrov, šolsko leto 2003/04, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
28. Slovar slovenskega knjižnega jezika, Elektronska izdaja; Verzija 1.0. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in avtorji. Državna založba Slovenije d.d., Založništvo literature, Ljubljana.
29. »Bohinj- oaza Alp«, http://www.bohinj.si/splosno/bohinj_si.html, (avtor besedila: Langus Klemen, interni podatek), 22.03.2004.
30. http://www.bohinj.si/lto/lokalna_turisticna_organizacija_bohinj_si.html, 22.03.2004
31. http://www.bohinj.si/narava/narava_in_naravna_dediscina_si.html, 22.03.2004
32. <http://www.gov.si/arr/5kdo/1k.html>, 11.05.2004
33. »Local employment development/ Local dimensions of European Employment Strategy«, http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/local_employment/dimension_en.htm, 5.07.2004
34. »Local employment development/ Introduction«, http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/local_employment/index_en.htm, 5.07.2004
35. Katalog regionalnih delitev Slovenije 2001, <http://www.stat.si/katalogrds/start.html>, 17.07.2004
36. http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=360&PodrocjeID=2, 17.07.2004
37. (2004) Glasilo Lip-Bled.d.d.